

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΤΕΡΓΙΟΥ : (ἀνάγλυφη ζωγραφική) Ἁγία Θεοδώρα Σελ. 257
 ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΘΗ : Τὸ Γεφύρι τῆς Ἄρτας. Μοῖρα τῶν Ἑλ-
 λήνων «χιμαιροκυνηγῶν». » 259

ΓΕΩΡΓ. ΣΠ. ΒΑΣΤΑΡΟΥΧΑ: Τῦποι τῆς Παλιάς Ἄρτας. Ὁ Μπουρο-
 βίλης. » 261

ΝΙΚΗΦ. ΒΡΕΤΤΑΚΟΥ : Τῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι (Δράμα). » 263

ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ : Ἀκούω (ποίημα). » 269

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΤΣΙΩΛΗ : Ὁ Πύρρος ὡς Θεραπευτῆς — Ἴατρος » 270

ΘΕΟΧΑΡΗ ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ: Ἄρτινὰ Μελετήματα. » 274
 (Ἐπιμέλεια: Ν. ΔΙΑΜΑΝΤΗ)

ΜΑΡΙΑΣ ΑΡΚΑΔΙΟΥ : Ἕπειρος (ποίημα) » 281

ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΛΛΑ : Μικρυγιάννης (σονέτο). » 282

ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ : Ἡ γέννηση ἐνδὸς ἡρώα (διήγημα) » 283

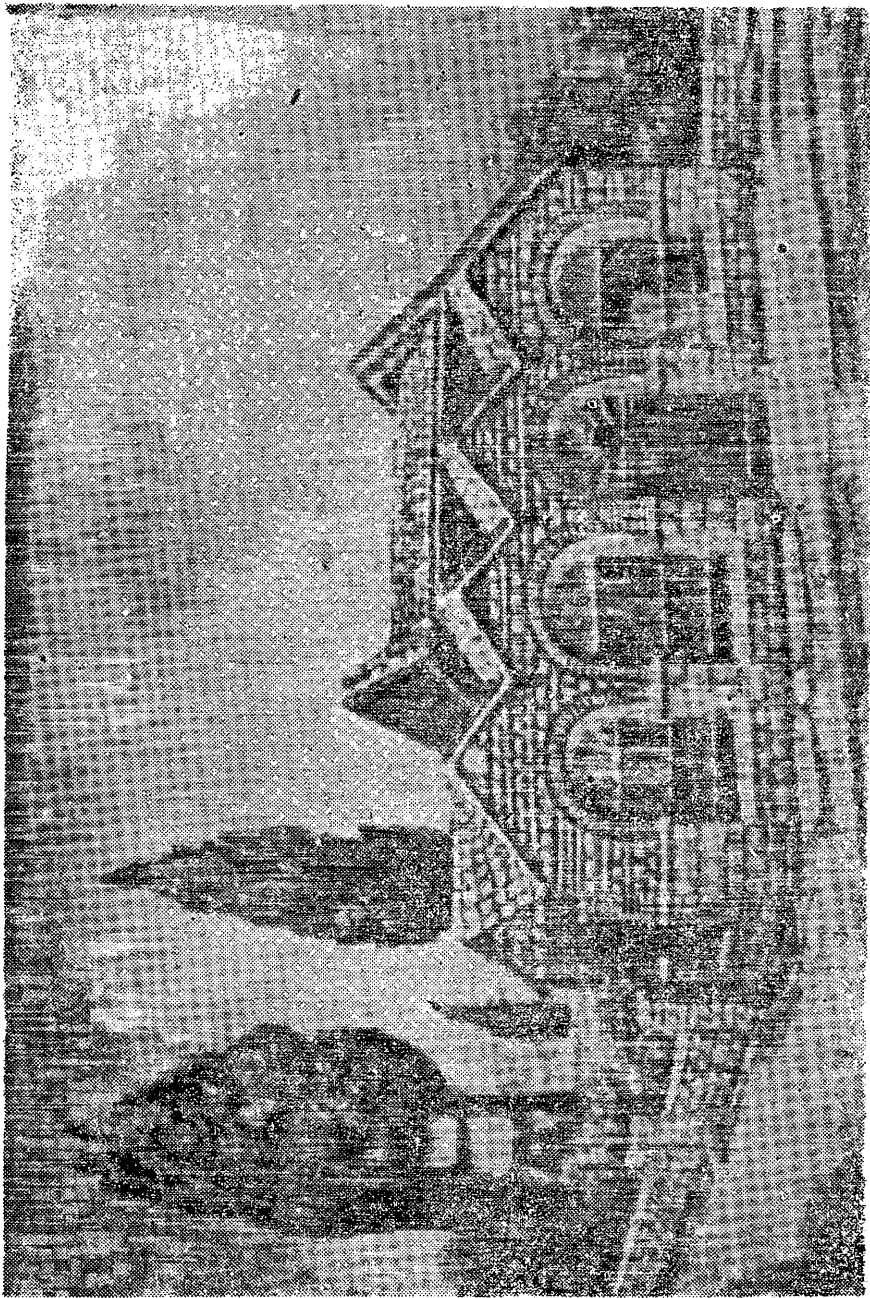
ΣΠΥΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ : Ἀνέκδοτες ἐπιστολὲς Κ. Γεροστάθη
 πρὸς Ἰωάννην Καποδίστριαν » 286

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΟΥ : Ἡ Ἄρτα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Βενετίας » 295

ΒΑΣ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ : Γεωργ. Ι. Παπαγεωργίου — Ράγκος
 Ἀποστόλης Καραπάνος (νεκρολογίες). » 299

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ : Σημειώσεις: (Ἡ ἐπίπλωση τῆς Πνευ-
 ματικῆς Στέγης — Ἡ Λέσχη τοῦ «Σκου
 φα» — Ὁ χώρος τοῦ Φρουρίου — Τὰ
 Σχολεῖα μας — Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρή-
 ματα) Κριτική: Ἀνάγλυφη ζωγραφι-
 κή τοῦ Ἁγγ. Στεργίου. Πολιτιστικὲς
 ἐκδηλώσεις — Διαλέξεις — Ἐκδρομὲς
 — Ἐκδόσεις. » 302

• Αγία Θεοδώρα • Αστρης

• Εργον του κ. "Αγγέλου Στεργίου
(• Ανάγλυφος Ζωγραφική)

Σ Κ Υ Φ Λ Σ

ΙΣΤΟΡΙΑ ♦ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ♦ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Ι'

ΜΑΡΤΗΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1965

ΤΟΜΟΣ Γ' Τχ. 30—31

Τὸ γεφύρι τῆς "Αρτας

ΜΟΙΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ «ΧΙΜΑΙΡΟΚΥΝΗΓΩΝ»

ΤΟΥ Κ. ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

ΟΤΙ πραγματροποίησε ἡ νεώτερη Ἑλλάδα στοὺς τομεῖς ποὺ ἀποκαλοῦνται γενικώτερα «πολιτιστικοί», ἦταν, τὶς περισσότερες φορές, ἔργο μερικῶν μοναχικῶν «ιδεολόγων». Ἔργο καὶ θυσία. Καταβολὴ ψυχῆς, καὶ ψυχῆς ὀλοκαύτωμα.

Γιὰ τὴν ἐθνικὴν μας παιδεύου καὶ γλῶσσα γιὰ τὴν ἱστορικὴν μας συνείδηση, γιὰ τὴν γόνιμη ἐπιδίωξη τῆς παράδοσης ἢ γιὰ τὸν σωστὸ (κι' ὄχι κούφια μιμητικὸ) «ἐκσυγχρονισμό» μας, γιὰ τὴν διατήρηση τῆς ἐθνικῆς μορφῆς ἢ τοῦ λαϊκοῦ πλούτου, γιὰ τὴν μελέτη καὶ τὴν διάσωση τῆς μουσικῆς ἢ τῶν ἐθίμων τοῦ λαοῦ μας, μὰ ἀκόμα καὶ γιὰ τὴν «ἐξυγιάνση» πολλῶν μορφῶν τέχνης πάλαιψαν μερικοὶ δαχτυλομετρούμενοι «μανιακοί» — καὶ πάλαιψαν ὄχι μόνο μὲ

τὶς ἔμφυτες σὲ κάθε ἀγῶνα δυσκολίες (ποὺ δίνουν χαρὰ στὸν ἀγωνιστὴ), ἀλλὰ προπάντων μὲ τὴν ἀδιαφορία, στενοκεφαλιά, τὶς προκαταλήψεις τὰ συμφέροντα «ἐπίσημων» κι' ἀνεπίσημων, «ἀρμόδιων» κι' ἀναρμόδιων καλόπιστων καὶ κακόπιστων (ποὺ φέρνουν τὴν πίκρα, τὴν ἀποκαρδίωση, τὴν ἀηδία ἀκόμα.) Κι' ὡστόσο, εἶχαν τὸ σθένος ν' ἀντέξουν, νὰ συνεχίσουν, νὰ ἐπιμείνουν ὑπακούοντας μόνο στὸν «παράλογο» οἶστρο τους κι' ἀψηφώντας τὴν ἀντίσταση τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων.

ΔΕΝ χρειάζεται ν' ἀναφέρω ὀνόματα—τὸ σημεῖωμα αὐτὸ δὲν φιλοδοξεῖ νὰ γίνῃ ἀναθεματικὴ στήλη.

Ἄς ἀναλογιστοῦμε μόνο ποῦ θὰ βρισκόταν ἡ παιδεία καὶ ἡ γλῶσσα μας, χω-

ρίς τὸ ἀκαταβλήτε «πῶλος» τῶν πρωτοπαλ λήκαρων τοῦ νεοελληνικοῦ «διαφωτισμοῦ», ποῦ τόσο χλευάστηκαν, κυνηγήθηκαν, συκοφαντήθηκαν· δίχως τὸ μένος τῶν καθαρολόγων καὶ τῶν σκοτεινιστῶν νὰ ἔχη κατακλίσει οὔτε σήμερα ἀκόμα...

Ἄς ἀναλογιστοῦμε πόσο ἀνεπανόρθωτα θὰ εἶχαν χαθῆ τόσοι καὶ τόσοι θησαυροὶ τῆς λαϊκῆς μούσας καὶ τῆς λαϊκῆς τέχνης, χωρὶς τοὺς παθιασμένους ἱεραπόστολους, ποῦ γύριζαν καὶ γυρίζουν ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ, ἀπὸ δουνὰ σὲ κάμπους, γιὰ νὰ διασώσουν τὴ μιλιὰ, τὴ σοφία τῆς πηγαῖα ἔκφραση (μουσικὴ, χερφευτικὴ, ζωγραφικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ κλπ.) τῶν ἀφθιπτῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου τούτου.

Ἄς ἀναλογιστοῦμε πόσοι κρῖκοι τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τοῦ ἔθνους, τῆς σύνδεσης τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνα μὲ τὸ μακρινὸν παρελθόν, θὰ ἔμεναν ἀγνοημένοι, χωρὶς τὴν ἐπιμονὴ μερικῶν «οὐτοπιστῶν» ποῦ ἔσκυψαν μὲ γνώση καὶ πάθος στὰ ἔθιμα καὶ στὸ ἦθος αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, κι' ἀναζήτησαν κ' ἔφεραν στὸ φῶς τὶς ἀρχαιότατες ρίζες του...

Ἄς ἀναλογιστοῦμε, ἀκόμα ποῦ θρισκόνταν κι' ἡ σύγχρονη μουσικὴ, οἱ πλαστὶκὲς τέχνες, τὸ θέατρο, χωρὶς τοὺς λιγοστοὺς «δονκιχώτες», ποῦ γύριζαν τὴν ἔμπνευσή τους ὄχι στὸν (τόσο ἐμπορεύσιμο) μαῖμουδισμό τῶν ξένων συρμῶν, ἀλλὰ στὴν ἀξιοποίηση τῆς («ντεμοντέ»)λαϊκῆς κληρονομίας.

Σ' ΑΛΛΟΥΣ τόπους, μὲ «ὑποδομὴ» πολὺ φτωχότερη ἀπ' τὴ δική μας, ἡ ἀναζήτησις καὶ διαφύλαξις τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου εἶναι μέλημα ἀπ' τὰ πιὸ σπουδαῖα τοῦ ἴδιου τοῦ Κράτους ἢ, τουλάχιστο, μεγάλων ἰδρυμάτων, ποῦ στρατολογοῦν παρακινουῦν κι' ὀπλιζοῦν μὲ ὅλα τὰ μέσα ὅσους ἔχουν τὴν ἐφεση γιὰ τέτοιου εἶδους ἐπιδόσεις. Ἐδῶ, ὄχι μόνο κανέναν παρόμοιον «προγραμματισμὸς» δὲν ὑπάρχει, ἀλλὰ κι' ὅταν οἱ «ἐθελοντὲς», ὕστερ' ἀπὸ πολὺχρονας αἰματηρὲς προσπάθειες, ζητήσουν κάποια βοήθεια, ὄχι γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους, ἀλλὰ γιὰ τὴ συνέχισις τοῦ ἔργου τους πέφτουν σχεδὸν πάντα πάνω στὸ ἀδιαπέραστο τεῖχος τῆς τύφλωσις καὶ τῆς ἀκηδίας. Κι' ἄς μὴν

ἀντιταχθῆ πάλι τὸ ἄλλοθι τῆς «φτώχειας» τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας. Γιατὶ τῆ φτώχεια αὐτὴ τῆ θυμόμαστε μόνο δεῖαν γυρεῦει τὴ συνδρομὴ μας μιὰ οὐσιαστικὴ ἀνάγκη, ἐνῶ τὴν κεχνάμε ὀλότελα ὅταν σπαταλᾶμε ἑκατομύρια κι' ἑκατομύρια σὲ ἀρχοντοχωριάτικους ἐπιδεικτικισμοὺς ἢ στὶς δρέξεις ἀκόρεστων ἀετονύχηδων.

ΕΤΣΙ, εἰ «χιμαιροκυνηγοὶ» ἀπομένουν μόνοι νὰ σηκώσουν τὸν κλῆρο ποῦ οἱ ἴδιοι ἐπωμίσθησαν. Τὴν ὥρα ποῦ οἱ «πρακτικοὶ καὶ προσγειωμένοι» δὲν πασχίζουν παρὰ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν ταπεινῶν συμφερόντων τους καὶ τῆς ταπεινότερης ματαιοδοξίας του, οἱ «ἄφρονες» ἐκείνοι σκορποῦν ἀλογάριστα τὸ ὑστέρημά τους κάθε τους ἰκμάδα, τὸ εἶναι τους ὅλο σὲ πολὺμοχθες «ἐκστρατείες» ἢ σὲ ἀνήλια γὰ ὑπόγεια, γιὰ ν' ἀποσπᾶσουν τοὺς γνήσιους ἀντίταλους τῆς φυλῆς καὶ νὰ τοὺς συνδέσουν μὲ τὴ σημερινὴ φωνὴ τῆς. Κ' ἐνῶ οἱ ἄλλοι γαυρισῶν καὶ ψωμίζονται κι, ἀλληλολιθιανίζονται στὰ ἐπιτηδεῖα κατακτημένα «πόστα» τους καὶ στὴν πονηρὰ κατασκευασμένη «ἐπιβολή» τους («δὸς μου, νὰ σοῦ δώσω—παίνεψέ με, νὰ σὲ παινέψω»), οἱ «μονομανεῖς» ἐκείνοι δὲν εἰσπράττουν παρὰ τὴ λειψωρία, τοὺς λιθοβολισμοὺς ἢ, στὴν καλύτερη περίπτωσις (ποῦ, συχνὰ εἶναι ἡ χειρότερη) τὴν ὀλοκλήρωτικὴ ἀγνοία.

ΤΙΣ περισσότερες φερὲς, οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ τέλειωσαν τὶς μέρες τους χωρὶς νὰ προφτάσουν νὰ τελειώσουν τὸ ἔργο τους καὶ χωρὶς κανέναν (ἢ σχεδὸν) ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν αὐταπάρνησις καὶ τὴν καταβολὴ τους. Μὰ κάθε τόσο, ἕνας ἄλλος «ἰδεόληπτος» ἔρχεται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἴδια ἀχαρὴ πάλῃ μὲ τὴν καταφρόνια καὶ τὴ σιωπῆ—καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἴδια τύχη.

Φαίνεται, ὡστόσο πῶς τέτοια εἶναι ἡ μοῖρα τοῦ ἐλληνισμοῦ μας: γιὰ νὰ στεριώσῃ ἕνα σημαντικὸ ἔργο πρέπει νὰ στοιχειώσῃ ἄνθρωπος—ὅπως στῆς Ἄρτας τὸ γεφύρι. Ὅχι ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα. Μὰ ὁ Πρωτομάστορας ὁ ἴδιος..

Μ. ΠΛΩΡΙΤΗΣ

Ο ΜΠΟΥΡΟΒΙΛΗΣ (ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΙΕΡΟΣ)

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΠ. ΒΑΣΤΑΡΟΥΧΑ

Πόσα χρόνια πέρασαν από τότες δὲν θυμάμαι, πάντως περισσότερα ἀπὸ σαράντα πέντε.

Ἡ πόλη μας δὲν ἦταν διαφορετικὴ τότες, ἔτσι σχεδὸν ὅπως τὴν βλέπουμε σήμερα ἦταν, ὁ κόσμος ὁμως ἦταν κάπως καλλίτερος, εὐγενικώτερος, ἀγαπημένος, ὁ ἕνας σέβονταν τὸν ἄλλο.

Τὸν βλέπω σὺν σὲ παλιὸ μακρυνὸ ὄνειρο καὶ μαζί μ' αὐτὸν ὅλους τοὺς νοικοκυραίους, τῆς ἄλλο σιμόνητης ἐκείνης ἐποχῆς.

Λεγόταν Ἰωάννης Πιέρρος. Ἄρτινὸς στὴν καταγωγή, οἱ ἄρτινοὶ τὸν φωνάζανε Μπουροβίλη, Μπουροβίλη τὸν ξέραμε κι' ἐμεῖς τὰ παιδιά. Πὼς βγήκε τὸ παρατσούκλι αὐτὸ, τί σημαίνει, δὲν μποροῦσα νὰ τὸ μάθω.

Φοροῦσε πάντα ρεντικότα ξεφτισμένη ἢ φράκο στραπατσαρισμένο, πότε κοντότερο πότε μακρύτερο ἀνάλογο βέβαια μὲ τὸ μπόϊ πὺν εἶχε ὁ πρῶν κἀτοχὸς του, σκληρὸ καπέλλο κλάκ ἢ ψίστη, σκληρὸ κολάρο ἀτσάκιστο καὶ ψηλὸ, τόσο ψηλὸ πὺν δὲν μποροῦσε νὰ κουνήσει τὸν λαιμὸ του, ψηλὸς, ἀδύνατος, μᾶλλον καθαρὸς, τὸ περπάτημά του ἰδιόρρυθμο καὶ νευρικὸ, νόμιζε κανεὶς πὼς στέκονταν πάνω σὲ ἐλατήρια. Ἡ ἡλικία του ἀκαθόριστη, ἡ φλυαρία του ἀκατάσχετη, μποροῦσε νὰ σὲ λιποθυμήσει.

Ἐγνώριζε ὅλους τοὺς ἀρτινοὺς καὶ τὶς ἀρτινοπούλες μὲ τὰ μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα ὀνόματά τους (ἢ Ἄρτα τότε δὲν εἶχε περισσότερους ἀπὸ ἕξ χιλιάδες κατοίκους). Στὶς γιορτὲς πρῶτος καὶ καλλίτερος, ἔκανε τὴν ἐπίσκεψή μὲ τὸ φίλο, ἔπαινε ἀπὸ τὴ νοικοκυρὰ τὸ φημισμένο ἀρτινὸ γλυκὸ τοῦ κουταλιοῦ καὶ τὸν κουραμπιέ του, ἀντὶ εὐχῆς ἔβγαζε ὀλόκληρο λόγο πού δὲν μποροῦσε νὰ ξεχωρίσει οὔτε μιὰ λέξη, λὲς καὶ κύλαγαν πέτρες ἀπὸ μεγάλο κατήφορο, στὸ τέλος μονάχα ἀκουγες κάτι πού ἔμοιαζε μὲ τὸ χροῖονα πολλά. Ἡ κατάληξη ἦταν νὰ πάρῃ τὸ χρηματικὸ δωρίκι του, ἀνάλογα βέβαια μὲ τὴν οικονομικὴ δύναμη τοῦ φορτάζοντος θύματος, πού πολλὲς φορὲς ἦταν δραχμὴ, πῶς δὲν ἀρκετὰ σεβαστὸ, γιατί μὲ μιὰ δραχμὴ τὴν ἐποχὴ εἰσένη ἀγόραζε κάτι περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὀκτὼ κρέας.

Στὶς κηδεῖες πήγαινε πάντα μπροστὰ ἀπὸ τὰ παιδιά πού κρατοῦσαν τὸν σταυρὸ· αὐτὸς κατηύθυνε ἀπὸ πού θὰ περάσουν τὸν νεκρὸ, σὲ ὅλη τὴ διαδρομὴ ἔκλαιγε, γιατί εἶχε τὰ δάκρυα πολὺ πρόχειρα, σχεδὸν κατὰ παραγγελία.

Πανταχοῦ παρῶν. Πρῶτος στοὺς γάμους, πρῶτος στὴν ἐκκλησίᾳ τὴν ὥρα τῆς στέψεως, κρατῶντας τὸ ἀπαραίτητο μουκέτο. Σὲ κάθε κοσμικὸ γεγονός ἢ ἐκδήλωση ἢ ταν παρῶν· εἶχε γίνῃ ὁ ἀπαραίτητος· ἂν δὲν ἐμφανίζοταν, ὅλοι ρωτοῦσαν πῶς δὲν φάνηκε ὁ Μπουροβίλης.

Ἡ ἀναίδειά του ἦταν πρωτοφανής, ἔφθανε μέχρι θρασύτητος. Δὲν ἐννοοῦσε νὰ σηκωθῇ ἔστω κι' ἂν περνοῦσε ὁ Δεσπότης.

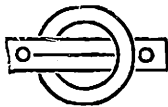
Ἐγνώριζε ὅλα τὰ ἀθῶα μικροσκάνδαλα τῆς ἐποχῆς καὶ πάντα τὰ μεγαλοποιοῦσε. Στὶς ἐκλογὲς ἦταν κι' ἐκεῖ πρῶτος. Στὶς διαδηλώσεις—καὶ γίνονταν πάρα πολλὲς τότε—πήγαινε μπροστὰ μπροστὰ ἀνεμίζοντας τὴν ξεθωριασμένη ρεντικότα του, καὶ σειόντας τὸ τσαλακωμένω σκληρὸ καπέλλο του. Ἦταν καρπανικὸς, μόνιμος θαμῶν τῆς περιφημῆς Καραπανείκης αὐλῆς.

Κυκλοφοροῦσε πολὺ, πάντα βιαστικὸς σὰ νὰ εἶχε σπουδαία δουλειά, ἀεικίνητος, μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ του βάδισμα. Τὰ παιδιά δὲν τὸν πείραζαν, γιατί τ' ἀγαποῦσε καὶ αὐτὰ τὸν θεωροῦσαν σὰν δικὸν τους, σὰν φίλον τους. Κατὰ βάθος ἦταν κι' αὐτὸς ἕνα μεγάλο παιδί καὶ τὰ καμῶματά του παιδιάστικα.

Αὐτὸς ἦταν ὁ Μπουροβίλης. Οἱ ἀρτινοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἂν ἤθελαν νὰ πειράξουν κανέναν γιὰ τὰ παράξενα καμῶματά του, τὸν ἀποκαλοῦσαν Μπουροβίλη. Τὸν χαρακτηρισμὸ αὐτὸν τὸν χρησιμοποιοῦν καὶ τώρα ἀκόμα οἱ παλhoὶ ἀρτινοὶ.

Ὁ Μπουροβίλης πέθανε φυματικὸς σ' ἕνα κελλὶ τῆς Αἰ Θεοδώρας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Σ. ΒΑΣΤΑΡΟΥΧΑΣ

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

(ΑΝΕΚΔΟΤΟ)

Σκηνή Έβδομη

(ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ-ΜΑΣΤΡ ΠΗΤΡΟΣ-ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ-ΜΙΛΙΟΣ)

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τι γίνεται, ώρὲ πρωτοδοηθῆι;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ (Ἐνῶ ὁ μαστρο—Κωσταντῆς κουνάει θλιβερὰ τὸ κεφάλι του) πολὺ ἀγριεμένα τὰ πνεύματα, ἀφέντη Πρωτομάστορα.

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Καθὼς ἔκανε ὁ μάστρο—Πέτρος νὰ τοὺς πεῖ δυὸ κουβέντες, πέσανε ἀπάνω του νὰ τὸν φάνε... Πῆρα κι' ἐγὼ νὰ πάρω τὸ μέρος του καὶ χυθῆκανε καταπάνω μας μὲ τὶς πέτρες... Τώρα πιάσανε καὶ τὶς καμπάνες...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Πολεμάνε νὰ κιοτέφουνε τὸν κόσμο μὲ τὸ φόβο...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Ἐγὼ τὰ κατάλαβα τὰ μπόσικα ἀπὸ ψές. Οἱ σποιοῦνοι περιμένανε πῶς καὶ πῶς τὸ γκρέμισμα τυῦ γιοφυριοῦ. Εἶχανε πάρητ' ἀπάνω τους ἀπὸ τὴν μέρα ποὺ μαθεύτηκε πῶς ὁ πασὰς κάλεσε τὸν ἀφέντη τὸν Θειακογιάννη στὰ Γιάννενα. Δὲ γύρισε δλέπεις κι' αὐτὸς ὁ Χριστιανὸς στὴν ὥρα του...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Κι' ἔπρεπε ν'ἀχει πισωστρέφει στὴν Ἄρτα ἀπὸ ψές τὸ πρωτ'.

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Λένε πῶς δῆλωσε στὸν Πασά...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ποιοὶ τὸ λένε;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Νὰ, αὐτοὶ... Τοῦ δῆλωσε λένε πῶς δὲ θὰ ξαναπληρώσει οὔτε γρῶσι γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ γιοφυριοῦ...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Κι' ἐσύ, τί λές γι' αὐτὸ μάστρο—Πέτρο;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Δὲν ξέρω...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Γιὰ νὰ μὴ γυρίσει ἀκόμα, καλὸ πράμα δὲν εἶναι...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Λένε πῶς ὁ ἀφέντης ὁ Θειακογιάννης τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Πασά, καὶ πῶς ὁ πασὰς ξεκίνησε τάχως μὲ κάμποσους πεζικαρούς κι' ἔρχεται νὰ χυλάσει τοὺς Ἄρτινοὺς...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Λένε πῶς ἔμεινε μάλιστα ψές τὴ νύχτα στὸ Κάτω Χάνι καὶ πῶς σήμερα τὸ πρωτ', θὰ μπεῖ ὅπου νάναϊ στὴν Ἄρτα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Και ποιός τ'έφερε τὸ μαντάτο, ὦρὲ!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Μεγάλη χλασὴ, ἀφέντη Πρωτομάστορα. Δὲ μπορεῖς νὰ καταλάβεις ποιός τ'έφερε; Εἶπε λένε ὁ Πασάς, πῶς πρέπει νὰ τελέφει πιά αὐτὴ ἡ δουλειὰ τοῦ γιοφυριού, γιατί συνάζονται γύρω του οἱ Ρωμιοὶ καὶ τραγουδᾶνε καὶ σηκώνου-νε κεφάλι καὶ κάτι τέτοια. Τὸ μάθαινονε λέει κι' οἱ Ρωμιοὶ στοὺς ἄλλους τόπους καὶ περπατᾶνε στὶς στράτες καὶ χαμογελᾶνε...

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Ὁ κόσμος ἀλάλιασε καὶ δὲν μᾶς ἀκούει πιά ἐμᾶς. Κουδέντα δὲ θέλει ν' ἀκούει γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ γιοφυριού...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (Κάνει νευρικὲς βόλτες πέρα δῶθε. Ξαφνικὰ σταματᾶει καὶ φωνάζει τὸ Μίλιο πὸν βροῖσεται πάνω στὸ τοίχωμα) Μίλιο!...

ΜΙΛΙΟΣ Στους ὀρισμούς σου ἀφέντη! (τρέχει κοντὰ του)

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τρέξε στὴν ἐκκλησία, ὦρὲ! Σκάλωσε πάνω σ' ἓνα πλατάνι καὶ σοῦρε μιὰ φωνὴ στοὺς Χριστιανούς. Ὁ ἀφέντης ὁ Πρωτομάστορας πὲς, ὀρίζει νὰ κατεβοῦνε ὅσοι θέλουνε ἀπὸ τοὺς μαστόρους καὶ νὰ κάνουνε συνεννόηση μαζὺ του γιὰ τὴ δουλεψη τοῦ γιοφυριού!...

ΜΙΛΙΟΣ (Φεύγοντας) Καὶ θὰ τοὺς πῶ, ὅσοι εἶναι νὰ κατεβοῦνε νὰ ρηθοῦνε ἀμέ-σως μαζὺ μου! Ἀλλοίως θὰ τὸ χτίσουμε μόνοι μας τὸ γιοφύρι! (Φεύγει).

Σκηνὴ Ὁγδὸν

(**ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ—ΜΑΣΤΡΟ ΠΕΤΡΟΣ—ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ**)

ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Χαμένος κόπος, ἀφέντη πρωτομάστορα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ὅλα κι' ὄλοι μας νὰ χαθοῦμε, τὸ γιοφύρι πρέπει νὰ στε-ριωθεί! Αὐτὸ λέω ἐγὼ! Γιατὶ ἂν τὸ γιοφύρι δὲν στεριωθεί, οἱ Τοῦρκοὶ θὰ μᾶς πάρουνε γιὰ πεθαμένους. Καὶ ...δὲν τὸ παίρνω στὸ λαϊμὸ μου, μπορεῖ τότες νάμαστε καὶ στ' ἀ-ληθινὰ πεθαμένοι. Τὸ γιοφύρι τοῦτο, μαστόροι, δὲν δίνει μονάχα τίς δυὸ ὄχθες τοῦ Ἀ-ραχθου. Τὸ στεργιώνουμε ἀπὸ ψυχὴ σὲ ψυχὴ ἀνάμεσα στοὺς Χριστιανούς... Πάρτε το χαμπάρι! Φτιάνουμε μεγάλο πράμα! Τὴν ψυχὴ μας σηκώνουμε κάμποσα μπόγια ψηλά, γιὰ νὰ τὴν βλέπουνε καὶ νὰ φαίνεται ἀπὸ παντοῦ, ὅπως φαίνονται τὰ Τζουμέρκα... Νὰ τὴν βλέπουνε καὶ νὰ τὴν λογαριάζου!

ΜΑΣΤΡΟ ΠΕΤΡΟΣ Λόγος σωστός καὶ τίμιος ἐτοῦτος, ἀφέντη Πρωτομάστορα... Καὶ μεις δὲν εἶπαμε τὸ ἐναντίο... Πῶς στεριώνεται νὰ μᾶς; πῆς μονάχα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Μὲ τί στεριώνονται, ὦρὲ μάστορα τὰ γιοφύρια; Πέτρα χρειάζεται, ἀσβέστης χρειάζεται, τέχνη καὶ ψυχὴ χρειάζονται. Καὶ ψυχὴ ἔχουμε καὶ τὴν τέχνη μας δὲν τὴν καταρρίχνουμε. Τὶ δηλαδῆς... ἡ πέτρα καὶ ὁ ἀσβέστης θὰ μᾶς κάνουν καλά;

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Ποιός τὰ λογαριάζει ὄλα τούτα, ἀφέντη Πρωτομά-στορα;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καταλαβαίνω τί θέλεις νὰ εἰπῆς...

ΜΑΣΤΡΟ ΠΕΤΡΟΣ—ΜΑΣΤΡΟ ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Ἔ, λοιπόν;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Αὐτὴ τὴ στιγμή δὲ χτίζουμε γιοφύρι! Κάνουμε πόλεμο! τὸ καταλάδατε;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Αὐτὸ εἶπα κι' ἐγὼ... Ἔτσι πὸν γυρίσανε τὰ πράματα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Γι' αὐτὸ εἶπα κι' ἐγὼ ὅτι φτιάνουμε μεγάλο πράμα...

(ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ—ΜΑΣΤΡΟΠΕΤΡΟΣ—ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΝΤΗΣ—
ΚΥΡΑ - ΔΗΜΑΙΝΑ

(Μπαίνει ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἡ Κυρά—Δήμαινα κρατώντας τὴν ἴδια μπόλια στὰ χέρια της).

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Μὴν ἔκανε κατὰ δῶ, καλὲ μιστόροι ὁ Μίλιος μου;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Σὲ θέλημα τὸν στείλαμε κυρά—Δήμαινκ. Ἄκούμπκ ἔδεπά κκι θαρθεῖ ἔπου νάνακ... Ἀκόμα νὰ τὸν συντύχεις;

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ Τὸ συμμάζεψα μὲ τὰ χαράματα, μὰ μούφυγε πάλι. Κεῖ ποῦ-ψαχγα τὴν κασσέλα νὰ τοῦ θρῶ ροῦχα ν' ἀλλάξει, κειὸ ἄρπαξε τὸ καριοφύλι του, πήδηξε ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ μούφυγε... Κι' εἶναι θεονήσιτικο τὸ ἔρημο... Καὶ σὲ ποῖδ θέλημα τῶστειλες γιὰ νάχομε καλὸ ρώτημα, Πρωτομάστορα;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Στὴν ἐκκλησιὰ σύρε καὶ θὰ τὸν θρῆς...

ΚΥΡΑ—ΔΗΜΑΙΝΑ (Κινώντας νὰ φύγει) Στὴν ἐκκλησιὰ. Μὲ τούτη τὴν κοσμοχαλασιὰ στὴν ἐκκλησιὰ... Τὸ θρήκατε μοναχὸ κι' ἀπροστάτευτο τὸ ἔρημο... (γυρνώντας τὸ κεφάλι της). Δεν τίς ἔκανες καλὰ τίς δουλειές σου Πρωτομάστορα... (Φεύγει).

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (ἔστρεφα ἀπὸ λίγη σιωπῆ. Στους μαστόρους). Τὸ γιοφύρι, πρέπει νὰ τὸ βάλουμε πάνω κι' ἀπὸ τὰ κεφάλια μας...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Τὸ λόγο μας τὸν ἔχεις Πρωτομάστορα....

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Κι' ἂν εἶναι σωστὸ τὸ πῶς ὁ Θειακογιάννης τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Πασά;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Λέω πῶς θὰ βρεθοῦνε Χριστιανοὶ νὰ συντρέξουν τὸ ἔργο. Ἐγὼ θάζω τὰ χωράφια μου γιὰ τὴν πληρωμὴ τους.

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Κι' ἐγὼ τὰ δικὰ μου...

Σκηγή Δεκάτη

(ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ—ΜΙΛΙΟΣ—ΖΑΧΑΡΙΑΣ)

(Μπαίνει ὁ Μίλιος μὲ τὸ καριοφύλι του στὸν ὄμο, τραβώντας ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Ζαχαρία)

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Μονάχα τὸ Ζαχαρία, μούφερεις ὠρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Κανεις ἄλλος δὲν ἔρχεται...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ τί νὰ τὸν κάνουμε τὸ Ζαχαρία, ὠρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Γινήκαμε πέντε, ἀφέντη... Καθὼς σκάλωσα στὸ πλατάνι κι' ἐμπήξα τὴ φωνή, χουμήξανε ὄλοι ἀπάνω μου. Πήδηξα κάτω κι' ὀπου φύγει—φύγει... Ἄπὸ κοντὰ κι' ὁ Ζαχαρίας. Μὲ προλάβανε στὴ φραγῆ, μ' ἄρπάξανε κκι μου ἔσοκίσανε τὴ φουστα-νέλλα. Ὅμως Ἐγὼ τοὺς ἔφυγα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Καὶ τώρα τί λογιαζούν νὰ κάνουν, ὠρὲ;

ΜΙΛΙΟΣ Ἡ Ἄρτα εἶναι θεόκλειστη, ἀφέντη. Ἐχουνε συναχτὴ ὄλοι στὴν ἐκκλησιὰ κι' ἔτοιμάζονται νὰ πάρουνε τὴν ἄκρη τῆς ποταμιᾶς, νὰ διαβοῦνε κάτω καὶ νὰ φύγουνε...

ΖΑΧΑΡΙΑΣ Μπροστὰ εἶναι ὁ γερο—Καλαθούνας μ' ἓνα εἰκόνημα...

ΜΙΛΙΟΣ Καὶ φωνάζουμε... Γίνεται μεγάλος σάλαγος... Ἐχουνε μαζὺ τους καὶ τὰ μωρὰ κι' ὁ Προεστὸς τοὺς εἶπε, ἐγὼ νίπτω τὰς χεῖρας μου.

(Ἀκούγονται φωνές ὄχλου, σύγχυση, φωνές, ποδοβολητὸ)

ΜΑΣΤΡΟ—ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ Μέγας εἶσαι, Κύριε!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Κράτα καλά, ἀφέντη Πρωτομάστορα. .
ΜΙΛΙΟΣ—ΖΑΧΑΡΙΑΣ Ἔρχονται... Ἔρχονται...

Σκηνή Ἐνδεκάτη

(ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ—ΜΑΣΤΡΟΠΑΝΑΓΟΣ—ΜΑΣΤΡΟ ΒΑΓΓΕΛΗΣ—ΓΕΡΟ—
ΚΑΛΑΘΟΥΝΑΣ—ΓΡΙΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ—Α΄. ΜΑΣΤΟΡΑΣ—Β΄. ΜΑΣΤΟΡΑΣ—Γ΄. ΜΑ
ΣΤΟΡΑΣ—Α΄. ΜΑΝΝΑ—Β΄. ΜΑΝΝΑ—Γ΄. ΜΑΝΝΑ—ΔΕΣΠΩ—ΒΓΕΝΙΩ—Α΄. ΧΤΙ
ΣΤΗΣ—Β΄. ΧΤΙΣΤΗΣ—Γ΄. ΧΤΙΣΤΗΣ—ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ—ΛΑΟΣ).

(Ἐὸ Πρωτομάστορας, ὁ μαστρο—Πέτρος, ὁ μαστρο—Κωσταντῆς, ὁ Μίλιος καὶ ὁ
Ζαχαρίας, ὑποχωροῦν κατὰ τὸ ἀνάχωμα σὰ νὰ θέλουν νὰ τοὺς κάμουν τόπο νὰ περά-
σουν. Τὸ πλῆθος ἀκούγεται πὸν πλησιάζει. Σὲ λίγο ἀρχίζει νὰ μπαίνει στὴ σκηνή.
Μπροστὰ βαδίζει ὁ γέρο—Καλαθοῦνας, στηρίζοντας μὲ τὸ δεξιὸν χεῖρ ἓνα εἰκόνη-
μα πάνω στὸ στήθος του. Ἀκολουθοῦν τρεῖς μονάδες. Ἔχουν τὶς νάκες μὲ τὰ μωρὰ
τοὺς κρεμασμένες στοὺς ὤμους τοὺς. Ἀκολουθεῖ τὸ πλῆθος.)

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Γιὰ ποῦ τὸ θάλατε, νοικοκυραῖοι;

ΓΕΡΟ—ΚΑΛΑΘΟΥΝΑΣ Γιὰ τὸν ἄνεμο, καὶ γιὰ τὴ λίχνη Πρωτομάστορα!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Ὁ πόνοσ σὲ πῆρε καὶ ρωτᾶς ποῦ πηγαίνουμε;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Σὺν Χριστιανὸς σὲ Χριστιανὸ, μιλάω. Ποιὸς τὴν ξεσήκωσε
μαστρο—Πανάγο ταύτη τὴν ἀναταραχὴ;

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΑΔΕΣ Τὸ γιοφύρι σου! Τὸ γιοφύρι σου!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Τ' ἀγύριστό σου τὸ κεφάλι!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Τὸ γιοφύρι, ἦτανε δλουκῶνε μας!

Α΄. Β΄. ΚΑΙ Γ΄. ΜΑΣΤΟΡΑΣ Νὰ μᾶς ἔλειπε!

Α΄. ΜΑΝΝΑ Γίναμε μπαίγνιο τῶν Τουρκῶνε...

Α΄. Β΄. ΚΑΙ Γ΄. ΧΤΙΣΤΗΣ Κι' ἔχετε μούτρα καὶ μιλάτε κίβλας!

Β΄. ΜΑΝΝΑ Ὁ ἀφέντης ὁ Θεϊακογιάννης τὰ πίνει δίπλα—δίπλα μὲ τὸν Πισσά
στὰ Γιάννενα!

Γ΄. ΜΑΝΝΑ Ποῦ νὰ τὰ πᾶμε τώρα τὰ ἔρημα τὰ μωρὰ μας;

ΓΡΙΑ—ΒΑΣΙΛΙΚΗ Δὲν ἦρθα καὶ σ' ἐπίασα καὶ σοῦ τῶπα Πρωτομάστορα; Γρεῖς
φορὲς τὸ εἶδα τὸ ὄνειρο. Γιὰ νὰ στεριωθεῖ τὸ γιοφύρι, ἔπρεπε νὰ στοιχειωθεῖ ἄνθρωπος
ζωντανός! καὶ σοῦ εἶπα μάλιστα, μιά καὶ τοῦτο δὲ γίνεται νὰ τὰ παρατήσουμε ἔλα καὶ
νὰ λουφάξουμε στὰ παραγῶνια μας!

ΓΕΡΟ—ΚΑΛΑΘΟΥΝΑΣ Κι' ἐγὼ! Κι' ἐγὼ ἀπ' ἀρχῆς σοῦ τὸ εἶπα Πρωτομάστο-
ρα! Τὸ γιοφύρι σοῦ εἶπα, δὲ θὰ στεριωθεῖ, γιὰτὶ ὁ Παπα—Στάθης ποῦ ἄγιασε τὸ θεμέ-
λιωμα, ἦτανε ἀμαρτωλός!...

ΜΙΛΙΟΣ Σὲ μᾶς τὰ λέτε αὐτὰ ὥρῃ; Ἡ φεγγαροπαρμένη τὸ γκρέμισε τὸ γιοφύρι...
Πάρτε το χαμπάρι λοιπὸν! Ὁ Πρωτομάστορας δὲν φταίει.

Α΄. Β΄. ΚΑΙ Γ΄. ΜΑΣΤΟΡΑΣ Ποιὸς φταίει λοιπὸν;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Τὸ ποιὸς φταίει νὰ μᾶς τὸ εἶπει ὁ ἴδιος ὁ Πρωτομάστο-
ρας...

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ Ναὶ! Ναὶ! Νὰ μᾶς τὸ πεῖ! Νὰ μᾶς τὸ πεῖ!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τὴν πρώτη φορὰ γκρεμίστηκε τὸ γιοφύρι, γιὰτὶ ὁ ἀσβέστης
ποῦ μᾶς πουλήσανε οἱ Τούρκοι, ἦτανε πολυγκαιρινός καὶ ξεθυμασμένος!

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ Καὶ τὴ δεύτερη;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Τ' ὄσειρε ἢ κατεβασιὰ ποῦ ξερίζωσε καὶ τὰ πλατάνια...

Α΄. Β΄. ΚΑΙ Γ΄. ΧΤΙΣΤΗΣ Καὶ τὴν τρίτη;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Μὲ τὰ χέρια σας τὸ χτίσατε καὶ τὴν τρίτη καὶ τὴν τετάρ-
τη. Μὲνα ρωτᾶτε;

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΝΑΔΕΣ Νά ρωτήσουμε την παπαδιά τότες!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Σας πήρε φαλάγγι ὁ φόδος μωρές, καὶ παραλοῦσατε! Κιο-τέψατε καὶ θά πομπέψετε τὸν τόπο! Ὅμως ἐμεῖς, δὲ θά τὸ καταρρίξουμε καὶ νά τὸ ξέ-ρετε!...

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΣΤΟΡΟΙ Ἐμεῖς τὰ θέλουμε τὰ τομάρια μας!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Στὸ κάτω—κάτω, ὁ κόσμος εἶναι γιομάτος μαστόρους. Ὡς τὸ Βόλο θά φτάσω, κι' ὡς κάτου τὸν Ἐπαχτο θά κατεβῶ. Εἶναι χιλιάδες Χριστιανοί, ποὺ θά ῥθοῦνε νά δάλουμε τὴν ψυχὴ τους γιὰ νά στεριωθῇ ἓνα τέτοιο γιοφύρι!...

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ Νά πᾶς! Νά πᾶς!

Α'. ΜΑΝΝΑ Ἄμ' κανεὶς δὲ θά δάνει τὸ κεφάλι του στὸν ντορβά!

Α'. ΜΑΣΤΟΡΑΣ Ἄπο λόγια μᾶς ἔχετε χορτάσει!...

Β'. ΜΑΝΝΑ Ἄμ' δὲ...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ἀκοῦστε με καὶ μένα Χριστιανοί! Κανένας δὲ σὰς μποδίζει ν' ἀποφασίσετε κατὰ πὼς θέλετε. Τοῦτο μοναχὰ ἐγὼ θά σὰς πῶ. Γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ γιοφύρι, ὑπάρχει λιγώτερος φόδος. Πιὸ εὐκολα θά σὰς ἀλωνίσει ὁ Πασᾶς ἐκεῖ στὴν ξεροκαμπιά! Ἄν μᾶς βρῇ ἔμωσ ἔδω, συμμαζωμένους γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ γιοφύρι, θά τὸ σκεφετῆ πολὺ!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΙΟΣ Τὶ θάρρεφες δηλαδῆς, πὼς θά τὸ φορηθῇ τὸ γιοφύρι σου;

Α'. ΜΑΝΝΑ Τὶ νά φορηθῇ μωρές; Πέτρες εἶναι τὸ γιοφύρι; τὶ νά φορηθῇ;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Νά, ποὺ ἀρχισε νά τὸ φοδᾶται κιάλας! Ἄν δὲ φοδότανε τὸ γιοφύρι, δὲ θά κατέβαινε στὴν Ἄρτα!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΕΤΡΟΣ Ἀκοῦστε με, Χριστιανοί! Ἐγὼ κι' ὁ μαστρο—Κωσταντῆς δάξουμε τὰ χαράφια μας, γι' ἀντίμεψη τῆς δούλεψης τοῦ γιοφυριοῦ! Ὅσοι πονᾶνε τὸν τόπο καὶ τὴν ὑπόληψή του, νά ρθοῦνε μαζὺ μᾶς!

ΔΕΣΠΩ (Ἐκδόβοντας ἀπὸ τὸ πλῆθος καὶ πηγαίνοντας κοντὰ στὸν Πρωτομάστορα). Κι' Ἐγὼ δάξω τὰ προικιά μου!

ΒΓΕΝΙΩ (Ἀκολουθώντας τὴ Δέσπω). Κι' ἐγὼ τὰ δικά μου!

ΜΑΣΤΡΟ—ΒΑΓΓΕΛΗΣ (Πηγαίνοντας ἀπὸ κοντὰ) Κι' ἐγὼ δάξω τὴ δούλεψή μου! Δὲν ἔχω τίποτ' ἄλλο στὸν κόσμο!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (Ὑστερα ἀπὸ λίγη σιωπῆ). Σεῖς οἱ ἄλλοι τ' ἀποφασίσατε νά φύγετε λοιπὸν; Ξέρετε πὼς θά μοιᾶζετε μωρές θταν θά ξεμακρύνετε ἀπὸ δῶ; Ξέρετε; Σὴν τὸ ξερὸ χορτάρι θά μοιᾶζετε, ποὺ δὲν κάνει γιὰ τίποτα ἄλλο, παρὰ μονάχα γιὰ νά καεῖ!...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΙΟΣ (Λυγώντας κατὰ μπρὸς τὸ κομὶ του). Τὶ τὸν φυλάμε μωρές, καὶ δὲν τὸν ἀρπάξουμε νά τὸν ρίξουμε στὸ ποτάμι; Μᾶς σκυλοδρίζει, δὲν τὸν ἀκοῦτε μωρές;

(Τὸ πλῆθος ταλαντεύεται νά ῥιχτῆ κατὰ πάνω του)

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ Τὶ τὸν φυλάμε μωρές;

(Ἡ Δέσπω καὶ ἡ Βγενιώ περνοῦν μπροστὰ στὸν Πρωτομάστορα γιὰ νά τὸν προστατέψουν).

Α'. ΜΑΝΝΑ (Στὴ Δέσπω καὶ στὴ Βγενιώ) Εἶναι ὁμορφος ὁ Πρωτομάστορας ἔ;

ΔΕΣΠΩ Ὁ Πρωτομάστορας εἶναι ὁ ἄντρας τοῦ τόπου!

ΒΓΕΝΙΩ Τὸν ἐδικόνε μᾶς ἄντρα, ὁμορμον ἢ ἄσχημο θά μᾶς τὸν στείλει ὁ Θεός!

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΝΑΔΕΣ (Ἐνῶ τὸ πλῆθος ταλαντεύεται καὶ διαστάζει) Σκύλε! (Ἀκούγεται καλπασμὸς ἀλόγου. Τὸ πλῆθος ἀλαφιάζεται καὶ κάνει νά κινηθῇ πρὸς τὰ κάτω τρομαγμένο).

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ «Ὁ Πασᾶς». «Τ' ἄλεγο τοῦ πασᾶ».

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΝΑΔΕΣ Ὡσου, οἱ καψαρές!.

ΜΙΛΙΟΣ (Τρέχει στὴν ἄκρη τῆς σκηνῆς κι' ἀγναντεύει. Ξαφνικὰ στρέφει τὸ κεφάλι του ξεφωνίζοντας). Σταθεῖτε! Μὴ φεύγετε Χριστιανοί! (Ξανακοιτάζει μὲ προσοχὴ κατὰ τὸ μέρος πρὸς ἀκούγεται τὸ ἄλογο καὶ ξαναστρέφει). Σταθεῖτε! Ὁ ἀφέντης ὁ

Θειακογιάννης είναι!

(Τὸ πλῆθος μένοντας ἀκίνητο, γιρίζει τὸ κεφάλι του ἐκπληκτο. Γίνεται οιωπὴ γιὰ λίγες στιγμὲς).

ΜΙΛΙΟΣ Νάτος! Νάτος! Ξεπεξεύει!... (τρέχει στὸ πλῆθος) Ὁ ἀφέντης ὁ Θειακογιάννης! Ὁ ἀφέντης ὁ Θειακογιάννης!

Σκητὴ Δωδεκάτῃ

(ΟΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΙ—ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ)

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ (Μπαίνοντας στὴ σκηνὴ καὶ βλέποντας τὸν κόσμο κοντοστέκειται) Τὶ χλαλοὴ εἶναι τούτῃ ὥρῃ; Γιατί κλειδαμπαρώσατε ἔτσι τὴν Ἄρτα; (δὲν ἀπαντᾷει κανεὶς) Γιατ' εἴσατε ἔτσι χωρισμένοι μωρὲς;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Γιὰ πρῶτον τὰ μιᾶς ὄλα τούτα, ἀφέντῃ Θειακογιάννη;

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Γιὰ ὄλους σας;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Ἐκανες λάθος!

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ (Ἵστερα ἀπὸ λίγη οιωπὴ) Τὶ μᾶς ρωτᾷς, ἀφέντῃ Θειακογιάννη; Τὰ ξέρεις τὰ πράματα καλλίτερα ἀπὸ μᾶς.

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Ποιὰ πράματα ξέρω, ὥρῃ;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Νὰ...

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Τὶ νὰ καὶ ξενᾷ, ὥρῃ; Μιᾶς μέρας ἄργητα μούτυχε καὶ γενήκατε ὄλοι σας τριῶν παραδιῶν;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Λέω ἀπὸ τὸν Πασᾶ ἔρχεσαι, μὲ τὸν Πασᾶ τὰ κουβέντιασες, τὰ κατέχεις τὰ πράματα...

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Ποιὰ πράματα κατέχω, ὥρῃ; Ὁ Πασᾶς ἔλειπε ἀπὸ τὰ Γιάννενα, ἔμεινα μιὰ μέρα παραπάνω, νὰ κάνω τὴν ἀντάμωση πὸ ζήτησε...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Γι' αὐτὰ πὸ εἶπατε λέω...

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ (Βάζοντας τὸ χέρι στὴ μέση του). Ποιοὶ σᾶς χαλάσανε τὰ κεφάλια, ὥρῃ;... (Ἵστερα ἀπὸ λίγη οιωπὴ) μὲ κάλεσε, λέει, ἀφοῦ θέλεις νὰ μάθεις καὶ μούκανε πρόταση. Νὰ φύγω λέει ἀπὸ τὴν Ἄρτα καὶ νὰ μὲ κάνει μπέη στὸ διλατέτι τοῦ Βάλτου... Καὶ γὼ τοῦ εἶπα πὼς δὲν μοῦ χρειάζονται τὰ διλατέτια...Θέλεις ἄλλο;

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΝΝΑΔΕΣ Καὶ γιὰ τὸ γιοφύρι;

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Τὶ γιοφυρολογάτε μωρὲς; Γιὰ τὸ γιοφύρι, κουδέντα δὲν εἶπαμε...

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ Κι' ὁ Πασᾶς;

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Ὁ Πασᾶς κάνει ὄλτα στὰ διλατέτια του. Μπορεῖ νὰ περάσει ἀπὸ τὴν Ἄρτα, μπορεῖ ὄμως καὶ νὰ μὴν περάσει. Ἄλλὰ κι' ἂν περάσει, θὰ τὰ κουβεντιάσει μὲ τὸν προεστὸ, καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους; του καὶ θὰ ξαναπάει στὴ δουλειὰ του. Ἐχεις ἄλλο, ὥρῃ νὰ μοῦ εἰπεῖς;

ΜΑΣΤΡΟ—ΠΑΝΑΓΟΣ (Βρίσκεται σὲ δύσκολη θέση) Ἐμεῖς, κατὰ πὼς ξέρεις... Ὅτι μᾶς πεῖς τοῦ λόγου σου θὰ πράξουμε... Διαχωσμένοι καὶ κοσμογυρισμένοι εἶσαι... Ἐμᾶς... Ἐχεις νὰ μᾶς δώσεις καμμιά διάτα;

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Νὰ στεργιμθεῖ τὸ γιοφύρι, τὸ γρηγορώτερο!

(Ἄσθησι καὶ ἀνακούφιση στὸ πλῆθος. Ὁ πρωτομάστορας ξεκόβει καὶ πηγαίνει κοντὰ στὸ Θειακογιάννη).

ΜΙΛΙΟΣ (Ἀκούγοντας τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Θειακογιάννη φεύγει χοροφύοντας). Ὅπα! Ὅπα! Ὅπα! (Ἀνεβαίνει πάνω στὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ).

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Καὶ δέβαια πὼς πίσω ἀπ' ὄλα τὰ καμώματα τοῦ Πασᾶ, ἔρρισκεται τοῦτο τὸ γιοφύρι! Ὅσο τοῦτο, τὸ γιοφύρι, θὰ χιτίζεται δέ θὰ μπορεῖ νὰ κοιμηθεῖ ἡσυχῶς ὁ Πασᾶς... (Ἵστερα ἀπὸ λίγη οιωπὴ) Νᾶμαστε ἔτοιμοι γιὰ ὄλα!

(Τὸ πλῆθος ἀρχίζει νὰ χάνει τὴ συνοχὴ του)

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Θέλετε κι' ἄλλη διάτα τώρα; Νὰ δώστε τὰ χέρια καὶ νὰ χάνετε ἕναν κύκλο ὄλοι, γύρω ἀπὸ τὸν Πρωτομάστορά σας; Αὐτὸς εἶναι ὁ στύλος τοῦ τόπου! Τί μὲ κοιτάζετε μωρὲς καὶ κοιταζόσαστε κι' ἀνάμεσά σας!

(Τὸ πλῆθος ἀρχίζει νὰ μετακινιέται. Δίνουν ὁ ἕνας τὸ χέρι στὸν ἄλλο κι' ἀρχίζουν ν' ἀνοίγουν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν Πρωτομάστορα καὶ τὸ Θειακογιάννη πὸν βρίσκονται στὴ μέση).

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Πρωτομάστορα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ Νὰ σ' ἀκούσω ἀφέντη!

ΘΕΙΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ Ἀπὸ σήμερα πληρώνω διπλὸ διάφορο σ' ὅσους θὰ μείνουνε στὴ δούλεψη τοῦ γιοφυριοῦ!

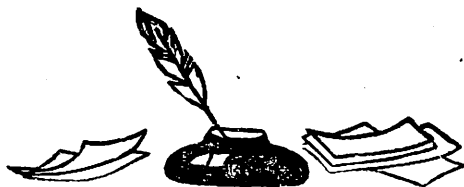
ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ (Ἀνοίγει τὰ χέρια του καὶ τὸν ἀγκαλιάζει). Ἀφέντη μου!

(Στὸ μεταξὺ ὁ κύκλος τοῦ χεροπιασμένου πλήθους ἔχει συμπληρωθεῖ. Σέρνουν τὸ χορὸ γύρω ἀπὸ τοὺς ἀγκαλιασμένους ἄντρες. Ὁ Μίλιος μὲ τὸ ἴδιο τραγοῦδι, χορεύει πάνω σιὸ τοίχωμα τοῦ γιοφυριοῦ).

Ἦλιε μου γιὰ χαμήλωσε καὶ μὴ πολυαργήσεις
Σὲ καταργιέτ' ἢ ἐργατιά κι' οἱ ξενοδουλευταδες.

ΑἴΛΑΙΑ

(Συνεχίζεται)

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΑΚΟΥΩ

- ... Ἀκούω τὰ κύματα πῶς τρέχουνε
στοὺς βράχους καὶ χτυπᾶνε
—φεύγουν οἱ καιροὶ διαβλίνουν
καὶ ξεχνᾶνε.....
- ... Ἀκούω τὸ κλάμμα τῶν παιδιῶν
ποὺ ξεψυχοῦνε
— παιδάκια ποὺ κουράστηκαν
καὶ θεὸ νὰ κοιμηθοῦνε.....
- ... Ἀκούω τὸ θόρυβο τῆς γῆς
ὀποῦ πατοῦμε
— αἰχμάλωτοι
ποὺ λάμψη καρτεροῦμε.
- ... Ἀκούω τὸν ἄνεμο
ποὺ θάνατο κυλᾶ
— νεκρὸς ποὺ μάταια
τὸν νόστο ἀποζητᾶ.....

ΦΩΤΕΙΝΗ ΓΕΡΟΓΙΑΝΝΗ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΑΤΣΙΩΛΗ

Ὁ Πύρρος ὡς Θεραπευτῆς - Ἴατρος

Ὁ Πλούταρχος στήν ἔξοχη βιογραφία του γιά τόν Πύρρο ἀναφέρει πῶς: «Τοῖς δέ σπληνιῶσιν ἐδόκει βοηθεῖν ἀλεκτρούνα θύων λευκόν, ὑπτίων τε κατακεκλιμένων τῷ δεξιῷ ποδί πιέζων ἀτρέμα τὸ σπλάγχρον» (Πλουτ. Πύρ. 3.).

Ἡ μαρτυρία αὐτή πού μᾶς ἄφησε ὁ Πλούταρχος, δίνει στήν ἔντονη προσωπικότητα τοῦ Ἡπειρώτη βασιλιᾶ μιᾶ καινούργια διάσταση.

Ἔτσι, ὁ Πύρρος δέν εἶναι μονάχα ὁ περίφημος στρατηγός πού ἄγγισε τὰ ὄρια τοῦ μεγάλου θρύλου ἢ ὁ μέγας πολιτικός νοῦς τοῦ καιροῦ του, ὁ βαθύτατα καλλιεργημένος συγγραφέας ἢ ὁ θεωρητικός τοῦ πολέμου, ὁ πραγματοποιοῦς τόσων ἐκπολιτιστικῶν ἔργων καί ὁ «θεράπων» τῶν γραμμάτων καί τῶν τεχνῶν, ἀλλά καί ὁ Θεραπευτής — Ἴατρος πού πέρα ἀπ' τὰ καθαρά βασιλικά του καθήκοντα ἐθεράπευε κι' ὄσους ἀπ' τοὺς ὑπηκόους του εἶχαν ἀνάγκη ἀπ' τή δική του θεραπευτική βοήθεια.

Κι' ὅλα αὐτὰ ἀπό μιᾶ ἀπέραντη καλωσύνη καί μιᾶ γνήσια, μιᾶ ἀληθινῆ ἀγάπῃ γιά τὸ λαό του.

Ὁ Πλούταρχος δίνοντας τὸ ἀνθρώπινο καί χαρακτηριστικό τρεπίο τοῦ Πύρρου, μιλάει γι' αὐτὲς του τίς ψυχικὲς ἀρετὲς· κι' ἕνας νεώτερος ποιητής, ὁ Νίκος Παπᾶς, βρῖσκει αὐτοὺς τοὺς ὡραίους στίχους γι' αὐτὸν:

*Τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων καί τῆς ἱστορίας
σταμάτησαν πάνω στὶς τραχιεῖς
χαράδρες τοῦ προσώπου μου,
εἶμονα στολισμένος μὲ τ' ἀγέρι*

*τῶν τραχιῶν βουνῶν τῆς πατρίδας μου
εἶχα μέσου μου φυλαγμένη μιὰ ζεστὴ εὐαισθησία
ἕνα θησαυρὸ ἀπὸ σγέδιμα παιδικὰ,
ἕνα Ναὸ ἢ ψυχὴ μου εὐδίαζε
ἀπὸ φιλοδοξίες καὶ πράξεις εὐγενικῆς*

*Ἡ πανοπλία μου, ὁ φονικὸς θρίαμβος τοῦ αἰσαλιοῦ
ἔκρουσαν τὴ ζεστὴ πηγὴ τῆς καλωσύνης μου... («Πύρρος»)*

Κι' εἶταν τόση ἡ καλωσύνη του, ὥστε «οὐδεὶς δὲ ἦν πένης οὐδὲ ἄδοξος οὕτως, ὥστε μὴ τυχεῖν τῆς Ἱατρείας δεηθεῖς». Δηλαδή «Κανένα δὲν ἔδιωχνε ἂν τοῦ ζητοῦσε νὰ τὸν ιατρῆσει ὅσο φτωχὸς καὶ ταπεινὸς κι' ἂν εἶταν (Πλουτ. Πύρρ. 3).

Πολλὲς φορές εἶχε ἀσκήσει ὁ Πύρρος τὴ θεραπευτικὴ του σὲ ἄρρωστους στρατιῶτες ἢ χωρικοὺς. Δένε, μάλιστα, πὼς εἶχε σώσει πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς.

Ὁ Πύρρος ἐθεράπευε εἰδικὰ ὄσους ὑπέφεραν ἀπὸ ἄρρώστειες στὸ σπλῆνα, δηλαδή ἀπὸ διογκώσεις τοῦ ὄργάνου αὐτοῦ. Πιστεύω πὼς πρόκειται, πιθανώτατα γιὰ ἄρρωστους μὲ σπληνομεγαλία ἀπὸ Ἑλινισμὸς καὶ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ὅπως καὶ παλιότερα καὶ μέχρι τελευταία ἀκόμη, ἐμάστιζε δλόκληρη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτερα τὸν Ἡπειρωτικὸ χῶρο. Ἀπόδειξή πὼς κι' ὁ Ἀπολλόδωρος ὑποστηρίζει τὴν ἐτυμολογία τῆς Ἑλλοπίας (τῆς χώρας δηλ. ποὺ εἶταν γύρω ἀπ' τὴ Δωδώνη) ἀπ' τὴ λέξη «ἔλος» λέγοντας: «οἴονται δὲ ἀπὸ τῶν ἐλῶν τῶν περὶ τὸ ἱερὸν οὕτω καλεῖσθαι».

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι μερικοὶ (ὅπως ὁ W. Wachsmath κ. ἄ) ἰσχυρίζονται ὅτι ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα Ἑλλάς ἔχει ἐτυμολογικὴ προέλευση ἀπ' τὴ λέξη «ἔλος».

Ὁ Πύρρος ἀκολουθοῦσε γιὰ τὴν θεραπεία τῶν ἄρρώστων αὐτῶν μιὰ ὠρισμένη θεραπευτικὴ ἀγωγή ποὺ ἔμεινε περίφημη γιὰ τοὺς Ἡπειρωτῆς.

Ἀρχικὰ ἐθυσίαζε ἕνα λευκὸ πετεινὸ ποὺ τοῦ προσέφεραν οἱ ἄρρωστοὶ γιὰ ἀμοιβή.

Ὁ Πύρρος, μάλιστα, ἀπ' αὐτὴν τὴν πρωτότυπη ἀμοιβὴ ἦταν πάρα πολὺ εὐχαριστημένος. («καὶ τὸ γέρας τοῦτο ἡδιστον ἦν ἐν αὐτῶ»). Στους φτωχοὺς, ἰδιαίτερα, χάριζε καὶ τὸν πετεινὸ τῆς θυσίας,

Ἡ θυσία τοῦ πετεινοῦ ἦταν προσφορὰ στὸ θεὸ τῆς Ἱατρικῆς, τὸν Ἀσκληπιό, ποὺ ἱερὸ σύμβολο τῆς λατρείας του ἦταν, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ζῶα καὶ ὁ πετεινός. Τὸ ὅτι, μάλιστα, ὁ πετεινός (τουλάχιστον γιὰ τοὺς πιὸ φτωχοὺς ἀπ' τοὺς ἀσθενεῖς) ἦταν τὸ πιὸ συνηθισμένο θῦμα πρὸς τιμὴ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, βεβαιώνεται κι' ἀπ' τὸν Πλάτωνα στὸ «Φαίδωνα» (κεφ. 118) ὅπου ὁ Σωκράτης, πεθαίνοντας στὴ φυλακὴ παρηγγελεῖ: «τῶ Ἀσκληπιῶ δρεῖλμειν ἀλεκρονόνα· ἀπόδοτε καὶ μὴ ἀμελήσητε». Ὁ Πύρρος, εὐσεβέστατος ὁ ἴδιος, ἔτσι ποὺ κάθε πρῶτὸ ἔκανε προσευχῆς ζητώντας υγεία, δὲν μπορούσε νὰ παραβλέπει αὐτὸ τὸ χρέος στὸ θεὸ τῆς Ἱατρικῆς. Ἐξάλου πίστευαν ὅτι ὁ πετεινός χάριε στὴ σχέση του αὐτῆ μὲ τὸν Ἀσκληπιό, ἔδιωχνε τὶς ἄρρώστειες. Ἀλλὰ τὸ ἴδιο δὲν συμβολίζει καὶ σήμερα, ἀφοῦ στὰ θεμέλια κάθε κτιρίου θυσιάζεται πάντοτε καὶ ἔνας πετεινός.

Μετὰ τὴ θυσία τοῦ πετεινοῦ, ὁ Πύρρος ξάπλωνε ἀνάσκελα τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἐπὶ ζε ἐλαφρὰ τὸ σπλῆνα μὲ τὸ δεξιὸν τοῦ πόδι. Λέγεται ὅτι τὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ δεξιοῦ τοῦ ποδιοῦ εἶχε «θεία» δύναμη ὥστε καὶ μετὰ τὸ θανατὸ του, ὅταν τὸ ἄλλο του σῶμα κάρηκε, αὐτὸ βρέθηκε ἀκέραιο, χωρὶς νὰ τὸ πειράξει καθόλου ἢ φωτιά (Πλ. Πύρρ. 3).

Ὁ Plinius ἀναφέρει πὼς «τὸ δάχτυλο αὐτὸ φυλάχτηκε σὲ μιὰ λάρνακα ἐνὸς ναοῦ». (Pl. Nat. Hist. VII, 2, 12), ἐνῶ ὁ Valerius Maximus (IX, 24) καὶ μάλιστα ὁ Nero-tianus (1,6) μᾶς πληροφοροῦν ὅτι «κλείστηκε χωριστὰ ἀπ' τὸ ἄλλο σῶμα σὲ μιὰ χρυσοῦ κιβωτὸ ποὺ διατηρήθηκε στὸ Ἱερὸ τοῦ Διὸς στὴ Δωδώνη».

Ὅσο γιὰ τὴ «θεία» δύναμη ποὺ εἶχε τὸ μεγάλο αὐτὸ δάχτυλο τοῦ δεξιοῦ τοῦ ποδιοῦ, ὁ Πλίνιος, πάλι, ἀναφέρει πὼς: «Μερικοὶ ἔχουν ὠρισμένα μέρη στὸ σῶμα τους προικισμένα μὲ μιὰ θεία ἰδιότητα· λογονύχη ὁ Πύρρος (Pl: N.H. VII, 2, 12). Ὁ

Καστιλιόνι στη γνωστή «Ιστορία τῆς Ἱατρικῆς» (τ.Α΄ σελ. 368) ἀναφέρει τὴ γνώμη αὐτῆ πού διετύπωσε ὁ Πιλίνιος παρατηρῶντας πὼς «ἡ παράδοση καὶ ἡ χρῆση τῆς θεραπευτικῆς αὐτῆς δυνάμεως σὺν μιᾷ θεῖᾳ ἢ βασιλικῇ ἰδιότητι ἀνάγεται σὲ παλιᾶς ἐποχῆς» Πολλοὶ αὐτοκράτορες ἐθεράπευαν τοὺς ἀρρώστους μὲ μόνο τὸ ἄγγιγμα τῶν αὐτοκρατορικῶν τους χειρῶν.

Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ χριστιανικὴ παράδοση γιὰ θεραπείες μὲ τὸ ἄγγιγμα τῶν χειρῶν. Ὁ Χριστὸς ἐθεράπευε ὅσους ἔλασχαν ἀπὸ βαρεῖς καὶ ἀνιάτες ἀρρώστειες μὲ μόνο τὸ ἄγγιγμα τῶν θεῶν χειρῶν του. Ὁ Εὐαγγελιστῆς, λογονόσῃ, Λουκᾶς, γιὰ τρὸς ὁ ἴδιος, γραφεὶ γιὰ τὴν θεραπεία τῆς «συγκυπτούσης»: «*Ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ—γύναι, ἀπολέλυται τῆς ἀσθενείας σου καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας· καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζεν τὸν θεόν*». (Λουκ. 13,13). Τὴν ἴδια δύναμη γιὰ θεραπεία εἶχαν πάρε ἀπ' τὸ Χριστὸ καὶ οἱ Ἀπόστολοι (Λουκ. 1,17).

Ἐπίσης ἡ ἐπίθεση τῶν χειρῶν σὰν θεραπευτικὸ μέσον ἀπ' τοὺς βασιλιάδες γινόνταν σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ στὴ Γαλλία. Ὁ Λουδοβίκος ὁ 16ος εἶχε ἐπιθέσει τὰ χέρια του σὲ περισσότερους ἀπὸ 2. 500 χοιραδικούς. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Κάρολος ὁ 10ος σὲ 100 περίπου ἀρρώστους ὑπηκόους του Ὁ Ἐδουάρδος ὁ Ἐξομολογητῆς ἐθεράπευε μὲ ἐπίθεση τῶν βασιλικῶν του χειρῶν στὸ ἀρρωστο μέρος τοῦ σώματος τὴν χοιράδωση, ἔτσι πὸν αὐτὴ ἔμεινε γνωστὴ στὴν Ἀγγλία μὲ τὸ ὄνομα «κακὸ τοῦ βασιλιᾶ». Ὁ Σαίξπηρ κάνει ὑπαινιγμὸ γιὰ τὸ βασιλικὸ ἄγγιγμα στὸν Μάκβεθ (Πράξι IV, III). Ὁ Σαίξπηρ βάζει αὐτὰ τὰ λόγια στὸ στόμα τοῦ ἥρωα τοῦ ἔργου του πὸν εἶναι γιὰ τρὸς:

Εἶναι ματωμένοι

*ἀπ' ἔξω, ἓνα πλῆθος χτυπημένοι ἀπ' τὴν ἀρρώστεια
πὸν καρτεροῦνε ἀπ' αὐτὸν (τὸν βασιλιᾶ) τὴν γιαιτοριά τους.*

“Ὀλ’ ἡ ἐπιστιμὴ στέκει ἀνίκανη νὰ τοὺς γιαιτρέψει

Μὰ μόλις τοὺς ἀγγίζει αὐτὸς

τόση εἶναι ἡ δύναμη παύχουν προικίσει

οἱ οὐρανοὶ τὸ χέρι του—πὸν εὐθύς

παίρνουνε νὰ συνέρχονται.....

(μετ. Ν. Προεστόπουλου):

Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικὰ στὸν Πύρρο, ἡ Θεῖα αὐτὴ δύναμη γιὰ θεραπεία κατοικοῦσε στὸ μεγάλο δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ του. Σ' αὐτὲς τὶς θεραπευτικῆς ἰδιότητες τοῦ Πύρρου, ὁ Μ. Nilson στὰ ἔργα του 1) Studien zur Geschichte des Alten Epeiros, Lund 1909 σελ. 70 ὑπόσημ. 1, καὶ 2) στὸ Geschichte der Griechischen Religion 12 σελ. 116, ὑποπτεῖται μιᾷ ἀντίληψη ὀλοτέλα πρωτόγονη (primitiv—urwüchsiger) στὰ κείμενα πὸν μαρτυρεῖ τὸν τρόπο τῆς σκέψης (τὴν προ—λογικὴ νοητότητα θὰ λέγαμε) καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο τῶν Ἡπειρωτῶν στὰ χρόνια ἐκεῖνα.

Ὁρισμένες ἐρμηνευτικῆς προεκτάσεις ἐπιχειρεῖ ὁ J. Gagé στὸ ἀρθρο του «Pyrrhus et l' influence religion de Dodone dans l' Italie primitive» δημοσιευμένο στὴ «Revue de l' Histoire des Religions» 147, 1965, ὅταν συνδέει τὴν θεραπευτικὴ ἰδιότητα τοῦ μεγάλου δακτύλου τοῦ Πύρρου μὲ τὸ γεγονός ὅτι, «τὰ ὅσα τοῦ ταρσοῦ, σημαντικὰ γιὰ τὴν κίνηση τοῦ ποδιοῦ κατὰ τὸ βᾶδισμα, ἐθεωροῦντο πιθανώτατα ὅτι περιεῖχαν—λόγω τῆς ἐπαφῆς—κάτι ἀπ' τὴς μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς γῆς». Αὐτὴ ἀκριβῶς, τὴν δίοδο τῶν μαγικῶν δυνάμεων τῆς γῆς ζητοῦσαν μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐπαφὴ τους μὲ τὴν γῆ καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης, οἱ περίφημοι Σελλοὶ, βαδίζοντας γυμνόποδες καὶ χωρὶς ποτὲ νὰ πλένουν τὰ πόδια τους.

Πολὺς λόγος ἔγινε γιὰ τὴν ἀνιποποδία τῶν Σελλῶν καὶ γιὰ τὴν κατὰ κλιση τους πάνω στὴ γῆ. Στὴ δεκάτη ἔκτη Ραμφωδία τῆς Ἰλιάδος, ὅταν ὁ Πάτροκλος πῆγε νὰ δώση τὴν τελευταία μάχη, ὁ Ἀχιλλεύς κάνει μιᾷ προσεχὴ στὸ Θεὸ τῆς προγονικῆς του Πατρίδας, τὸν Δία (Ἰλ. Π. 233 κ. ἔξ.)

*Ζεῦ ἄνα, Δαδωιαῖτε, Πελασγικῆ, τηλόθι γαίω,
Δαδώνης μεδέων δυσχειμέρον· ἄμφι δὲ Σέλλοι
σοὶ γαίωσ' ὀπορήται ἀνιπτόποδες χομαιεῦναι.*

Οἱ Σέλλοι ἢ Ἐλλοὶ (οἱ ἱερεῖς ἄλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Δαδώνης) περιγράφονται ἐ-
δῶ σὰν ἐξηγητὲς (ὑποφήται), δηλαδή ἱερεῖς ποὺ ἐξηγοῦσαν τὴ σημασία τῶν οἰωνῶν
ποῦ στέλναν οἱ Θεοὶ σ' ὅσους συμβουλευόνταν τὸ Μαντεῖο καὶ χαρακτηρίζονται σὰν
«ἀνιπτόποδες ποῦ κοιμοῦνται καταγῆς». Ἡ πανάρχαια αὐτὴ σπηήθεια τῶν Σέλλων νὰ
κοιμοῦνται καταγῆς καὶ νὰ μὴν πλένουν τὰ πόδια τους, θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνευθεῖ σὰν
μιὰ προσπάθεια ἐλαφῆς μετὰ τὴ Γῆ ποῦ ἦταν καὶ ἡ πρώτη—πρώτη λατρεία στὴ Δαδῶ-
νῃ προτοῦ δηλαδή ἐμφανισθεῖ ἡ λατρεία τῆς Δρυὸς καὶ κατοπιν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Διῶ-
νης. (Γιὰ τὴ λατρεία στὴ Δαδώνῃ τῆς Μητέρας—Γῆς κίταξε: Σωτ. Δάκαρη «Οἱ γε-
νεαλογικὸὶ μῦθοι τῶν Μολοσσῶν» Λιδακτορικὴ διατριβὴ 1964 σελ. 4. Ἐπίσης στὴν
Α.Ε. 1959 καὶ 1960) Χωρὶς δυσκολία, τώρα, μπορεῖ ἡ φάλαγγα τοῦ μεγάλου δικτύου
τοῦ ποδιοῦ νὰ «ἀφομοιωθῆ» κατὰ κάποιο τρόπο μετὰ τοὺς ἄστοραγάλους στοὺς ὀπίους
τὸ Μαντεῖο τῆς Δαδώνης ἀπέδιδε ἓνα ρόλο σημαντικῶ. Αὐτὸ, ἐξἄλλου, ἀποδεικνύεται
κ' ἀπ' τὴ γνωστὴ προσφορὰ τῶν Κερκυραίων ποῦ ἀναφέρει ὁ Στράβων (VII, ἀπόσπ. 3).
Σύμφωνα μ' αὐτὸν «χαλκίον ἦν ἐν τῷ ἱερῷ (τῆς Δαδώνης), ἔχον ὑπερκαίμενον ἀν-
δριάντα, κραταῦντα μᾶστιγα χαλκῆν, ἀνάθημα Κερκυραίων· ἡ δὲ μᾶστιξ ἦν τριπλῆ ἀ-
λυσιδωτῆ, ἀπρητιμένους ἔχουσα ἀστοραγάλους οἱ πλήττοντες τὸ χαλκίον συνεχῶς, ὁ-
πότε αἰώροῦντο ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ἕως ὁ μετῶν τὸν χρόνον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔχου
μέχρι τέλους καὶ ἐπὶ τετρακόσια προέλθοι. . .»

Ἄς σημειωθεῖ ὅτι τὸν ἴδιο σημαντικὸ ρόλο ἔπαιζαν τὰ ὄσα τοῦ ταρσοῦ καὶ συγ-
κεκριμένα ὁ ἀστοράγλος καὶ γιὰ τὸ περιεῖρημο θεραπευτῆριο στὴν Ἐπίδαυρο ὅπου ἀνα-
φέρεται καὶ θεραπεία ἀκόμη ἄρρωστον μετὰ ἀπλὸ ἄγγιγμα τοῦ ποδιοῦ τοῦ... ἀλόγου τοῦ
Ἀσκληπιοῦ (Κοίταξε: S. Reinach μέσα στὸ Archiv für Religionu. X, 1907, 6. 47—
59) Ἔτσι, λοιπὸν, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη μας τὴ θεραπευτικὴ ἰσχὺ τοῦ Πύρρου τὴν ἐν-
τοπισμένη στὸ δάχτυλο τοῦ ποδιοῦ του, ἀλλὰ καὶ τὴ θύσιά τοῦ πετεινοῦ, ποῦ εἶταν
τὸ ἱερὸ ζῷο τοῦ Ἀσκληπιοῦ, αὐτὰ τὸν κάνουν ἓνα θεραπευτῆ—θαυματοουργὸ ἐρμητι-
στικοῦ, βέβαια τύπου, ἀλλὰ καὶ τοῦ τύπου τῶν θεραπευτῶν τῶν Ἀσκληπιείων.

Πέρα, ὅμως, ἀπ' αὐτὰ, οἱ θεραπευτικὲς ιδιότητες ποῦ ἔδιναν στὸν Πύρρο, θὰ
πρέπει νὰ ἀναζητοῦν στὴ γενεαλογικὴ ἐξάρτηση τῶν Μολοσσῶν καὶ στὴν καταγωγὴ τοῦ
βυσιλιᾶ τους, τοῦ Πύρρου, ἀπ' τὸν βασιλιᾶ τῆς Φθίας, τὸν Ἀχιλλέα, ποῦ ἡ σχέση του
μετὰ τὰ ἱαματικὰ ἴδατα ἦταν σὲ ὄλους γνωστὴ (Σ. Δάκαρης, ὄπ. πρ σ. 42).

Ἐν τούτοις ὁ Πύρρος εἶχε λάβει καὶ κάποια συγκεκριμένη Ἱατρικὴ ἐκπαίδευση.
Ὁ Νέτρος Γυρουφαλιᾶς στὸ ὠραῖο βιβλίον του «Πύρρος ὁ βασιλεὺς τῆς Ἠλείου»
(σελ. 42) ἀναφέρει πῶς ὁ Πύρρος στὴν ἐξορία του ἀπέκτησε καὶ ὀλίγες Ἱατρικὲς γνώ-
σεις ποῦ τὶς ἔθεσε στὴ διάθεση τῶν Ἠλειωτῶν. Ἐξόριστος ὁ Πύρρος στὴν αὐλὴ τοῦ
Πτολεμαίου στὴν Ἀλεξάνδρεια, ποῦ ἦταν τότε τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ καὶ καλλιτε-
χνικὸ κέντρο τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀντὶ νὰ σπαταλᾷ τὶς ἡμέρες τῆς ἀναγκαστικῆς του ἀρ-
γίας σὲ διασκεδάσεις καὶ σὲ γλέντια, σὲ συμπόσια καὶ σὲ αὐλητρίδες καὶ ἀντὶ νὰ μεθο-
κοπᾷ καὶ νὰ δογματίζει ὅπως οἱ ἄλλοι νέοι, ζοῦσε ἀντιθέτως μιὰ ζωὴ ἀφιερωμένη ὀλί-
κληρη στὴ μελέτῃ καὶ τὴν ἐργασία. (II. Γαρουφαλιᾶς. ὄπ. πρ. σ. 27). Ἐξἄλλου, τὸ νὰ
κάθετα μετὰ σταυρωμένα χέρια ἦταν γιναστὸν κατὶ ποῦ θὰ τοῦ ἔφερνε πλήξη μέχρι νικυ-
τίς («ἄλυν τινὰ ναντιώδη»)· «ὥσπερ ὁ Ἀχιλλεὺς οὐκ ἔφερε τὴν στολήν» (Πλουτ.
Πυρρ. 3, 1) Πάντα ἔπρεπε κατὶ νὰ κάνει.

Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ Πύρρος ὡς Θεραπευτῆς Ἱατρός. Ἡ Ἱστορία φιλοτέχνησε γι' αὐτὸν
ἓνα μοναδικὸ πορτραῖτο ὅπου ἡ ιδιότητά του αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ὀλιγώτερο γνωστὴ. Εἶ-
ναι, ὅμως, ἡ πιὸ ἀνθρώπινη. Εἶναι ἡ ζωντανὴ ἔκφραση τῆς ἀπέραντης ἐσωτερικῆς του
ὁμορφιάς Ὁ φωνικὸς θρίαμβος τοῦ ἀτσαλιῦ ἔκρυψε αὐτὴ τὴν ὁμορφιά τῆς ψυχῆς του ποῦ
—ὅπως θᾶλεγε κ' ὁ ποιητῆς— «ἓνα Ναὸ εὐώδιαξε ἀπὸ φιλοδοξίες καὶ πράξεις εὐγενικές».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΤΣΙΩΛΗΣ

ΘΕΟΧΑΡΗ
ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΥ

"ΑΡΤΙΝΑ
ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ,"

ΠΡΟΛΟΓΟΣ-ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΥ ΔΙΑΜΑΝΤΗ

8

Η ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΡΤΗΣ*

Ἡ ἐν Ἄρτῃ βυζαντινὴ ἐκκλησία Παρηγορήτισσα (κ. Παργιορήτσα) ἢ κατ' ἄλλους Παρηγορήτρια, τιμωμένη εἰς μνήμην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἶναι μεγαλοπρεπῆς καὶ κατὰ πολλὰ πρωτότυπος ἐπισύρουσα τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἀρχιτεκτόνων.

Κεimένη ἐπὶ ὑψηλῆς θέσεως πρὸς τὰ Ν—Δ τῆς πόλεως Ἄρτης ἐπὶ συνοικίας ὁμω-
νύμου ἐπιβάλλεται διὰ τὴν τέχνην καὶ τὸν διάκοσμον τὸν καθ' ὅλου μεγαλοπρεπῆ καὶ ἐ-
πιβλητικόν.

Τὸν θαυμασμὸν τοῦτον προκαλεῖ καὶ ἡ περίξ φύσις, ἣτις γοητεῖ τὸν θεατὴν, τοῦ ὁποῦ το ὀλέμμα φθάνει μέχρι Λευκάδος ἐκ τοῦ φανοῦ τῆς ὁποίας (φρουρίου) φαίνεται περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου λάμπουσα ὡς χρυσοῦς.

Τοιαύτη ἡ Παρηγορήτισσα ὑπερέχει τῶν ἄλλων ἐν Ἄρτῃ βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, διότι ἡ περιφέρεια Ἄρτης δύναται νὰ ὀνομασθῇ βυζαντινὸν μουσεῖον, ὥστε εὐλόγως με-
τὰ τὴν κτίσιν αὐτῆς ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἐντοπιῶν τὸ γνωστὸν ἐγκώμιον.

«Ἐβγα, Κυρά Παντάνασσα, νὰ δῆς τὴν Παργιορήτσα».

Περὶ αὐτῆς εὐτύχημα εἶναι ὅτι ἤσυχολήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὁ κ. Ἄ-
ναστ. Ὀρλάνδος, καθηγητῆς τοῦ Μετοσοβείου Πολυτεχνείου καὶ Ἀκαδημαϊκὸς πολὺ λε-
πτομερῶς καὶ ἐπιτυχῶς (Ἄρχαιολ. Δελτ. τόμ. 5, 1919, Ἀθῆναι Ἐστία 1922).

Τὸ μεγαλεῖον τῆς Παρηγορητίσσης κεῖται.

Α) Εἰς τὸν ἐξωτερικὸν διάκοσμον καὶ τὸ πολύτρολλον.

* Δημοσιεύτηκε στὰ ὑπ' ἀριθ. 310)20-1-1938, 311)27-1-1938, 312)3-2-1938 καὶ 313) 0-2-1938 φύλλα τοῦ «Ἐλευθέρου Λόγου» τῆς Ἄρετας.

Β) Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν διάκοσμον καὶ τὰ μωσαϊκὰ τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου.

Γ) Εἰς τὸ μετέωρον τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως.

Δ) Εἰς τὸν ἐσωτερικὸν εἰκονογραφικὸν κόσμον συμφώνως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ

Ε) Εἰς τὸ ἱστορικὸν τῶν δεσποτῶν κτιτόρων αὐτῆς καὶ ἐν γένει τῆς κτίσεως καὶ διακρίσεως.

Ὁ ναὸς τῆς Παρηγορητίσεως εἶναι τετράγωνον καὶ

Α) Ὁ ἐξωτερικὸς διάκοσμος ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν κεραμοπλαστικὴν καὶ γλυπτικὴν διακοσμητικὴν τὴν διακοσμοῦσαν τὸν ναὸν κατὰ τὰς τέσσαρας πλευράς αὐτοῦ ἐκ τῶν ὀπίων ἢ ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑπερέχει. Ἡ διακόσμησις αὐτῆ, ἐν τῇ ὁποία ἐπικρατοῦσιν αἱ ζωοφόροι αἱ ρομβοειδεῖς καὶ αἱ ἐν σχήματι μαιάνδρων περιελισσομένων κατὰ τὸν Μαιάνδρον ποταμὸν (Κλειδιὰ τῆς πόλεως κατὰ τὸν λαὸν) καὶ ἄλλων ἀνθεμίων, ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὰς ἄλλας θυζαντινάς ἐκκλησίας ἐν Ἀρτῇ ὡς τῆς Ἀγ. Θεοδώρας, Ἀγ. Βασιλείου, καὶ τῆς πλησίον Μονῆς Κάτω—Παναγιάς καὶ τῆς ἀπέναντι τῶν Βλαχερνῶν καὶ τῶν περιχώρων μὲ μίαν διαφορὰν, ὅτι ἡ ἐκκλησία τῆς Παρηγορητίσεως διαιρεῖται εἰς δύο ὀρόφους εἰς α! καὶ βον! ἢ κάτω καὶ ἄνω. Ὁ α' ὀροφος ἀπαρτίζεται 1) ἀπὸ τὸν νάρθηκα πρὸς δυσμὰς (εἴσοδος κυρία δυτικῆ) 2) ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸν ἢ κεντρικὸν (τρεῖς διόδοι ἀπὸ τοῦ νάρθηκος καὶ δύο ἀπὸ τὰ παρεκκλήσια) τιμῶμενον ἐς μνήμην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου 3) ἀπὸ τὸ Ἱερὸν τοῦ κυρίως ναοῦ τὸ διαχωριζόμενον διὰ τοῦ κτιστοῦ χαμηλοῦ εἰκονοστασίου 4) ἀπὸ τὸ νότιον παρεκκλήσιον εἰς μνήμην τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου (εἴσοδος ἀπὸ τὴν νότιον πλευρὰν καὶ ἄλλη πρὸς τὸν κυρίως ναὸν καὶ τρίτη ἀπὸ τὸν νάρθηκα) καὶ 5) ἀπὸ τὸ θόρειον παρεκκλήσιον πρὸς μνήμην τῶν ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Ἰαθριὴλ (εἴσοδος ἀπὸ τὴν θόρειον πλευρὰν καὶ ἄλλη πρὸς τὸν κυρίως ναὸν καὶ τρίτη ἀπὸ τοῦ νάρθηκος). Προσθέτομεν, ὅτι ὑπάρχουσι καὶ δύο ἄλλαι θύραι πρὸς τὴν θόρειον καὶ νότιον πλευρὰν κεκλεισμέναι σήμερον. Ὁ δὲ β' ὀροφος ἀποτελεῖ τὸ γυναικεῖον καὶ ἐν σχήματι Π ἀνεστραμμένον περιλαμβάνει τὰ δύο παρεκκλήσια καὶ τὸν νάρθηκα τοῦ α' ὀρόφου ἀφήνων ἀνάλυπτα τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὸ Ἱερὸν, ὥστε ἀπὸ τοῦ δαπέδου μέρει τῆς ὀροφῆς νὰ εἶναι ἡρώς ἐλευθέρως καὶ ἀνοικτὸς.

Τοιαῦτα λέγομεν, διότι ἡ διαίρεσις τῆς Παρηγορητίσεως εἰς δύο ὀρόφους προσθέτει εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διακόσμησιν καὶ τὴν ἐκ τῶν παραθύρων τοῦ α! καὶ β! ὀρόφου διακόσμησιν οὖσαν ὄχι μικράν, διότι ἀνὰ τέσσαρα παράθυρα εἰς τὴν θόρειον καὶ νότιον πλευρὰν ὑπάρχουσι καὶ ἀνὰ πέντε εἰς τὴν δυτικὴν τοῦ α! καὶ β! ὀρόφου, ἤτοι ἐν ὄλῳ 26, πλὴν τῆς ἀνατολικῆς, ἣτις ἔχει ὀλίγα καὶ μικρά. Εἰς τὴν κεραμοπλαστικὴν ταύτην διακόσμησιν προστίθεται καὶ ὁ διάκοσμος τῶν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἐξ τρούλλων, ὥστε καθίσταται ὄντως ἐξωτερικῶς ὁ ναὸς μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικὸς. Λέγουσιν, ὅτι ὁ ἀρχιτέκτων διὰ τὰ δῶρα αὐτῆν τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μεγαλοπρέπειαν ἐξωτερικῶς κατεσκεύασε τὸν β' ὀροφον ἢ γυναικεῖον καὶ πρὸς ἐναρμόνισιν καὶ στερεότητα τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου, ὅστις ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ ἦτο ὑπερόψηλος καὶ ἀκομφοῦς ἐξωτερικῶς καὶ ἀκαλαίσθητος καὶ ἐπισηφάλης διὰ τὴν ἑλλειψιν στηρίγματος, ὅσον ἐσωτερικῶς σκόπιμος θὰ παρουσιάζετο, ἵνα ὁ Παντοκράτωρ οὐρανιώτερος καὶ μετεωρότερος ἐφαίνετο εἰς τὰ ὄμματα τῶν ἐπὶ γῆς πιστῶν καὶ εὐσεβῶν Χριστιανῶν, ὅπως ἔχομεν τρούλλον μὲ ὑψηλὰ τύμπανα ἐν τῷ μικρῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Βασιλείου πέραν τῆς γεφύρας παρὰ τὸ Καστέλλι.

Πρὸς κτίσιν ναῶν ἐπὶ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων ἐγένετο χρῆσις τῆς Βασιλικῆς κατὰ τὸ σχεδῖον τῆς ἐν Ἀθήναις ποτὲ Βασιλείου στοᾶς ἤτοι οἱ ναοὶ ἦσαν τετράγωνοι παραλληλόγραμμοι ὡς συνήθως σήμερον (ἔξοχ. Κωνσταντίνου μέχρις Ἰουστινιανοῦ ἤτοι ἑοῦ αἰῶνος μ.Χ. Βυζ. τέχνης Γ. Μαυρογιάννη Εἰσαγ. σελ. 27, κεφάλ. 15. Ἀθήναι 1893).

Βραδύτερον ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, ὅτε ἠθέλησε νὰ κτίσῃ ναὸν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Σοφίαν ὑπεροχώτερον καὶ ἀνώτερον τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἐν Ἱερουσαλήμ, τότε οἱ ἀρχιτέκτονες Ἀνθέμιος ἐκ Τράλλεων καὶ Ἰσίδωρος ἐκ Μιλήτου ἀντὶ τῆς ξυλίνης ὀροφῆς (ξυ-

λότρουλλος) επεπόησαν τὸν ἐκ πλίνθων θόλον καὶ κατ' αὐτὸν ἐστέγασαν τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ θόλος ὅμως οὗτος ἦτο εὐρύχωρος καὶ διὰ τοῦτο ἐστήριξαν ἐπὶ κίονων (ὀρθοστατῶν), οἷτινες ἤνοιγον χῶρον μὲν ἐσωτερικῶς, ἀλλ' ἤμπεδιον τὴν πλήρη θέαν τοῦ ναοῦ. Αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα περίοδος τῆς βυζαντινῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς κρίσεως τῶν ναῶν (ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ ἦτοι ὁ μ.χ. αἰῶνος μέχρι τέλους ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος μ. χ.) καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, κτισθεὶς ἐθεωρήθη ὡς θαῦμα καὶ μεγαλοῦργημα τῆς ἐποχῆς, ὡς καὶ μέχρι σήμερον εἶναι. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐπενοήθησαν θόλοι: μικρότεροι καὶ μὲ τύμπανα ὑψηλότερα, ἵνα ἐπιχέηται περισσότερον φῶς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ καὶ οὕτως οἱ ναοὶ ἐγένοντο πολύτρουλλοι.

Καὶ αὕτη ἡ τέχνη ἀποτελεῖ τὴν τρίτην περίοδον τῆς τέχνης ἀπὸ 8ης ἑκατονταετηρίδος μέχρι μέσων τῆς 15ης μ.χ' τῆς ὁποίας τὸ ἀξιολογώτερον ὑπόδειγμα εἶναι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκκλησία τῆς Θεοτόκου ἐπὶ Λέοντος Σοφοῦ καὶ τοῦ υἱοῦ Πορφυρογεννήτου.

Κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς περιόδου ταύτης εἶναι ἐκτισμένη καὶ ἡ Παρηγορητίσασα τῆς Ἁρτης μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι διακρίνεται μὲν εἰς δύο ὀρόφους ἄνω καὶ κάτω, ὡς ἐν Ἁγία Σοφία, ἀλλὰ τὸ κέντρον τοῦ ναοῦ ἦτοι ὁ κυρίως ναὸς μετὰ τοῦ Ἱεροῦ ἀποτελεῖ ἀπὸ κάτω ἕως ἄνω ἐλεύθερον χῶρον, ὥστε ὁ κεντρικὸς τρούλλος νὰ φαίνεται καὶ νὰ εἶναι μετέωρος μὲ τύμπανον ὑψηλὸν καὶ παράθυρα περίεξ.

Μετὰ τὸν κεντρικὸν τοῦτον τρούλλον τὸν ὑψηλότερον καὶ καλλιτεχνικώτερον εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ ναοῦ ὑφίστανται τέσσαρες ἄλλοι μικρότεροι καὶ ἄμοιοι διασταυρούντες τὸν κεντρικὸν καὶ εἰς τὰ μέσον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἕκτος τρούλλος κομψὸς καὶ ραβδωτὸς μὲ μαρμαρίνους κίονας, ἀνοικτὸς κατὰ τὰ 3]4, οὐρανίσκος συνήθως λεγόμενος καὶ ὡς κωδωνοστάσιον χρησιμοποιοῦμενος πρὸ τινος χρόνου, ὥστε ἀπλετοῦ φῶς νὰ ἐπιχέηται ἐξ αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν διαμέσων ἐσωτερικῶν θυρίδων ἐκ τοῦ γυναικείου πρὸς τὸν κυρίως ναὸν τὸν κεντρικόν. Ἐν γένει ὁ ναὸς ἐξωτερικῶς εἶναι μεγαλοπρεπέστατος, τὰ δὲ πολλὰ παράθυρα τῶν ὀρόφων καὶ τῶν τρούλλων ἐπὶ τῶν τυμπάνων φωτίζου ἐπαρκέστατα τὸν ναὸν ἐσωτερικῶς καὶ εἶναι μὲν καὶ ἐσωτερικῶς ὁ ναὸς μεγαλοπρεπῆς καὶ ἐπιβλητικὸς διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν του, ἀλλ' ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος περιορίζεται μόνον εἰς τὸν κυρίως ναὸν καὶ τὸ Ἱερὸν καὶ τὸν μετέωρον τρούλλον του καὶ εἰς τὰ ὑπέροχα Μωσαϊκὰ καὶ τὴν εἰκονογράφειαν τοῦ θόλου τούτου ἢ τρούλλου διὰ τῶν Μωσαϊκῶν καὶ εἰς τὴν γλυπτικὴν τῶν κίονων καὶ κιονίσκων τοῦ τρούλλου, ἐνῶ ὁ ἄλλος ναὸς ἐσωτερικῶς ἦτοι ὁ νάρθηξ, τὰ παρεκκλήσια καὶ τὸ γυναικεῖον εἶναι ἀκατασκευάστα, ὥστε ὁ ναὸς παρουσιάζεται ἡμιτελής. Τοῦτο κρίνεται καὶ ἐκ τοῦ γυναικείου, ὅπου ὑπάρχουσι κρίκοι ἐξερτώμενοι ἐκ τοῦ δι' ὀρόφου διὰ πολυελαίους ἢ κώδωνας (ἂν καὶ ἔχῃ παλαιῶν κωδωνοστασίου ἦσαν πρὸ τῆς κυρίας εἰσόδου εἰς ἀπόστασιν ἑκατὸν μέτρων ἐπὶ τοῦ δρόμου τῆς σημερινῆς πλατείας Σκουφᾶ χαμηλότερον ἢ καὶ ἀψίδος τοῦ περιβόλου τῆς Παρηγορητίσσης ὁμοίως μὲ τὴν ἀψίδα τῆς Ἁγίας Θεοδώρας, ἣτις εἶναι ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ) καὶ ἐτ. μένωσ δὲν ἦτο ἀπλοῦν κόσμημα ὡς ἄνω ἐγράφη καὶ στήριγμα τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου, ἀλλὰ χῶρος προσωρισμένος ὡς γυναικεῖον (βυζ. τέχνη Γ. Μαυρογιάννη σελ. 35) περιοριζόμενον ἄνω τοῦ νάρθηκος κατὰ τούτους τοὺς χρόνους, ἐν ᾧ ἕως τότε συνήθως ἦτο εἰς ἀμφοτέρωσ τὰς πλευρὰς τῶν ναῶν (ὅπως καὶ σήμερον εἰς Παρηγορητίσσαν, δι' ἕλλειψιν ἀνάσσεως) καὶ εἰς αὐτὸ ἡ ἀνάσσεις ἐγένετο διὰ κλίμακος ἐκ τοῦ νάρθηκος καὶ τῆς θυρίδος τῆς ὑπερκειμένης τῆς διόδου πρὸς τὸ βόρειον παρεκκλήσιον καὶ τῆς ὀπῆς τοῦ σταυροθελίου τῆς σήμερον ἀνοικτῆς (πλατυνομένης κατὰ τὸ ὑπὸ μελέτην σχέδιον τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ). Αὐτὸς εἶναι ὁ ἐξωτερικὸς διάκοσμος τοῦ ναοῦ κατ' ὄψιν μὲ ὑποθετικὴν στοάν παρά τὴν δάσιν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς καὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς βορείου καὶ νοτίας ἐντεῦθεν τῶν θυρῶν.

Β) Ὁ δὲ ἐσωτερικὸς διάκοσμος εἶναι τὰ ὑπέροχα Μωσαϊκὰ τοῦ τρούλλου σφζόμενα μέχρι τῶν σφαιρικῶν τριγῶνων καὶ κοσμοῦντα τὸν Παντοκράτορα Χριστὸν ἐν προτομῇ κατενώπιον εὐλογοῦντα διὰ τῆς δεξιᾶς μὲ τούσ τρεῖς δακτύλους ἠνωμένους κατὰ τὸ ἀρ-

χαίον τῆς ἐκκλησίας ἔθιμον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατοῦντα χρυσοποίκιλτον εὐαγγέλιον δεδεμένον μὲ πόρτας καὶ μὲ διφθέραν τετράγωνον ἐναλλάσσουσιν πολύχρωμα καὶ ἔχοντα τὴν κόμην κεχωρισμένην κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ναζωραίων εἰς δύο πλοκάμους καταπίπτοντας ὀπισθεν τοῦ αὐχένος καὶ τὸ βλέμμα σοβαρὸν, καθαρὸν καὶ μέγα, τὸν μύστακα κασταδὸν ὡς καὶ τὸ γένειον καὶ ἐν γένει τὸ πρόσωπον ἐκφράζον θεῖαν ἀγαθότητα καὶ τὸν χιτῶνα ὑπέρουθρον καὶ τὸ ἱμάτιον κυανοῦν χρυσοῖζοντα καὶ κυματίζοντα ὑδαρῆ κύματα (νερά) κατὰ τὴν πρόοπτιν τοῦ ἡλίου κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν αὐτοῦ διὰ τῶν θυρίδων τοῦ τροῦλλου.

Ὡσούτως μέγχις φωτοστέφανος μετὰ σταυροῦ λιθοκολλήτου δι' ἐρυθρῶν καὶ πρασίνων λίθων περιβάλλει τὴν ἤρεμον κεφαλὴν ἐν πλαισίῳ χρυσοῖζοντι μετὰ τῶν γραμμάτων IC—XC καὶ περιβαλλομένη ὑπὸ σπειροειδοῦς κυκλώματος (κορδονίου) καὶ περιλαμβάνοντι τὸν Χριστὸν μέχρι τοῦ ἄκρου στήθους ὡς ἐν τῇ Μονῇ τοῦ ἐν τῇ Ἀττικῷ Δακρυίου.

Μόνον ἡ ρίς τοῦ Παντοκράτορος εἶναι κατεστραχημένη μετὰ κοινὴν βαφὴν (διότι πρότινος ἐκ τοῦ τροῦλλου ἐκρέματο πολυέλαιος), ὡς καὶ οἱ πόδες τεσσάρων προφητῶν, διότι ἀκαλαίσθηται ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ τῷ 1864 μ.χ. ἐθεώρησαν καλὸν νὰ συμπληρώσουν οὕτω τὸ καταστραφέν μέρος τοῦ τροῦλλου. Ὅμοίως τὰ μωσαϊκὰ κοσμοῦν τοὺς προφήτας, τὰ Χερουβείμ καὶ Σεραφεῖμ καὶ μέρος τῶν σφαιρικῶν τριγῶνων ὑπὸ τὸν τροῦλλον, ὅπου ἦσαν οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταί, ὡς ἐκ τῶν λειψάνων διακρίνονται. Κίονες μεγαλοπρεπεῖς μικροὶ καὶ μεγάλοι, ποικίλοι, στηρίζουν τὸν τροῦλλον ἐπὶ ἐξεχόντων καὶ προβεβλημένων ἐρεισμάτων ἐκ τῶν τοίχων (κεραιῶν) στηριζόμενα καὶ ἄνω αὐτῶν τὰ σχηματιζόμενα τόξα πρὸς τὰ πλάγια τοῦ τροῦλλου κοσμοῦν σύμβολα τῆς ἐκκλησίας ὡς καὶ γεγονότα θρησκευτικὰ πρὸς τὴν βίβειαν καὶ δυτικὴν πλευρὰν ἰδίως σφωζόμενα μαρμάρινα ὡς ἡ σταύρωσις, ἡ ἀμνός, ἡ γέννησις, ἡ φάτνη, κλπ. καὶ τὸ κενὸν τοῦ ναοῦ εὐρύνεται πρὸς τὸ Ἱερὸν Βῆμα ἄνω τοῦ ὀλίγου σφωζομένου εἰκονοστασίου, ὅπου ἡ Ἡλατύτερα τῶν Οὐρανῶν. Ἐν γένει ὁ ναὸς ἔχει ἐλλείψεις διακοσμητικὰς ἔσθθεν καὶ κρίνεται, ὅτι δὲν εἶχε τελειωθῆ, ἀλλ' ἔμεινε ἡμιτελής. Ἐντὸς τοῦ χώρου τούτου ἄνωθεν τῆς διόδου ἀπὸ τοῦ νάρθηκος εὐδίσκεται ἐπιγραφή τοῦ κτίτορος περὶ ἧς θέλομεν πραγματεῖσθαι ἀκολουθῶς. Τὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου ἄνω ἐμελέτων τῷ 1897 μ.χ. διδάσκων ἐν τῷ ναῷ διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου ὑπὸ τοῦ στρατοῦ.

Γ) Συνεχίζοντες τὸν διάκοσμον τοῦ κυρίως ναοῦ λέγομεν, ὅτι κατὰ τοὺς ἀρχαιολόγους καὶ μάλιστα ὡς ἐβουδοῦμαι τὸν Φρ. Βερσάκη (πρβλ. Βυζ. τέχνην Γ. Μαυρο. κεφ. 3, σελ. 34 καὶ Ἄν. Ὀρλ. Ἀρχ. Δελτ. σελ. 37—41) ὁ τροῦλλος τοῦ κεντρικοῦ ναοῦ ὡς μετέωρος καὶ ἀνοικτός καὶ ἄνευ μεσολαβούντων ἐκ τοῦ δαπέδου κίωνων ἀποτελεῖ τὸ θαῦμα τοῦ ναοῦ καὶ καταδεικνύει τὴν πρωτοτυπίαν καὶ μεγαλοφυίαν τοῦ ἀρχιτέκτονος ὅστις ἔρρηψε τὸ θάρρος εἰς τὰ πλάγια καὶ ἰσορρόπησε τὸν τροῦλλον, ὡς ἄνω λέγομεν, ὥστε καὶ ἡχώρος ὠκονομήθη ἐπαρκῆς πρὸς τὰ κάτω διὰ τὸ ἐκκλησίασμα ἄνευ ἐμποδιζόντων κίωνων τὴν θέαν καὶ στερεότης ἐπετεύχθη τοιαύτη, ὥστε νὰ κινή τὸν θαυμασμὸν καὶ σήμερον ὅτι δὲν καταπίπτει ὁ τροῦλλος καὶ δὲν κατέπεσεν, ὅτε ὁ κατακτητὴς τῆς Ἀρτίας Φαῖκ Πασᾶς ἀπέσπασε κίονας ὑπὸ τὸν τροῦλλον μεγάλους διὰ τὰ κοσμήσθαι τὸ ἐπ' ὄνοματί του ἔγερθὲν τζαμίον τοῦ Ἰμαρέτ, ὡς λέγουσι (πρβλ. Ἡπειρωτ. Χρον. Τόμ. Α' καὶ Β' 1929 σελ. 80) καὶ ὡς φαίνεται καὶ σήμερον. Αὕτη εἶναι ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ μεγάλη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία τῆς Παρηγορητίσσης, ἣτις κινεῖ τὸν θαυμασμὸν.

Τούτο δὲ κατωρθώθη, διότι ὁ ἀρχιτέκτων, ἵνα ἔχη ἐλεύθερον ἡχώρον καὶ ἀνοικτὸν ὑπὸ τὸν τροῦλλον ἀντὶ τῶν καθέτων κίωνων τῶν στηριζόντων τὸν τροῦλλον ἐκ τοῦ ἐδάφους, ὡς ἐν Ἁγία Σοφία τὸν τροῦλλον μετὰ τὰ χαμηλὰ τύμπανα, ὥστε νὰ παρεμβάλλωνται ἐμπόδια εἰς τὸν κάτω ἡχώρον, ἀφῆκε τὸν κάτω ἡχώρον ἄνευ στηριγμάτων ἐλεύθερον, ἐνέπηξε δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ τετραγώνου τοῦ κυρίως ναοῦ καθ' ὅλον τὸ πλάτος διπλάς λιθίνας κεραίας ὀριζοντίας, προεξεχούσας καὶ προβεβλημένας εἰς τὸ κενὸν τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ ἀκουμβώσας ἐπὶ τῶν ἐντετοιχισμένων ὀρθοστατῶν ὀκτώ ὀλίγων ἐξεχόντων τοῦ ἄλλου τοῦ συνεχοῦς, ὥστε νὰ ἀντέχωσι καὶ ἐπ' αὐτῶν καὶ ἐπὶ ὁ-

μαίων ὑψηλότερον τῶν πρώτων κ.άων, ἐστῆριξε καθέτως τοὺς δευτέρους κίονας τοὺς μαρμαρίνους τοὺς στηρίζοντας τὸ θάρος τοῦ τρούλλου καὶ τὴν ὠθητὴν ἔρριψε πρὸς τοὺς πλαγίους τοίχους, ἐνῶ συγχρόνως εἶχε τὸν χώρον κάτω ἐλεύθερον καὶ τὸν τρούλλον μετέωρον καὶ τὴν θέαν συνεχῆ τοῦ ναοῦ ἀπὸ κάτω ἕως ἄνω.

Δ) Συμφώνως μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἦτοι τὸ δογματικὸν σύστημα εἰκονογραφίσεως τῶν ναῶν τὸ καθορισθὲν ἀπὸ τοῦ 9ου ἢ 10ου μ.χ. (πρβλ. καὶ «Ἑρμηνεῖαν τῶν ζωγράφων» ὑπὸ Ἱερομονάχου Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ Ἀγράφων—Βυζ. τέχνη. Μαυρογ. σελ. 132) ἢ εἰκονογραφίσεως ἐν τῇ Παρηγορητίσῃ τῆς Ἄρτης παρουσιάζει σύστημα εἰκονογραφίσεως ἄρτιον καὶ πλήρες, διότι εἰκονίζεται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ τοῦ τρούλλου ὁ Παντοκράτωρ πατὴρ ἅμα καὶ υἱὸς καὶ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς σφενδόνης τοῦ τρούλλου εἰ δώδεκα προφήται μεταξὺ τῶν δώδεκα λωρίδων τῶν παραθύρων τοῦ τρούλλου καὶ ὑπερθεὶν αὐτῶν καὶ τῶν κεφαλῶν τῶν προφητῶν αἱ οὐράναι δυνάμεις τῶν ἑξαπτερέγων Σεραφεῖμ καὶ τῶν πολυμομάτων Χερουβεῖμ, δι' ὧν ὁ Θεὸς κατὰ πρῶτον ὠμίλησε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Κάτω αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑποκειμένων λωφίων τοῦ τρούλλου οἱ τέσσαρες συγγράφονται Εὐαγγελισταί. Ἐπειτα ἐπὶ τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ ἢ Πλατυτέρας καὶ ἐπὶ τῶν τρίτων τῆς Σολέας ἦτοι τοῦ κυρίως ναοῦ εἰ Ἀγιοὶ μέχρι τοῦ δαπέδου, ὅπου οἱ πιστοὶ καὶ εὐσεβεῖς ἀγιάζονται. Οὕτω ἡ ἔλη ἐκκλησία συμβολίζεται κατὰ τὴν παρουσίαν τῶν ἁγίων δυνάμεων καὶ ἀνδρῶν. Ὀλίγοι ἅγιοι εὐρίσκονται εἰκονογραφημένοι καὶ ἐν τῷ γάρθηκι καὶ ἐκ τῶν ὄλων εἰκόνων ἔχουσιν ἀρχαιότητα αἱ τοῦ κέντρικοῦ τρούλλου καὶ ἡ θαυματουργὸς τῆς Παρηγορητίσεως, ἔργον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκά κατὰ τὸ πρὸ πολλοῦ γνωστὸν διβλίον «Τὰ θαύματα τῆς Παναγίας», εἰ τὸ περὶ Παρηγορητίσεως ἀπόσπασμα ἀνεδημῶσι εὐσαν τὰ ὑπ' ἀριθ. 1843—1847 ἐ.ἔ. φύλλα τοῦ Ἑλληνικοῦ Μέλλοντος Ἀθηνῶν (Ἑφημερίδος). Εἰς τὴν μελέτην τῆς εἰκονογραφίσεως ἀφορμὴν ἔδωκε πρὸ ἐτῶν μαθητῆς γράφας ἐν τῇ κατ' ἰδίαν συνθέσει του, ὅτι ὁ τρούλλος ἐποιήθη κατὰ τὸ ὄραμα τοῦ Ἡσαΐου ἀντὶ τῆς γράφῃ τὰ Χερουβεῖμ καὶ Σεραφεῖμ.

Ε) Τὸ ἱστορικὸν τῆς κτίσεως τοῦ ναοῦ ἐσχάτως ἔχει ἐξακριβωθῆ (ὄρα Ἀρχ. Δελτ. τόμ. 5. 1919 περὶ Παρηγορητίσεως ὑπὸ Ἀν. Ὀρλάνδου). Ἐπιστεύετο ἐσφαλμένως ἔκ τινος ἐπιγραφῆς εὐρισκομένης ἀνωθεν τῆς μεσοκίας διόδου πρὸς τὸν γάρθηκα (Βασιλείου Πύλης) ἀπέναντι τῆ: εἰσόδου, ὅτι εἶνε κτίσμα τοῦ 8ου αἰῶνος μ.χ. διότι ἡρμηνεύετο τοῦ παλαιοῦ κτίσματος 796=Z4C] ἰνδ' α', ἥτις κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας ἐξακριβώθη, ὅτι εἶναι ἀντιγραφὴ κακοζήλος τῆ: ἐπιγραφῆ: τῆ: εἰκονογραφίσεως τῆ: Πλατυτέρας ἐχούσης οὕτως «Εἰτους Z4C' ἰνδ.α ἦτοι τοῦ ἔτους 7096 ἀπὸ κτίσεως κόβμου, ἀφ' εὐ ἀριθμοῦ, ἀφαιρουμένων τῶν πρὸ Χριστοῦ ἐτῶν 5508, μένει τὸ ὑπόλοιπον 1588 ἦτοι ἀπὸ τοῦ 8ου ἔτους π.χ. ἀρχῆς τῶν ἰνδικτιῶνων ἕκαστὸν 93 ἰνδικτιῶνες καὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆ: ἐπομένης ἰνδικτιῶνος (106 1]15), ἥπερ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἐπιγραφὴ τοῦ ναοῦ διὰ τὴν Τυρρικτὴν δουλείαν. Ἡ παρερμηνεῖα εἶναι αὕτη Μετετρόπη ἢ γραφὴ εἰς ἀραβικὴν ἦτοι τὸ Z=700, 4=90 καὶ C=6 ἦτοι ἐν ὄλω 796 ἐσφαλμένως, ἐν ᾧ τὸ ἀληθὲς εἶναι Z πρὸ μονάδων ἢ Z=7000, 4=90 καὶ C=6 καὶ ἐπομένης ἢ 99ῆ ἀνάγνωσις 7096.

Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐδόθη μείζων προσοχὴ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ἄνω τῆ: αὐτῆ: διόδου πρὸς τὸν κυρίως ναὸν ἐπὶ τῆ: ἐντὸς πλαϊσίου ἀποτελουμένου ἀπὸ ἐνδεκα θολίτας λίθους, ἐξ ὧν οἱ πέντε σῶζονται καὶ συνεπληρώθη οὕτως ὑπὸ Ἀν. Ὀρλάνδου διὰ τῶν παρενθεσιμῶν. Κομνηνοδύκας δεσπότης Νικηφόρος) Ἀννα βασίλ(ισσα Παλαιολογίνα). Κομνηνόδλαστος 2(εσπότης μέγας Κομνηνός καὶ Δούκας καὶ Ἀγγελο) ἦτοι ὁ ναὸς εἶναι κτίσμα τοῦ Νικηφόρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιχαήλ Β' τοῦ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ (1) μεταξὺ τῆ: γεννήσεως τοῦ υἱοῦ Θωμᾶ (Κομνηνόδλαστος) ἐν ἔτει 1289 καὶ τοῦ θανάτου τοῦ Νικηφόρου ἐν ἔτει 1296 μ.χ. Βραδύτερον ἐτροποποίησεν ὁ κ. Ὀρλάνδος (2) μεταξὺ 1285—

1) Ὁ Νικηφόρος ἦταν γιὸς τοῦ Μιχαήλ Β' Ἀγγέλου Κομνηνοῦ καὶ τῆ: Θεοδώρας.

2) Στὰ 1864 ἐκκυκλοφόρησε τὸ βιβλίον «Ἡ Παρηγορητίσσα τῆ: Ἄρτης τοῦ κ. Ἀν. Κ. Ὀρλάνδου, σὲ ἐκδοσὴ τῆ: Ἀρχαιολογικῆ: Ἑταιρίας. Τὸ βιβλίον αὐτὸ τυπωμένο σὲ χαρτὶ πολυτελείας, κοσ-

1289 (Ἡπειρωτ. Χρον. Α! και Β! τόμ. 1929, σελ. 167, Σημ). Τὴν ὀρθότητα τῆς γνώ-
μης τῆς κρίσεως τῆς Παρηγορητίσεως ἐπὶ Νικηφόρου ὑποστηρίζει καὶ τὸ ἐν ἀρχῇ γρα-
φὲν ἐγκώμιον ὑπὸ τοῦ λαοῦ διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ κυρὰ Παντάνασσα (Βλαχέρχα) ἐπὶ Μιχαήλ
κ! (1) κτισθεῖσα παρακαλεῖται νὰ ἐδῆγῃ νὰ ἴδῃ τὴν Παρηγορητίσαν κτισζομένην ὡς νεωτέ-
ραν. Διὰ δὲ τὸν συμβάντα θάνατον Νικηφόρου καὶ τὴν ἐπικολουθήσαν ἀνώμαλον πε-
ρίοδον τοῦ δεσποτάτου μετὰ ταῦτα κατανοεῖται διατὶ ὁ ναὸς ἔμεινεν ἡμιτελής, ὡς ἔχει
καὶ σήμερον ἐκτὸς τῶν ἐν τῷ μεταξύ βλαβῶν διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἄρτης ὑπὸ τῶν
Τούρκων καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 μ.χ. καὶ κατ' ἄλλους χρόνους, οἵτινες καθιστοῦν
τὸν ναὸν ἐπισφαλῆ, ὥστε νὰ ἔχη ἀνάγκην πληρεστέρας ἀναστηλώσεως (πρβλ. πολεμί-
στρες Κάτω—Παναγίας ἄνω εἰσόδου).

Λέγεται, ὅτι ὁ περίφημος εὐτος ναὸς ἀπετέλει τὸ Καθολικὸν πατριαρχικοῦ σταυρο-
πηγίου καὶ ὑπῆρξε Μονὴ γυναικεία ὑπαχθεῖσα εἰς τὴν Μ. Κάτω—Παναγίας τὸν 16ον
αἰῶνα μ.χ. ὡς μετόχιον κατὰ γράμμα σιγίλλιδες Πατριάρχου Ἱερεμίου Β! δημοσιευθὲν
ὑπὸ Κ. Σάθα (πρβλ. Ὅρλ. αὐτόθι, σελ. 5), ὡς δείκνυσι τὰ ὡςζόμενα κελιά (ἐφθαρ-
μένα) πρὸς ἀνατολὰς χωριζόμενα διὰ κοινοῦ τοῖχου σήμερον ὡς καὶ τὸ ἐστιάτοριον (πρώ-
την χορτοποθήκη) καὶ ἦτο κατ' ἄλλους Μητροπολιτικὸς ναὸς ἐπὶ τῶν δεσποτῶν, ἄλλ' ὡς Μη-
τροπολιτικὸν ναὸν ἡ φήμη φέρει τὸν ἐν τῷ φρουρίῳ ἀνασκαφέντα βυζαντικὸν ναὸν τῷ 1902—
04 μ.χ. (νῦν Ἄγ. Πάντων), ὅπου λέγουσιν, ὅτι ἀνευρέθησαν καὶ τεμάχια θακτηρίας ἱε-
ραρχικῆς καὶ κοσμήματα ἐπίχρυσα ἀμφίων καὶ κωδωνίσκοι τεθαμμένου ἀρχιερέως (ὁ τά-
φος ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ ναοῦ ἀνασκαφείς ἐπὶ Ἄλῃ—Πασᾶ καὶ καλυφθεὶς ἐκ νέου ὑπὸ
τῶν κτιστῶν διὰ φόβον), ὡς ἀναφέρει ὁ Ἄρτης—Πρεδέξης Σερραφεῖμ (Δοκίμ. Ἱστορικόν),
ὁπότε μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἄρτης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Μητρόπολις μετεφέρθη εἰς τὸν
ναὸν τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου (πρῶην Μονυδρίον Ἁγίου Μερκουρίου κατὰ τὴν παρά-
δοσιν διὰ τὰ ἐν τῷ ναῷ ὑπάρχοντα λείψανα τοῦ Ἄγ. Μερκουρίου ἐπὶ Ἰγνατίου τοῦ Α!
τοῦ Ἄρτης ἐπαυξήθηεντος τῷ 1800 μ.χ. κατὰ Δοκίμ. Σερραφεῖμ, σελ. 137), ὅπου καὶ νῦν
εἶναι καὶ λειτουργεῖ ἐν τῷ περιδῶλφ αὐτῆς ἡ Ἱερατικὴ Σχολὴ Ἄρτης.

Σημειωτέον, ὅτι κατὰ τὸ 1900 μ.χ. ἀνακαινισζομένης τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ τοί-
χου τοῦ ναοῦ εὐρέθησαν μετὰ τῶν λίθων τοῦ τοίχου ἐν μέσῳ ἀσθέτου «ἡ Σταύρωσις
τοῦ Χριστοῦ» ἀνά λυφος ἐν μέσῳ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ μαθητοῦ Ἰωάννου καὶ κίονες τινες
μικροί, εἶναι πρέπει νὰ θεωρηθῶσι κατὰ τὸν τότε ἐπίτροπον Μιχ. Νικάκη ἢ τοῦ ναοῦ
τοῦ Ἄγ. Μερκουρίου καὶ νῦν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἢ τοῦ ναοῦ τοῦ φρουρίου κατ' ἐμὲ
καὶ περὶ τῆς διασώσεως τῶν ὁποίων ἐφρόντισα βραδύτερον ὡς ἐπιμελητῆς τῶν ἀρχαιοτή-
των Ἄρτης. Προσθέτω, ὅτι τὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ Ἄρτης τάφου τοῦ
Ἀρχιερέως τοῦ ἀνασκαφέντος κατὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ ναοῦ τῶν Ἄγ. Πάντων ἔδωκεν ὁ
Γεώργ. Νικάκης παριστάμενος κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν προσθέτων, ὅτι εὐρέθησαν καὶ μι-
κρὰ βυζαντικὰ νομίσματα καὶ τραπημένον λίθινον μακροάλιον, ὡς ἔχαρκτηρίσθη τότε.
Ὅθεν διὰ τὴν ἀνασκαφὴν τάφου Ἀρχιερέως καὶ διὰ τὴν παράδοσιν, ὅτι ὁ ναὸς τῶν εἰ-
σοδίων τῆς Θεοτόκου ἦτο Μονυδρίον τοῦ Ἄγ. Μερκουρίου, κρίνω, ὅτι ναὸς Μητροπολι-
τικὸς κατὰ τὴν 13ην ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἡ Ἄρτα ἐγένετο Μητρόπολις, ἦτο ὁ ἐν τῷ
φρουρίῳ ναὸς ὡς καὶ παρακείμενον βυζαντινὸν οἰκοδόμημα δηλοῖ.

Ἐὰν κρίνη τις ἀπὸ τὸ βιβλίον «τὰ θαύματα τῆς Παναγίας» οὗ ἀπόσπασμα περὶ τῆς

μεῖται ἀπὸ 157 εἰκόνες καὶ 50 πίνακες, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους εἰ 20 ἔγχρωμοι. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου
καὶ σὲ 42 σελίδες, ἔπαρχει π ῥιλήμη τοῦ ὅλου ἔργου στῆ γαλλικῇ γλώσσῃ. Τὸ Ἑλληνικὸν κείμενον
πιάει 180 σελίδες. Μὲ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ οἱ μελέτες γέρω ἀπὸ τὴν Παρηγο-
ρήσιον παίρνουν τὴν ὀριστικὴ τους σφραγίδα.

1) Ὁ Μιχαὴλ Β! γέγοναν πρῶτα Κωνσταντῖνος. Ἦταν γάμος γιὸς τοῦ Μιχαὴλ Α' Ἀγγέλου
Κομνηνοῦ. Ἀφ' οὗ διεκδικήσε τὰ δικαιώματά του, ἴδρυσεν τὸ νέο Δεσποτάτο τῆς Ἡπείρου. Ὁ Μι-
χαὴλ Α' Κομνηνὸς δολοφονήθηκε στὸ Βεράτι τὸ 1114 μ.χ., τὸν διαδέχθηκε δὲ ὁ Θεόδωρος Ἀγγελ-
λος ποὺ νικήθηκε στῆ μάχη παρὰ τὴν Κλοτινίτσα (1230), αἰχμαλωτίστηκε καὶ ὑπλώθηκε ἀπὸ τὸν
ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων Ἰωάννη Ἀσάν.

ἐν Ἀρτῇ Παρηγορητίσσει, ἀνεδημοσίευσεν τὸ Ἑλλ. Μέλλον Ἀθηνῶν, ὡς ἄνω εἶπομέν, θὰ ἀπεφανθῆ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Παρηγορητίσεως προωρίσθη ἐξ ἀρχῆς, ἵνα εἶναι Μονὴ ἱερέων μοναχῶν καὶ ὡς τοιαύτην τὰ θεύματα τῆς Παναγίας ἀναφέρουσι κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαγίστου Φερνάνδου Ἐρέδια ἐπὶ Γκίνου Μπούα δεσπότης Ἀρτῆς ὡς καὶ κατὰ τὴν ἀνάκτησιν τῆς Ἀρτῆς ὑπὸ Σγούρου ἀπὸ τοῦ Τυράννου Μπαγκῆ (πρβλ. καὶ ἱστορ. Παπαρ. τόμ. Ε' σελ. 305) ὡς καὶ κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς Ἀρτῆς τῷ 1361 μ.χ. ἐπὶ Πέτρον Λίωσα τοῦ Ἀλβανοῦ δεσπότης (πρβλ. Σεραφεῖμ Δοκίμ. Ἀρτῆς σελ. 335, Φρούριον Ἀρτῆς καὶ Ἀνάκτορον Κομνηνῶν Θεοχ. Τσουτσίου, φύλλα «Ἐλευθ. Λόγου» Ἀρτῆς ἀρ. 278, 280 καὶ 281 τοῦ 1937 καὶ Σπ. Βλαντῆ «Ἡ Λευκὰς» σελ. 36 ἐκδ. 1915) ὡς καὶ κατὰ τὴν πλήμμυραν τοῦ Ἀράχθου τῷ 1793 μ.χ. καὶ τὴν θεραπείαν ἀπὸ τῆς πανώλους τῷ 1816 μ.χ. ὅτε ἐκ τῶν 30 χιλιάδων κατοίκων ἔμεινεν τὸ τρίτον.

Ἀναφέρεται κατὰ τὴν μεγάλην πυρκαϊάν τῆς Ἀρτῆς, ἥεις διὰ τὸ μέγεθος καὶ ἔκτασιν τῆς καταστροφῆς πρέπει νὰ θεωρηθῆ οὐχὶ τυχαία, διότι ἐκάησαν 68 μεγάλα οἰκίαι καὶ δύο χιλιάδες κάτοικοι ὡς καὶ τὸ δεσποτικὸν ἀνάκτορον κατὰ τὸ ἄνω βιβλίον, ὅτι ἐκάη καὶ ἡ Παρηγορητίσσα πλὴν τῆς εἰκόνας τῆς Θεοτόκου σωθείσης διὰ χάριτος τῆς Παναγίας καὶ ἡ ἀμπλουτος βιβλιοθήκη αὐτῆς πλὴν τῶν ἄλλων κειμηλίων.

Ὅσονδῆποτε καὶ ἂν θελήσῃ τις νὰ θεωρήσῃ τὴν ἐμολογίαν αὐτὴν ὑπερβλικήν, διότι ὁ ναὸς εἶναι πλινθόκτιστος καὶ ἀπρόσβλητος ὑπὸ τοῦ πυρὸς, πρέπει νὰ πιστεύσῃ ὅμως ὅτι πολλὰ εἰκόνας κατεστράφησαν καὶ ἄλλα πολὺτιμα ἀντικείμενα, ὡς καὶ τὰ νότια καὶ δυτικὰ κελλία τὰ μὴ σφῆδμενα σήμερον, ὧν ἴχνη ὑπῆρχον πρὸ τινος, καὶ ἡ ἀμπλουτος βιβλιοθήκη. Βραδύτερον τὸ αὐτὸ βιβλίον ἀναφέρει, ὅτι ἡ Παρηγορητίσσα ἀνεκαινίσθη καὶ νέον δεσποτικὸν ἀνάκτορον ἠγέρθη κατὰ τὸ ἀπὸ 1440—1445 μ.χ. διάστημα, ὅπερ ἀνάκτορον ἀναφέρει καὶ Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος, ἀλλ' ἴχνη τοιοῦτου ἀνακτόρου προσωρινοῦ δὲν φαίνονται, ἐκτὸς ἂν θεωρήσῃ τις τοιοῦτον τὸ Καστέλλι, ὅπερ πολὺ πιθανὸν καὶ διὰ τὴν παρακειμένην ἐκκλησίαν τοῦ Ἀγ. Βασιλείου καὶ διὰ τὴν προσωρινότητα τῆς ἀρχῆς τοῦ Κορόλου Β' Τόκκου καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ 1449 μ.χ. Οὕτως ἐξηγεῖται καὶ τὸ ὑπὸ Κυριακοῦ λεγόμενον «ἐκ τοῦ αὐτοῦ παρὰ τὸν Ἀραχθὸν τῶν Ἀχαρνῶν βασιλικῶν μεγάρων ἐν Ἀσταχώρᾳ ἠλθεμεν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Δωδώνην» (Ἡπειρ. Χρον. τεύχ. 2, τοῦ 1926 σελ. 118) καὶ τὸ λεγόμενον ὑπὸ Σεραφεῖμ (Δοκίμ. ἱστ. σελ. 379), ὅτι ἡ πόλις ἄλλοτε ἦτο εἰς τὸ Καστέλλι δηλ. ἐν τῇ θέσει Παναγιά. Διότι Ἀσταχώρα (Ἀστακόρα κατὰ Κυριακὸν) εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Ἀστειῶς (Ἀρτῆς) ἀντὶ τῶν Ρωγῶν κατὰ Σεραφεῖμ (σελ. 371 αὐτόθι) λεχθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀολαχώρα=Σαλαχώρα ὡς Νάρθα ἢ Ἀρτα:

Ἡ Παρηγορητίσσα λοιπὸν ἦτο Μονὴ ἱερέων μοναχῶν καθ' ὅλην τὴν περιόδον τῶν δεσποτῶν μετὰ ἀμπλοῦτος βιβλιοθήκης καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας ἐκδιωχθεισῶν τῶν ἱερέων μοναχῶν ἐκ τῆς Ἀγίας Θεοδώρας ἀναμιθρόως ἐπὶ Φίξ Πασᾶ τοῦ κτηκτικτοῦ, ὅτε ἐκλείσθη μέχρι τινος διαστήματος (ἐτῶν 60) καὶ ἡ Παρηγορητίσσα (Ἡπειρ. Χρον. τόμ. Α καὶ Β, 1929, σελ. 80 καὶ Δοκίμ. Σεραφεῖμ), ἐγένετο μετὰ τὸ αἰοίγιμα κοινὴ Μονὴ μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος μ.χ., ὅτε ἐξεδόθη τὸ ἄνω πατριαρχικὸν σιγίλλιον τοῦ Ἱερεμίου Β' περὶ ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὴν Μονὴν Κάτω—Παναγίας ὡς μετοχίου καὶ περὶ μεταβολῆς τῆς εἰς Μονὴν Καλογραίων. Τότε ἀποστελλομένου ἱερέως ἐκ τῆς Μονῆς Κάτω—Παναγίας πρὸς ἱερωργίαν καὶ μὴ διανυκτερεύοντος ἐν ταῖς κελλοῖσι τῆς Παρηγορητίσεως κατὰ τὸ σιγίλλιον τοῦ Ἱερεμίου Β', ἐγένετο ἡ Παρηγορητίσσα ἐνορία, ὡς ἀναφέρεται κατὰ τὸ 1701 μ.χ. (Ἡπειρ. Χρον. τόμ. Α καὶ Β', σελ. 80 1929) καὶ παρέμεινε τοιαύτη μέχρις ἡμῶν, ὅτε ἀνεκλήροθη Ἑθνικὸν κειμήλιον ὑπὸ τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος.

Εἰς τοῦτο συνετέλεσα διὰ τῶν ἀναφορῶν μου ὡς ἐπιμελητῆς τῶν Ἀρχαιοτήτων ἐν Ἀρτῇ κατὰ τὴν ὑπ' ἀρ. 11257 τῆς 23 Ἰουλίου 1908 ἀπόφασιν τοῦ ὑπουργείου ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημ. ἐκπαιδεύσεως, διότι ἐπέσυρα τὴν προσοχὴν τοῦ ὑπουργείου περὶ τοῦ κινδύνου τῶν συζαντινῶν κειμηλίων τῆς Παρηγορητίσεως καὶ Ἀγίας Θεοδώρας κλπ. ἐκ τῶν διαρρεόντων διὰ τῶν ὁροφῶν ὀμβρίων ὑδάτων, ὥστε ἀπέστειλε κατ' ἐπανάληψιν εἰ-

δικούς ἀρχαιολόγους καὶ τελευταίον τὸν ἀρχιτέκτονα Ἄνασ. Ὑρλάνδον πρὸς στερέωσιν καὶ ἀναστήλωσιν καὶ ἐν γένει πρὸς προστασίαν τῶν ἐν Ἄρτῃ βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων.

Οἱ μεγάλοι δεσπότες τῆς Ἄρτης Μιχαὴλ Β! καὶ Νικηφόρος Α! ἤθελσαν τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Δεσποτάτου Ἄρτης ἐπιφανῆ καὶ διαρκῆ καὶ ἐκκλήπιον μὲ ἐκκλησίας καὶ βιβλιοθήκας κατὰ μίμῃσιν τοῦ ἐπὶ Πουλχερίας πανδιδακηνρίου; ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι τὰ ὄνειρα διὰ τὰς φραγκικὰς συγκρούσεις καὶ ἐγχωρίους καὶ ἀφῆκαν μόνον μὲ τὰς πολλὰς ἐκκλησίας ἐν Ἄρτῃ τὴν ἀνάμνησιν ἑνὸς ἑλληνικοῦ Δεσποτάτου ἰσχυροῦ, ἐξ οὗ οἱ ἀρματωλοὶ καὶ οἱ Κλέφται τῆς Ἠπείρου καὶ Δυτικῆς Ἑλλάδος ἀνεξωγοῦν ἤθησαν μετὰ ὑπερηφανείας τὸ ὄνομα τοῦ Καρλελιῦ ἀναφέροντες (πρὸς βλ. Ἐταιρείαν Καρλελιτῶν ἐν Ναυπλίῳ μετὰ τὴν πτώσιν Μεσολογίου καὶ παλαμηδιώτικο σῶμα Γ. Καραϊσκάκη κατὰ Π. Σουτσον. Ἑλλ. Ταχυδρ. 29—3—27 φύλ. 46).

Ἐν Ἄρτῃ τῇ 27 Ν)δρίου 1937

ΘΕΟΧ. Ι. ΤΣΟΥΤΣΙΝΟΣ

ἨΠΕΙΡΟΣ

Ψηλάγναντα ἐσεῖς βουνά,
πὸν σᾶς κρατᾶν τὸν ἴσο
τῆς ρεματιᾶς τὸ γόγγυσμα
καὶ τ' ἀγοιμοῦ ὁ ξύπνος.
τ' Ἀράχτου ὁ πνιχτὸς ἀχὸς
πὸν ξεκορμίζει ὡς κάτου
καὶ ὀρθοκέφαλα κρατᾶ
τὸ στοιχειωτὸ Γιοφύρι,
φῶς καὶ λευτεριά βουνά
λαμποκοπᾶτε αἰῶνια...
Φύτρα ἡρώων ξακουστῆ
πὸν χρυσοπέλεχτο φορεῖ
—βυζαντινὸ καμάρι—
τὸ διπλοκέφαλο ἀετὸ
πὸν ξένος δὲν ἀποκοτᾶ
κανεῖς νὰ τὸν ἐπάρει.

ΜΑΡΙΑ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

(ΣΟΝΕΤΤΟ)

*Ζωσιμένος απ' αρχῆς τὰ φουσεκλίκια.
Τυραννομάχα πλάση σ' ἐξεγέννα
κι' ἡ μοῖρα ὅπως σοῦ φτέρωνε τὰ φρένα
τῆ δίκαια λύρα ἀνάκρουσες, τῆ δίκαια.*

*Κι' ἀνάβλυσε ἡ Ἱστορία σου, ἔτσι ἀντρίκια,
φτερούγα τοῦ ἄλυσσόδετου Εἰκοσένα,
μὰ πῶς τὰ κεραυνώρεις ὄλα, μὲ ἓνα
βλέμμα σου, τὰ πανοῦργα ἄρματωλίκια.*

*Κι' ἀτόφια τὴν παράδωκες τοῦ Ἀγώνα,
τῆς λευτεριᾶς γιουρούσι στὸν αἰῶνα,
μὲ χίλια τὰ βιγλιὰ καὶ χίλια σείσιρα.*

*Κι' ἐκεῖ στὴν πιὸ ψηλὴ της πολεμίστρα
κρέμασες, καπετάνιε, τὴ μεγάλη
ψηχὴ σου—προιοφλάμπουρο καὶ κυάλι.*

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

Ἡ γέννηση ἑνὸς ἥρωα

Τοῦ ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΤΡΕΙΣ ὥρες χτυποῦσε ὁ ἄγριος ἀρματολὸς τοῦ Ραδοβυζιοῦ, ὁ Δη-
μος Μπλακιᾶς, τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ
του στὴν Σκουληκαριά τῆς Ἄρτης, κι' ἡ
ἐξώθυρα δὲν ἀνοίγε...

Ὅλο τὸ χωριό, γνωρίζοντας τὸ τ' εἶ-
χε γίνει καὶ τί μποροῦσε νὰ γίνῃ ἅμα τὸν
ἀπέικασε ἀπὸ μακριὰ νᾶρχεται, πρόντι-
σε μέσα στὰ λόγγα γιὰ νὰ μὴν ἰδῇ καὶ νὰ
μὴν ἀκούσῃ τὸν Δημό Μπλακιᾶ θυμωμένο
ποῦ εἶταν ἄγριος σὰν Γενήσαρος καὶ μαί-
ηρος σὰν σβησιὸ δαυλι, τὴν στιγμή ποῦ θὰ
μάθαινε ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν γείνει μέσα στὸ
σπίτι του.

Τρεῖς ὥρες χτυποῦσε ὁ ἄγριος Δημος
Μπλακιᾶς τὴν ἐξώθυρα τοῦ σπιτιοῦ του,
κι' ἡ ἐξώθυρα δὲν ἀνοίγε. Τότε γύρισε τὸ
ντουφέκι του κατ' ἀπάνω στὴν κλειδωνιά
τῆς καὶ τὸ ἄδειασε. Ἄδειασε ἀκόμα καὶ
τὲς δυὸ του τὲς πιστόλες καὶ πετάχτηκε
πέρα ἢ κλειδωνιά κι' ἡ ἐξώθυρα ἀνοίξε
στὴν βία τῶν τριῶν μολυβιῶν. Μπαίνει
μέσα στὸ σπίτι του καὶ τὸ βροίσκει ἔρημο!
Ἡ γυναίκα του κι' ἡ μοναχοθυγατέρα του
ἢ Γκόλφω εἶχαν γείνει ἀφαντεῖς! Τὶ εἶχαν
γείνει; Ποῦ εἶχαν πάγει;

Τότε ὁ Δημος Μπλακιᾶς, ὁ φημισμέ-
νος γιὰ τὴν ἀγριότητά του, μάζωσε πουρ-
νάκια ἀπὸ τὴν αἰλή, τᾶβιλε στὴ μέση τοῦ
κατωγιοῦ, τοὺς ἔβαλε φωτιά, καὶ τὸ σπίτι

σὲ μίαν ὥρα ἔγινε ἀσβεσταριά! Τότε πετά-
χτηκε στὸ μεσοχώρι μὲ τὸ σπαθί στὸ χέ-
ρι γιὰ νὰ ρωτήσῃ. Φώναξε μ' ὄλη του τὴ
δύναμη τοὺς γειτόνους, τοὺς προεστοὺς,
τὸν παπᾶ, ἀλλὰ καθόλου φωνή! Τὸ χωριό
ἦταν ἔρημο ἀπ' ἀνθρώπους σὰ νὰ τῶχε
ποτήρῃ θανατικὸ, καὶ μόνον οἱ κότες
βύσκαγαν στὲς ἀλλῆς καὶ τὰ σκυλιά γαίγι-
ζαν ἀπὸ τὲς φράχτες, — ἀπόδειξη ὅτι τὸ
χωριό δὲν εἶχε πεθάνει, ἀλλὰ ζοῦσε καὶ
παριζοῦσε μέσα στὰ ρέπετα.

Τὰ δόντια τοῦ Δήμου Μπλακιᾶ ἔτρι-
ζαν, τὸ στόμα του ἀφρίζε, τὸ κορμί του
ἔτρεμε δλόβολο, καὶ τὰ μάτια του λετοῦ-
σαν φωτιῆς σὰν ἀστροπελέκια!

Τ' εἶχε γείνει τὸ χωριό; Τ' εἶχε γείν-
ῃ γυναίκα του κι' ἡ μοναχοθυγατέρα του;
Μὴν τοὺς εἶχαν σκλαβώσει κλέφτες; Μὴν
τοὺς εἶχε μάσει ὁ Ἄλῃ—παισιᾶς στὰ Γιάν-
νινα καὶ τοὺς ἔρριξε στὰ μπουντρούμια
τοῦ Κίστρου;

Αὐτὰ βάνοντας μὲ τὸ νοῦ τοῦ, τράβη-
ξε ἴσια πέρα, χωρὶς νὰ ἔξερῃ ποῦ πῆγαινε.
Σὲ λίγη ὥρα κατᾶλαβε ὅτι βροίσκονταν μέ-
σα στὸν λόγγο. Ἐβале τ' αὐτί του ν' ἀ-
κουσμαστὴ τίποτα κυπροκουδουνα, ἀλλὰ
τοῦ κάκου! Πουθενὰ δὲν ἀκούονταν τίπο-
τε κι' ἡσυχία μεγάλη βασίλευε στὸν
λόγγο. Τράβηξε ἴσια μέσα ἀκόμα, κι' ἐκεῖ
ποῦ πῆγαινε ἄσκοπα, μιὰ νειά γυναίκα ἔ-
πεσε ἀπάνω στὸν δρόμο του. Ἰδόντας τὴν,

ἡ Δῆμος Μπλακιᾶς ρυάστηκε σὰν λαβωμέ νο λειοντάρι, πού ἀχολόγησε ὄλος ὁ λόγος. Ἡ γυναῖκα ξεφώνησε ἓνα «άαα!» κι' ἔπεσε καταγῆς ξερῆ ἀπὸ τὸν φόβο της καὶ πεθαμένη. Προχώρησε ἀκόμα κατὰ τὸν λόγο μέσα, σὰν ἀγρίμι, σὰν στοιχειὸ, σὰν κακὸ θανατικὸ, καὶ ξεκετοῦσαν καὶ ξέμευαν τὰ πουλιά στὸ διάβα του τρομαγμένα σὰ νὰ τᾶσκιαζε γέροκας. Πῆγε, πῆγε ἀπὸ μα κάμποσο διαιστημα, καὶ νὰ τοῦ πέφτει ἀπάνω στὸ διάβα του μιὰ γριά. Ρέκαξε πάλε ὁ Δῆμος κι' ἔπεσε ἡ γριά στὰ γόνατά του παρακαλώντας τον:

—Κόψε με ἐμένα μονάχα καπετάνε μ' καὶ νὰ γλυτώσῃ τὸ καυμένο τὸ χωριὸ ἀπὸ τὴν ὀργή σου, πού δὲ σοῦ φταίει καθόλου...

—Ποῦν ἡ γυναῖκα μου κι' ἡ θυγατέρα μου;

Ρυάστηκε πάλε ὁ Δῆμος.

—Ἀπὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ βροῦν, καπετάνε μ' ἀπὸ τὸν θεὸ νὰ τὸ βροῦν καὶ οἱ δύο τους.

Ἀπολογήθηκε ἡ γριά, περιμένοντας τὸν βέβαιο θάνατό της.

—Πέ μου μωρὴ Στριόγλα, τί ἔτρεξε στὸ σπίτι μου, πρὶν σοῦ κόψω τὸ κεφάλι!

Καὶ σήκωσε κατ' ἐπάνω της τὸ σπάθι.

—Νὰ, καπετάνε μ'! (τοῦ ἀποκρίθηκε ἡ γριά μὲ τὴν ψυχὴ στὰ δόντια ἀπ' τὸ φόβο της). Ἡ θυγατέρα σ' μᾶς ντρόλιασε καὶ τὴν πῆρε ἡ μάνα της κι' ἔγειναν ἀφαντες κι' οἱ δύο τους! Ἔχουν τώρα μιὰ βδομάδα ἀπάνω—κάτω πῶφυγαν. Δὲν φταίει τὸ καυμένο τὸ χωριὸ. Μονάχες τους φταίν' μάνα καὶ θυγατέρα, οἱ δύο τους.

—Ἡ θυγατέρα μου ἀτιμη! (ξεφώνησε ἀπελπισμένα ὁ Δῆμος). Καὶ κατὰ τοῦ ἔκαναν;

—Κανένας δὲν ξέρει, καπετάνε μ' κατὰ τοῦ ἔκαναν... Ἔχουν πάρεϊ νύχτα τῶν ὀμματιῶν τους...

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Δῆμος Μπλακιᾶς, ὁ φοβερός καὶ τρομερός ἀρματωλὸς τοῦ Ραδοβυζιοῦ, συγκλονίστηκε ὄλος σὰν ξεροζωμένος δέντρος κι' ἔπεσε καταγῆς. Λίγη δύναμη τοῦ εἶχε μείνει ἀκόμα στὰ στήθια του, ὡς πού νὰ πῆ μονάχα στὴν γριά:

—Καὶ ποιὸς ἀκούεται γι' ἀπατεώνας

της;

—Τὸ πρωτοπαλλήκαρό σου... ὁ Φῶτος!

Ἀκούοντας ὁ Δῆμος τ' ὄνομα τοῦ Φῶτος, τοῦ πρωτοπαλλήκαρό του, ἔβαλε μιὰ μεγάλη προσπάθεια, σηκώθηκε στὰ πόδια του, φόρεσε τὸ πόσι του γυναῖκα γιὰ νὰ κρεβῆ τὸ ἀτιμασμένο μέτωπό του, κι' ἔγινε ἀφαντος μπροστὰ ἀπὸ τὴν γριά, πού ἄρχισε νὰ κἀνῃ τὸν σταυρὸ της λέγοντας:

—Ξορκισμένος νὰ εἶσαι, καπετάνε μ' κι' ἐσύ κι' ἡ στριγλοθυγατέρα σου κι' ἡ στριγλογυναῖκα σου.

* * *

Ἔτρεμε ὁ ἥλιος νὰ βασιλέψῃ, ὅταν ὁ Δῆμος Μπλακιᾶς ἀπάντησε τὰ παλληκάρια του, στὸ μέρος πού τὰ εἶχε ἀφήσει γιὰ νὰ πάη νὰ ἰδῆ τὸ σπίτι του στὴν Σκουληκαριά.

Ἄμα τὸν ξαγνάντησε τὸ πρωτοπαλλήκαρό του ὁ Φῶτος νάρχεται ἀπὸ μακρὰ καὶ νὰ περπατᾷ ἀσυνήθιστα κι' ὄχι ὅπως περπατοῦσε πάντα, κατάλαβε κι' ἀπὸ τὰ κινήματά του κι' ἀπὸ τὸν τρόπο πού φοροῦσε τὸ πόσι του, ὅτι ὁ καπετάνος του εἶχε μπῆ στὸ φοβερὸ μυστικὸ, πού τῶδερε τὸν νοῦ τὸςες βδομάδες, ἀφόντας εἶχε μάθει τὴν ἐγκλισία εἰς χιλιοαγαπημένης του Γκόλφως. Μπροῦσε ἀπὸ πολλῆς νὰ πάρῃ τὴν Γκόλφω καὶ νὰ φύγει, μποροῦσε ἀκόμα καὶ τότε νὰ τραβηχτῆ καὶ νὰ γλυτώσῃ τὴν δίκια ὀργὴ τοῦ ἀτιμασμένου πατέρα ἄλλὰ θὰ κατηγοριῶνταν ὡς δειλὸς κι' ἀναντρος καὶ δὲν τῶκανε.

Μόλις ὁ καπετάν Δῆμος ἔφτασε μιὰ ντουφεκιὰ τόπο, ντουφεκιὰ ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ἀδειασε τὸ ντουφέκι του ἀπάνω στὸ πρωτοπαλλήκαρό του τὸν Φῶτο, φωνάζοντας δυνατὰ:

—Ἄτιμε ἀπατεῶνα!

Ὁ Φῶτος, χωρὶς νὰ πιαστῆ ἀκόμα ἀπ' ἄρματα, φώναξε μ' ὄλη του τὴν δύναμη!

—Μὴ καπετάνε μου, μὴ γιὰτ' εἶμαι παιδί σου!

Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ καπετάν Δῆμος εἶχε ζυγώσει πλειότερο κι' εἶχε γεμίσει τὸ καρποφύλλι του καὶ ξανάρριξε.

—Μή, καπετάνε μου, (ξαναφώναξε ὁ Φῶτος), γιὰ εἶμαι παιδί σου! Συχώρησέ με!

Τρίτη ντουφεκιά τοῦ καπετάν Δήμου τοῦ τσακίε τοῦ ζερβί τοῦ χέρι τοῦ Φώτου.

Με τὴν τρίτη ντουφεκιά ὁ καπετάν Δήμος εἶταν μόλις δέκα δρασκελές τόπο μακριὰ ἀπὸ τὸ Φῶτο, κι' ἄρχισε ἀπὸ τὰ πιστόλια του: «Μπάμμμ» τὸ ἓνα «μπάμμμ» καὶ τ' ἄλλο Ἡ δεύτερη πιστολιὰ τὸν πέτυχε στὰ πλευρά.

—Μή, καπετάνε μου! (τοῦ ξαναφώναξε πάλε ὁ Φῶτος). Μὴ πατέρα μου! Δὲν ἀρνῆθηκα ποτὲ νὰ πάρω τὴν θυγατέρα σου! Τὰ στεφάνια μας θὰ σκεπάσουν κάθε μας σφάλμα...

Ὁ καπετάν Δήμος εἶχε πετάξει πλειά καταγῆς τὸ ντουφέκι του καὶ τὰ πιστόλια του, γιὰ νὰ μὴν τὸν βαραίνουν, κι' ἔσυρε τὸ σπαθί του. Λίγα βήματα τοὺς χώριζαν τὸν ἓναν ἀπὸ τὸν ἄλλον...

—Γυιὲ τῆς...! (φώναξε ὁ καπετάν Δήμος). Κάνε τὸν σταυρό σου γιὰ ὕστερη φορὰ!..

Ὁ Φῶτος, βλέποντας ἀπὸ τὴν μιὰ μεριά τὸν καπετάν Δήμο νὰ τῶρχεται σὰν θεριό, σὰν ὄργισμένο σύννεφο ποὺ σέρνει μέσα του τὴν φωτιά καὶ τὴν ἀνεμοζάλη, κι' ἀκούοντας ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν βιρσιὰ βρισιὰ γιὰ τὴν μάννα του, κι' οὔτε ἔχοντις πλειά καμμιάν ἐλπίδα νὰ τὸν καταπραῖνῃ ὥστε νὰ ρίξῃ κάτω τὸ φονικό του σπαθί, κι' ἔτσι, καθὼς εἶταν λαβωμένος καὶ κλονίζονταν νὰ πέσῃ κάτω σὰν ἀνεμόδαρτο κυπαρίσσι, ἔσυρε κι' αὐτός τὸ γιαιταγάνι του, καὶ δέχτηκε τὸ πρῶτο χτύπημα τοῦ καπετάνου του, κι' ἄρχισε μιὰ φοβερὴ μονομαχία.

Σ' αὐτὸ ἐπάνω, τὰ παλληκάρια ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ, μὴν γνωρίζοντας γιὰτὶ γένονταν ὅλ' αὐτά, καὶ μὴν ξέροντας ποια νοῦ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ πάρουν τὸ μέρος, στέκονταν μὲ τὰ χέρια ἀνεργα καὶ περιμένανε περιλυπα τὴν καταστροφὴ γιὰτὶ σέβονταν τὸν καπετάν Δήμο, ὡς καπετάνο τους, κι' ἀγαποῦσαν τὸν λεβέντη κι' ἀντρεῖο Φῶτο, σὰν ἀδερφό τους, κι' ἂν δὲν ἦταν ὁ Φῶτος, οὔτε ἓνα παλληκάρειον θὰ μποροῦσε νὰ φάῃ φωμί μὲ τὸν ἄγχιον καὶ σκληρόν Δήμο Μπλακιῶν...

Σὲ λίγες στιγμές, καπετάνοι καὶ προ-

τοπαλλήκαρο εἶχαν σωριαστῆ καταγῆς ἀπὸ τὰ χιτητήματα πῶδινε ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου νοῦ, κι' ἔτρεχαν καὶ τῶν δυονῶν τὰ αἶματα σὰν βρούσες, κάποτε ἀργὰ—ἀργὰ τὰ δυὸ καταματωμένα χέρια ποὺ χούφτιαζαν ἀκόμα τὸ σπαθί καὶ τὸ γιαιταγάνι καὶ χτυποῦσαν ἀκόμα τὸν πλαγινό τους, μὲ τὴν ὕστερνή τους δύναμη, ποὺ τοὺς ἔφρευγε μὲ τὸ ὕστερό τους αἶμα.

Τὰ πρόσωπά τους, καὶ τῶν δυονῶν, ἦταν μακελλεμένα, τὰ κεφάλια τους ἀνοιγμένα, τὰ μάτια τους σκεπασμένα ἀπὸ τὸ αἶμα, καὶ τὰ μουστάκια τους καὶ τὰ δασοτριχωμένα στήθια τους αἵματοποτισμένα. Δὲν πέρασαν παρὰ λίγες στιγμὲς ἀκόμα, κι' οἱ ψυχὲς του φτερούγιον μὲ τὴν ὕστερνή τους αἵματοσταλαμματαί.

Τότε τὰ παλληκάρια ἔκαναν κύκλο γύρα—γύρα στοὺς σκοτωμένους, κλαίοντας καὶ γιὰ τοὺς δυὸ. Ἡ Μ' ἔρα πήδησε τρεχάτη πίσω ἀπὸ τὸν δριζόντα συγκινημένη ἀπὸ ἓνα τέτοιο ἄγριο θέαμα, καὶ πρόβαλε ἡ Νύχτα καὶ τὸ σκέπασε μὲ τὰ μαυραφτερά της.

Τὸ τρομερὸ διπλοφονικὸ διαλαλήθη κε ὀληνύχτα ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη τοῦ ἄρματωλικιοῦ τοῦ Ραδοβιζιού καὶ σ' ὅλα τ' Ἀρματωλίκια ποὺ συνῶρευαν μ' αὐτὸ γύρα—γύρα, κι' ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς τὸν ἓναν κοντὰ στὸν ἄλλο, μαζῆ μὲ τὰ φονικά τους ἄρματα, ποὺ τὰ κρατοῦσαν σφιχτὰ στὶς κοκκαλιασμένες τους δεξιὲς παλιήμες, σὰ νὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἑακολουθήσουν τὸν πόλεμό τους καὶ στὸ Κάτω—Κόσμο!

Ἦταν συνήθεια τότε, καὶ συνήθει μὴρωϊκὴ νὰ θάψουν τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ Κλέφτες, καθὼς καὶ κάθε ἀντρεῖον, μὲ τ' ἄρματά του.

Τέσσερες μῆνες ὕστερα ἀπὸ τὸν σκοτωμὸ τοῦ καπετάν Δήμου Μπλακιῶ καὶ τοῦ Φώτου, στὸ Μαναστήρι τοῦ Ἄι—Γεωργίου, ποὺ βρίσκεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ Μανρομματί τῶν Ἀγγράφων, δυὸ μόλις ὄρες ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα, ἡ Γκόλφω, ποὺ εἶχε πάγει ἐκεῖ μὲ τὴν μάννα της καὶ καλογερεῦτήκαν γέννησε γυιό...

Ὁ Γυιὸς ἐκεῖνος τῆς Καλόγορας εἶταν ὁ Στρατάρχης τῆς Ἑλλάδας τοῦ Εἰκοσιένα Γεώργιος Καραϊσκάκης.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΤΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΕΡΟΣΤΑΘΗ
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΝ*

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Ἐξοχώτατε

Κορφή 4)16 Σεπτεμβ. 1830

Ἐχω τὴν τιμὴν νᾶ τῆς συντροφεύσας διὰ ταύτη μου, στελλομένης πρὸς τὸν διοικητὴν Πάτρας, γραφὴν ἀπὸ τὸν ἀγαθελφόν σας Κ. Βιάρον, με ἄλλην μοῦ ἦλθε ἐξ ἀγκῶνος, καὶ ἐτέραν διὰ τὸν κύριον Βικιάμην. κατ' αὐτὰς, χωρὶς ἰδιαιτέραν πρὸς ἐμέ, ἔλαβον με ἐπιγραφὴν μόνον διῶ ἐπιστολάς σας διὰ τοὺς κυρίους Νεοάντζην, καὶ Ἐηνάρδ, τὰς ὁποίας καὶ ἐξαπέστηλα. Ὁ Σιλιχτὰρ Βόδας ἐσυμφώνησε (ἀδῆα βασιλική) με τοὺς πολυορκουήντας του νὰ παρατήσῃ τὸ κρατούμενον φρούριον, καὶ νὰ ἀπέλθῃ με τὴν οἰκογένειάν του ὅπου θελήσῃ. ἐκλέξας νὰ μεταβῇ κατὰ πρῶτον ἐδῶ ἔγραψε καὶ τοῦ ἐστάλθη εἰς Βουθρουτὸν πλοῖον διὰ νὰ τὸν μετακομήσῃ. ἡ μετατόπησις τούτου τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ἀρβανιτῶν, θέλη συμβάλῃ εἰς τὸ νὰ καθυποταχθούν οἱ νεωστὶ εἰς ἡπυρρον διεγερθέντες. ἀπ' ὅτινα ἐκ τριεστίου ἐλθοῦσαν ἤδησιν (ἄχι ἐπίσημον) τὰ τῶν ῥώσων, καὶ Πολάκην ἐτελύωσαν διὰ συμβιβασμῶν, τὰ αὐτὰ ἠκούσθησαν. καὶ ἀπ' ἀγκῶναν, ὅσον διὰ τὰ ἀποβλέποντα τὴν πολύπαθον Ἑλλάδα, οὐδὲν ἄλλο ἦδον εἰς τὸς ἐπιμεριδάς. ἀπὸ τὰ κάτω ἀντέγραψα (ὡς ἀξιοσημῆτα) ἐκ τοῦ Δεβὰτς, ἐν τοσοῦτω διαμένω με τὸ ἀνήκον σέβας.

(δύο σειρὰς εἰς τὴν Ἱταλικὴν γλῶσσαν)

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.
τατηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης*

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου).

Πρὸς τὸν ἔξοχ. Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

εἰς Ναῦπλιον

*Τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ συνοδεύει σημεῖωμα ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5]19 Σεπτεμβρίου, ἔχον ὡς ἐξῆς:

5]19 Σεπτεμβ.

Ἡ ἀκουσθῆσα καθυρῆνευσις τῶν θώσων, καὶ Πολάκων δὲν ἀληθεύη, ἐκεῖνο δοῦν αἱ ἐφιμερίδα Τριεστίου ἀπὸ 6 Σεπτεμβ. φέρουσα ἡδύσης ἐκ Βαρσοβίας ἐπὶ τὰς 20 αὐγούστου ἀναγγέλου, ἦναι ἡ προχώρησις τῶν θώσων ἐπὶ τὰ τήχη της, καὶ ὁ ἐμφύλιος ἐν αὐτῇ πόλεμος.

(Εἰς τὴν τετάρτην σελίδα τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς συμπληρῶναι εἰς γλώσσαν Ἰταλικὴν γραφῶν περίπου τὸ τέταρτον τῆς σελίδος).

Ναῦπλιον

Πρὸς τὸν ἔξοχ. Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Κορφῇ 6]18 Ὀκτωμβ. 1830

Πρότινων ἡμερῶν ἔλαβον τὴν τιμὴν τῆς γραφῶν διὰ Ζακύνθου συντροφεύονσας γράμματα μοι ἦλθον ἀπὸ Ἰταλίαν, ὁμοῦ μὲ ἐφιμερίδας λοζάνης. λαβὼν χθὲς τὴν ἐνεχομένην δι' ἀνκῶνος (νομίζω νὰ ἦναι ἀπὸ κύριον Ἐϊνάροδ) σπεύδω νὰ τὴν ἐξαποστήλω διὰ Πάτρας, μέσον κύριον ἀξιώτη, ὅθεν δὲ καὶ ἐν χοντρὸν πλουτῖον ἐφιμερίδας. διάφοροι ἐκ τῶν πρωτίστων ἄλβανῶν ἄμα ἔμαθον τὴν ἀφεξὴν τοῦ Κιουταχῆ εἰς Ἰωάννινα, κατέφυγον ἐδῶ. ἐν τοσούτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμένω.

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.

ταπηνὸς δούλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Αἴγινα

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτανον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Κορφὸς 4 8βρίου 1828

*Ἐπηδῆ οἱ ἐπιστάται τῆς Ἐθνικῆς χρηματικῆς τραπέζης, ὕστερον ἀπὸ ἐξ μηνῶν σιωπῆν, τῶρα μόνον εὐαρεστήθησαν νὰ μὲ ἠδοποιήσουν, ὅτι ἐννοοῦν νὰ γνωρίσω τοὺς ἰδίους (προσθέτωντες μου ὅτι αὐτῆ ἦναι καὶ ἡ θέλησις τῆς ἐξοχωτήτος σας) ἦς τὸ ὄλον τῶν Κολονάτων 5,568, ἐσύναξα κατὰ τότε ἀπὸ τοὺς ἐδῶ δανήσαντας αὐτήν, καὶ ἀπέγρασα ἐξ αὐτῶν κολ. 1549,52, ἦς πίστιν σας ἦς τὸν λογαριασμὸν, δημνωμένον κατὰ τὰς 29 Μαΐου, σᾶς ἔστηλον μὲ Κ. Αὐγουστίνον, ἀναγκάζομαι, ὑπακούων εἰς τὸ ζήτημά τους, νὰ τὰ ἀφαιρέσω ἀπ' αὐτὸν καὶ νὰ τὰ ἀπεράσω κατευθῆναι ἦς τὸ ὄνομά τους. Μεταλλάξας διὸ τὰς τότε σημηώσης, κατέθεσα τὰ ἐπὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν πραχθέντα, καὶ τὰ ἔκτοτε, ἐπὶ σήμερον (διαχωρίσας τὰ ἀποβλέποντα δημοσίας ὑπερεσίας ἀπὸ τὰ κατ' ἰδίαν μερικὰ) κατὰ τὸν τρόπον ὁποῦ θέλυ παρατηρήσετε εἰς τοὺς ἐνεχομένους λογαριασμοὺς, κατὰ τοὺς ὁποίους μὲν ἠλαμβάνω Κολονάτα 1317, 54, εὐρεθέντα πάντα ταῦτα μὲ τὴν ἐξέτασίν τους ὀρθὰ καὶ ἐντάξω εὐαρεστηθῆτε νὰ διατάξετε νὰ μοι δωθῆ τὸ καλῶς ἔχων αὐτῶν. Ἀπὸ δὲ τὰ ἄνω μοι μένετε, παρακαλῆσθε νὰ διωρίσετε ἵνα δωθῶσι πρὸς τοὺς ἠρημένους Ἐπιστάτας τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, κολ. 780,19,

ὁποῦ τοὺς χρεωστῶν, τὰ ὁποῖα τὰ ἄνω μένεται ἔτι κολονάτα ἄ37, 3ῶ, χρέως σας με τόσα ἢς νέον λογαριασμὸν, καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Ὁ ἐν Ἀγκῶν κύρ Μαρίνογλης ἤχε λάβη τὸ πρὸς αὐτὸν διὰ μέσον μου γράμμα σας ὑπὸ τὰς 14 αὐγ. δι' οὗ τὸν ἐδιωρίζετε νὰ ἀποκτήσῃ τὰς 20)χ.λ. κοιλὰ σιτάρι, καὶ μοῦ ἀποκρίνεται, ὅτι διὰ τὴν ἔλλυψιν χρημάτων δὲν ἦτον ἢς κατάστασιν νὰ κάμῃ, τὸ ὁποῖον προβλέπων, σὰς τὸ ἔκαμα προλαβὼν γωσπτόν. Τὰ Σιτάρια ἐξακολουθοῦν περὶ τὰ ἀλλήλα 7 μὲ βλήψην ὀνεβασμοῦ, τὰ δὲ Καλαμπόκια πρὸς 5 καὶ ἡ 1]2. Σὰς περικλύω πέντε γράμματα παρὰ διαφορίας ἢς τὰ ὁποῖα ἔν ἦναι ἀπὸ Ἐϊνὰρ, καὶ ἕτερον ἀπὸ τοὺς καταφυγόντας ἐκ τῆς ἐπαρχίας Ἄρτης, οἵτινες κατὰ τὴν προκήρυξίν σας καταγράφουν τοὺς κατοίκους ἐκείνου τοῦ μέρους, καὶ ἄλλα σχετικὰ ἢς τὰ κτήματα (μιά λέξις δυσαναγ) χριστιανῶν καὶ Τοῦρκων σὰς στέλνω καὶ δῖω χοντροῦ Πάκα ἀγγλικῶν ἐφημερίδων.

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Κ. Ἰωαν. Κιμποδίστριαν.

Κορφῆ 13)25 8βρίου 1828

Ἐξακολουθῶν νὰ ἦμαι ἡστερημένος σεβαστῆς μου ἐπιστολῆν της δὲν λύπω διὰ τῆς παρουσίας στελλομένης διὰ Ζακύνθου, νὰ τῆς συντροφεύσω τὰ κάτω σημηούμενα γράμματα μοὶ ἦλθον κατ' αὐτὰς ἀπὸ Ἰταλίαν. Αὐριον ξεκινῶ διὰ Μύτικαν Ἰωνικὸν πλοῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφορτώσα τριάντα τόσας χιλιάδας λήτραις χοντραῖς Παξημάδην προελθὼν μοὶ ἀπ' ἀγκῶναν, ἦναι ἐκῆνο ὁποῦ δὲν ἐχώρεσε τὸ τοῦ Κου Ἀλεξάνδρου ὄβαβελιοῦ. χθὲς ἦλθεν ἀπὸ Μύτικαν μία ἐθνικὴ Σκοῦνα, στελεμένη ἀπὸ τὸν προεστὸν Σπανολάκην (τοῦ ὁποίου ἔξ τὰ γράμματα δὲν ἔλαβον) διὰ νὰ φορτώσῃ ἐδῶθεν τροφάς, ἢ ἀνάγκη, ὡς μοῦ ἦπεν ὁ πλοίαρχος εἰς τὴν ὁποίαν εὐρήσκοντο, τοὺς ἔκαμε νὰ στήλουν, καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν βεβαιότητα ὅτι ἐδῶ ὑπάρχουν. Εἰς ταύτην τὴν περίστασιν θέλω ἀγοράσω ἑκατὸν σακιά ἀλείρι καὶ $\frac{20}{\times}$ Παξιμάδην, ὁποῦ ἔτειχεν νὰ ἔλθουν τὸ μὲν ἀπὸ ἀγκῶναν τὸ δὲ ἀπὸ Ζάκυνθον, καὶ νὰ τοὺς τὰ στήλω, τυχὼν ὁποῦ νὰ ἔλθῃ καὶ ἄλλη ποσότης ἀπὸ τὰ αὐτὰ ἡδὴ ἐν τῷ μεταξύ θέλω τὰ προβλέψῃ. ἀπ' ὅσον μοὶ γράφῃ ὁ Μαρίνογλης κατὰ τὴν 15 8βρίου, ἦχεν ἀποκτήσῃ κατὰ τότε 600 ῥοῖνιμυλα σιτάρι, διὰ νὰ τὸ ἀλέσῃ, ἀναμένων νὰ τοῦ στήλῃται αὐτόθεν πλοῖον νὰ τὰ ἀσυκώσῃ. ἦτοι ἔξ ἐκίων νὰ ἀγοράσῃ ὡς μοὶ προσθέτῃ καὶ ἄλλας δῖω ἡμισυ χιλιάδας. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. δὲν ἔχωμε νεωτέρας ἡδήσης ἐκ (ἐν ὄνομα δυσανάγν.) ἀπὸ τὸν ἐκ (ἐν ὄνομα δυσανάγν.) ἐλπίζεται δὲ διὰ τὴν στενότητα εἰς τὴν ὁποίαν εὐρήσκειτο νὰ ἦναι πρὶν τῶρα κυριευμένοι. μὲ τὸ ἀνήκον δὲ σέβας διαμένω.

3. πλοῖα διὰ τὴν ἐξοχώτητά σας

1. διὰ τὸν Κ. Αὐγουστίνον

1. διὰ Βεταντ

1. διὰ κύριον Μανροκορδάτον

1. διὰ Λ. Γιανάτον

ἄμα τελειώσας τὴν παροῦσαν ἔλαβον τὴν σεβαστὴν μοὶ ἐπιστολὴν της ὑπὸ τὰς 28 7βρίου ἐκ Πόρου μὲ τὴν παρὰ τοῦ ἐξοχ. κυρίου ῥιμπονιέρου, δι' ἧς μὲ διορίζῃ ὁποῦ τὰ κολ. 9705 ἦχον ἢς χήρας μου τοῦ λογαριασμοῦ του, νὰ τὰ καταθέσω ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ διαταγὴν τῆς ἐξοχώτητός σας, ὡς καὶ ἔκαμα ἀπερασα ταῦτα εἰς πίστιν σας φυλαντόμενος κατὰ καιρὸν ὁποῦ μοὶ τυχαίουν νὰ τὰ μεταχυρισθῶ εἰς ἀγορὰς ἀλευριῶν καὶ Παξημαδιῶν εἰς ἔλλυψιν τῶν πρώτων διὰ χρῆσιν τῶν ἐν δυτικῇ Ἑλλάδι στρατευμάτων, δι' ὅπου θέλω τὰ στέλνω εἰς περιλαβὴν τοῦ ἐν Μύτικα φροντιστοῦ. θέλω πέρ-

νη καὶ μέρος ἀπὸ Καλαμπόκια, ὅταν εὕρω, σπανίως δὲ ἐκ τούτων τυχένον. παρακαλῶ
νά με ἀξιώσετε ἀποκρήσεώς της, εἰς τὴν κατὰ τὴν 4 ὀβρίου μερικὴν μου, τῆς ὁποίας
οἷς ἐμπεριήλθε καὶ τώρα ἴσος. μένω δὲ.

τῆς ὑμετ. ἔσοχ.
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνστ. Γεροστάθης

Πρὸς τὸν Ἐσοχ. Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιον
Ἰδιαιτέρῳ

Κορφοὺς 14 Φεβρ. 1830

Ἡ παρούσα μου θέλυ σῆς (μία λέξις δυσανάγν.) ἀπὸ τὴν ἐπὶ τὰ τῆς οἰκονομίας
ἐπιτροπὴν πρὸς τὴν ὁποίαν εὐαρεστηθῆτε νὰ διατάξεται νὰ δοθῶσι τὰ κολονάτα πεντα-
κόσια, με ἐδιωρίσεται διὰ τῆς ἐπιστολῆς σας ὑπὸ τὴν 22 Νοεμβρ. 1829, καὶ ἐμέτροσα
πρὸς τὴν ἐδῶ Κοντεσιαν Τερέζαν Βούλγαρην, ἐν ἀπὸ τὰς διπλάς ἀποδείξυς της, σῆς
προέπεμψα ἡδαιτα. καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοσοῦτῳ διαμαρτυροῦμαι δὲ με τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.
ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὴν ἰδίαν ἄνω ἐπιτροπὴν διατάξεται νὰ δοθῶσι τὰ κολονάτα 200. πληρωμὴ
βιβλίων ἔλαβον πρὸ ἡμερῶν ἀπὸ Καραντινὸν, καὶ ἔστηλον εἰς Αἴγινα εἰς περιλαβὴν
τοῦ κύρ Ἀνδρέα Μουστοξήδη διὰ χρῆσιν τοῦ ἐκῆ σχολίου.

Πρὸς τὸν Ἐσοχ. Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιο
Ἰδιαιτέρῳ

Κορφοὺς 22 Φεβρ. 1830

Ἦσιεξημένος σεβαστῶν μοι γραμμάτων σας ἐπὶ ἀπὸ τὸν παρελθὸν Νοέμβριον, ἔ-
χω διὰ τῆς παρουσίας τὴν τιμὴν νὰ σῆς συντροφεύσω τρία πλοῖα μοι ἦλθον κατ' αὐ-
τὰς ἀπ' Ἀγκῶναν, καὶ ἕτερον, διὰ τὴν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπιτροπὴν. Ἐν ταυτῷ στέλ-
νω εἰς Πάτραν εἰς περιλαβὴν κύρ Ἀξιῳτῆ τρία Πάκια ἐφιμερίδας ἀγγλικὰς, καὶ Γαλλι-
κὰς, καὶ διάφορα φυλάδια ἐπιστημονικὰ διὰ τὴν ἐσοχώτητά σας καὶ δι' ἄλλους ὁμοῦ με
ἕνα χάρτην, ὁποῦ ὁ κύριος Κραουφόρ ἀγγλος ἔλαβεν ἀπότινος διὰ νὰ σῆς πέμψη. χω-
ρὶς δὲ τι ἀξιόλογον ἀπὸ τὰ ἐδῶ διαμένω με τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.
ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν Ἐσοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Κ. Ἰω. Καποδίστριαν

Ναῦπλιο

Κορφοὺς 10)22 φεβρ. 1830

λαβὼν κατ' αὐτὰς τέσσαρα γράμματα διὰ τὴν ἐσοχώτητά σας ἀπ' Ἀγκῶναν, σπεύδει

να σᾶς τὰ συντροφείσω διὰ τῆς παρουσίας τὴν ὁποίαν πέμπω διὰ τοῦ ἀτμοκινήτου εἰς Ζάκυνθον, διὰ νὰ σᾶς σταλθῇ ἐκῆθεν με ἓν Πάκον ἐφμεριδίας λοζάνης μὴν ἔχων τι ἄξιόλογον ἀπ' ἐδῶ νὰ σᾶς κοινοποιήσω, διαμένω μὲ τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἐξοχώτητος
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνσταντῖνος Γεροσιάθης

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κ. Ἰω. Καποδίστριαν

Ναῦπλιοι

Κορφοῦς 22)4 8βρίου 1830

Ὁφελούμενος τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ἀτμοκινήτου διὰ Ζάκυνθον, διευθίνω τὴν παρουσίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπειρέζεται ἄλλη διὰ τὴν ἐξοχώτητά σας, ἔλαβον διὰ Τριεστιοῦ πρὸς τὸν ἐκεῖ Παναγιώτην Χαλικώπουλον, διὰ νὰ σᾶς τὴν ἐξαποστήλη χωρὶς δὲ ἄλλην αἰτίαν διαμένω μὲ τὸ ἀνήκον σέβας

τῆς ὑμετέρας ἐξοχ.
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνσταντῖνος Γεροσιάθης

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κ. Ἰωά. Καποδίστριαν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος

Ναῦπλιοι

Κορφοῦς 4)16 Νοεμβρίου 1830

Τὰ διατρέχοντα ἤδη εἰς Ἡπειρον, νομίσας ἄξια διὰ τὸ γυτοκικόν, νὰ ᾖται γνωστά εἰς τὴν σεβαστὴν Ἑλληνικὴν διοίκησιν, κρίνω χρεός τοῦ νὰ τῆς τὰ κοινοποιήσω εἰς τὴν ὁπωσοῦν ἀληθῆναι τους. αἱ πραχθῆσαι παρὰ τοῦ μεγάλου βεζήρη Πασσᾶ δολοφονίας καταδικαί ἐκ τῶν πρωτίστων Ἀρβανιτῶν εἰς τε τὰ Μπιτόλια κατὰ πρῶτον καὶ μετέπειτα εἰς Μπεράτι καὶ ἄλλοῦ, ἐνεποίησαν τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον τρόμον εἰς ὅλην τὴν Ἀρβανιτιᾶν ὅπου μόλις ἐμαθητεύθη ἡ διεύθυνσις του διὰ Ἰωάννινα, παρῆσαντες κάθε ἰδέαν ἀντιστάσεως κατέφυγον ἐδῶ, οἱ Μπεκῆρμπης ἀτ' Αὐλῶναν, Καπλάνμπης, καὶ ῥακῆτμπης ἀπὸ Καραμετάδες, Καίτμπης, καὶ Ἀβδουμπης ἀπὸ Δέλβινον, Ἀληκολιάμπης, Χατζηδέμπης ἀπὸ Φιλιάτην (αὐτὸς μεταμεληθῆς ἐπέστρεψε ἐκ τοῦ λαζαρέτου) καὶ ὁ Πιρόκος ἐκ Παραμυθιάς. μῆναντες οἱ κατώτεροι δίχως ἀρχηγούς καὶ καταπλαγέντες ἀπὸ πανικὸν φόβον ὑπέκλυψαν εἰς τὰς τοῦ Βεζύρη θελήσης ἠποισδήποτε ἤθελεν ᾗσθε. κατ' ἀρχὰς ἠπώθη ὅτι τοὺς ἐπροκάλεσε νὰ γραφοῦν εἰς τὸ τακικόν, καὶ νὰ δώσουν τὰ ὅπλα, τῶρα δὲ ἀπ' ὅσον οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ Ἰωάννινα λέγουσι, δὲν φαίνεται νὰ τοὺς ἔκαμε τοιοῦτον ζήτημα, ἀλλ' ὅτι ἐδέχθη τινὰς εἰς δούλευσιν κατὰ τὸν παλαιὸν τρόπον. Ἐκ τῶν τακτικῶν περὶ τοὺς $\frac{3}{\times}$ εἰς πεζοὺς, καὶ ἰππῆς ἔφερε, ἔστηλε τοὺς ἡμισὺ ἠνωμένους μὲ ἀτάκτους διὰ φρουρὰς εἰς Πιρβεζαν, Ἄρταν, Πούνταν, Πάργαν, Δέλβινον, καὶ Παλέρμον, ἐπρόσταξε νὰ ὑπάγουν εἰς προσκυνησίαν, οἱ προεστοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ χρηστικαῖα χωριά, δῆχνη περιποίησις εἰς τοὺς χρηστικανὸς εἰς τοὺς ὁποίους τάξη ἀγαθοποιίας, ἐκάλεσε τοὺς Παργινούς (ἐκ τῶν ὁποίων ἐπῆγαν δῖω) διὰ νὰ τοὺς δώσῃ ὑπότινων συνθηκῶν τὴν γῆν τους. ἐζήτησε τοὺς καπε-

ταναίους, ἔξ ὧν ἤχον φθάση εἰς Ἰωάννινα, ὁ Κοτηλίδας, Γόγος, καὶ στρατάρχης. αἱ πράξεις του ἀπ' ὅσον φαίνεται ἀποβλέπουσι μᾶλλον εἰς σύναξιν Ἰλίουτου, παρὰ εἰς τὴν ἔκτασιν τῆς δικαιοσύνης, τοῦτο μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν, εἰς τὸ νὰ κατεξουσιάσῃ ὅλην ἐκείνην τὴν γῆν, ὅπου ληστικῶς καὶ βιαίως ἤρπασεν ὁ Ἀλήπισσας, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιζήτησιν τῶν ἔξ αὐτῆς προϊόντων ἀπὸ τὸν θάνατον του, τὴν ὁποίαν ἤδη καταγίνονται ἀνθρώποι του νὰ καταγράψουν. ὅσοι διὰ τὴν ἐδῶ καταφυγὴν τους λαβόντων προσταγὴν (δι' ἀναζήτησιν φαίνεται τοῦ βεζύρη) νὰ ἀναχωρήσουν ἐκ τῶν Ἰωαννίνων (δύο λέξεις δυσανάγνωστοι) νὰ ζητήσουν ἄσυλον εἰς Ἑλλάδα, καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἰδίαν διαμῆνω μὲ τὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἐξοχ.
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνστ. Γεροστάθης

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιον

Κορφοῦς 7|25 Νοεμβρίου 1830

Μὲ τὸ ἀτμοκίνητον ὁποῦ (μὴ λέξις δυσανάγ.) τὴν διὰ Ζάκυνθον, στέλνω πρὸς τὸν ἐκῆ Παναγιώτην Χαλικιόπουλον, τὴν παροῦσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπεριέχονται δύο πλοῖκα. Τὸ μὲν φαίνεται μοι παρὰ τοῦ κυρίου Ἐηνάρου, διὰ νὰ σᾶς διευθυνθῇ ἐκῆθεν ὡς συντομωτέρω ἢ ὁδοῦ. αὐριον δὲ ἐν σπετζιωτικῶν θέλω δώσῃ ἄλλο ἓνα ὀλιγώτερον ἀναγκαῖα, ὁμοῦ μὲ ἐν Πάκον βιβλία, καὶ ἐφιμερίδας. ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμῆνω.

τῆς ἐξοχ. ταπηνὸς δοῦλος
Κωνστ. Γεροστάθης

διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ πέμπω καὶ τέσσαρας ἐφιμερίδας λοζάνης τῆς 9 Νοεμβ.

Πρὸς τὸν ἐξοχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιον

Κορφοῦς 17/29 Νοεμβ. 1830

Ἐφελοῦμαι τῆς ἀποδημίας τοῦ Καπετᾶν Ἀναργύρου λέμπεση διὰ σπήτσαν, διὰ νὰ στήλω ἐκῆ εἰς περιλαβὴν κίον Γεώργι Τουρτούρη τὴν παρούσαν: εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπεριέχονται τὰ κατω σημειούμενα γράμματα. μὲ τὴν αὐτὴν εἰκαιρίαν λέμπε, καὶ ἐν Πάκον βιβλία μοι ἔδωσεν ὁ κύριος Lever ἄγγλος διὰ νὰ σᾶς στήλω καὶ ἐν μὲ ἐφιμερίδας Γερμανικὰς καὶ λοζάνης μοι ἤλθον ἀπ' ἀγκῶνα.

Τὰ ἐν Ἠπείρῳ ὁποῦ δι' ἄλλης μου ὑπὸ τὴν 4|16 τρέχοντος, σᾶς ἐκοινοποιοῦσα εἰς πλάτος, διατρέχουν εἰς τὰ ἴδια χωρὶς σημαντικὸς ἄλλους νεωτερισμοῦς. τὰ δὲ ἐν Ἐνρώπῃ διὰ τὸ θορυβῶδες εἰς τὸ τὸ ὁποῖον προσδεύουν παρ' ἡμερῶν, κρατοῦν εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν τὰς αὐτὰς, αἵτινες πᾶσι τρόποις καταγίνονται νὰ καταπραΐνουν τὰ εἰς τόσην ἄλογον ἔξαψην φθάσαντα πνεύματα. καὶ νὰ διατηρήσουν τὴν μεταξὺ ποθὴ τὴν ἡρόνην, ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμαρτυροῦμαι.

τῆς ὑμετέρας ἐξοχώτητος
ταπηνὸς δοῦλος
Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

1. Πλοῖκον ἔλαβον διὰ τοῦ Ἑμμάκη ἀπ' ἀγκῶνα

1. ὅμοιον ἀπὸ Κ. Μαρήνογλην

1. ὅμοιον μοῦ ἐδώθη ἀπὸ κύριον Leever

1. ὅμοιον ἀπὸ Καλισγοῦρον μεῖ ἐν σχέδιον Μνημίου νὰ θαλίῃ εἰς τὸν τάφον

Μάρκου Μπότσαρη.

Τὰ ἀπὸ Ἑμμάκη, καὶ Μαρήνογλην πλοῖκα διὰ τὸ ταχύτερον ἔστηλον σήμερον μετὸ ἀτμοκίνητον, διὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Παναγιώτη Χαλικιπούλου.

Πρὸς τὸν ἐξεχώτατον Κ. Ἰω. Καποδίστριαν Κ. τῆς Ἑλλάδος

Ναῦπλιον

Κορφοῦς 29 Δεκεμβ. 1830

Ἐλπίζω πρὶν τώρα νὰ ἔφθασεν ἡ Κροβέτα μετὸν ἀντιναύαρχον Σαχτούρη, καὶ νὰ ἐλάβεται παρ' αὐτοῦ τὰ δίστηλα $\frac{21}{\times}$ καὶ τὰ διάφορα ἐργαλῆα πρὸς κατασκευὴν ὁδῶν τῶν ὁποῖον τὸν λογαριασμόν θέλη τὸν στήλω μετὸν κύριον Γιανάτον. λαβὼν προχθὲς δι' ἀγκῶνος τὸ ἐδῶ πλοῖκον ἀπὸ κύριον Ἐηνάρι, σπεύδω νὰ σᾶς τὸ ἔξαποστήλω σήμερον διὰ Ζακύνθου μετὸ ἀτμοκίνητον, διὰ τοῦ ἐκῆ Παναγιώτη Χαλικιπούλου. ἐν τοσούτῳ χωρὶς τὸ ἀξιόλογον ἐδῶθε διαμαρτυροῦμε μετὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.

ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

σᾶς στέλνω διὰ τῆς ἰδίας ὁδοῦ καὶ ἐν Πάκον ἐφημεριδῶν λοζάνης

Πρὸς τὸν Ἐξεχώταταν Κ. Ἰω. Καποδίστριαν Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος

Ναῦπλιον

Κορφοῦς 8 Ἰαν. 1831

Δι' ἄλλης μου ὑπὸ τὰς 29 Δεκεμβρίου σταλθῆσης μετὸ ἀτμοκίνητον διὰ Ζακύνθου, σᾶς ἐσυντρόφειον ἐν πλοῖκον ἀπὸ Κ. Ἐηνάρι, διὰ ταύτης μου δὲ ἐκ τῆς ἰδίας ὁδοῦ σᾶς περικλήω ἑτέραν ὁπὸ Mr. Hentsches καὶ ἄλλο ἀπὸ κύριον Κωνσταντῖνον Μαρίνογλην ὁμοῦ μετὸ μίαν γραφὴν διὰ Κ. Βιάρον. μετὸν αὐτὴν εὐκαιρίαν τοῦ ἀτμοκίνητου στέλνω καὶ ἐν Πάκον ἐφημερίδας λοζάνης ἕως 31 Δεκεμβρίου. ἐν τοσούτῳ δίχως τὸ ἀξιόλογον ἀπὸ τὰ ἐδῶ διαμένω μετὸ ἀνήκον σέβας.

τῆς ὑμετέρας ἔσοχ.

ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν ἐξεχώτατον Κ. Ἰωάννην Καποδίστριαν

Ναῦπλιον

Κορφοῦς 20)2 ἀπριλ. 1830

Προχθὲς διὰ τοῦ διοικητοῦ Πάτρας, τῆς ἔστηλον ἐν γράμμα παρὰ τοῦ κυρίου.

Ἐιμάρ, ἥδη δὲ ὠφελούμενος ἄλλης δι' ἐκὴ εὐκαιρίας κρίνω ἀναγκαῖον νὰ τῆς κοινοποιήσω τὰ ἀκόλουθα, ἔχωμεν διὰ τοῦ ἀτομικινήτου ἔφθασε σήμερον ἀπ' ἀνωκά. Ἐν σῶμα ἀπὸ $\frac{4}{X}$ ἀουστριακῶν ἤσηλθεν κατὰ τὴν 14)26 Μαρτ. εἰς ἐκλήνην τὴν πόλιν, ἄλλο διὰ τῆς Φερράρας προχωρήσαν ἐκυρίευσε τὴν Μπολόνιαν, καὶ λοιποὺς ἐν διεγέρσει τόπους. ἐκ δὲ τῶν πρωτίστων ἐπαναστατῶν διαλυθέντων, καὶ σκορπισθέντων ἦλθον διάφοροι ἐδῶ. εἰς Γαλλίαν ἐξακολουθοῦν ταραχαί, ἐκ τῶν ὑπουργῶν ἐκτὸς τοῦ Σεβαστιάνη καὶ Σούλτ, οἱ ἄλλοι ἤλλαξαν τὸ τόπον τοῦ Sayfite τὸν ἔλαβεν ὁ Casinuir Cerier, ὅσον διὰ τὰ τῆς Πολονίας, οἱ ὄψοσοι εὐρήσκοντο ὑπὸ τὰ τῆχη τῆς Βαρσοβίας, τῆς ὁποίας ἡ φρουρὰ ἀντίστατο μὲ ἀπόφασιν νὰ πολεμήσῃ ἕως τὰ ἔσχατα. ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμαρτυροῦμαι.

τῆς ὑμετέρας ἔξοχ.

ταπηνὸς δοῦλος

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Πρὸς τὸν Ἐξοχώτατον Κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος

Νο 35

Αἴτιναν

Κορφοῦς 18)30 Μαρτίου 1829

Ἄμα μοῦ ἐγχυρίσθη ἡ σεβαστὴ μοι ἐπιστολὴ τῆς ὑπὸ τὰς 26 φεβρ. παρὰ τοῦ Κολονιέλ δουδεσδέλ ἐξ ἀπορρήτου τοῦ μεγάλου ἀρμοστοῦ, τοῦ πρόσφερα διὰ τὴν γνωστὴν ἀποξημίωσιν Κολονάτα 1589, 97)100 εἰς τόσα (ἐρεῦνης γενομένης) κατὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἠδολοίησιν τοῦ Κυρίου Ἰωάννη Βαλσαυᾶκη φερομένης, τὰ ὁποῖα κατ' ἔγγραφο ἐπιταγὴν, ἐξ ὀνόματος τῆς ἐξοχώτητός του, ἐπερίλαβον (ὡς ἀπὸ τὴν ἀπόδηξιν, σᾶς συντροφεύω διὰ τῆς παρουσίας φαίνεται) ὁ Κύριος **θωσσ**, ἐπιστάτης τῶν λιμένων καὶ παραλίων τοῦ Ἰωνικοῦ Κράτους, ὄχι ὅμως πρὸς τελευτικὴν πληρωμὴν, διὰ νὰ ἀναβαλῆται, ὡς ἤκουσα, κατὰ τὰς ἀναφορὰς τοῦ κυρίου Μέγερ, εἰς περισσότερα ἀπὸ τόσα ἢ πρᾶχθῆσα ζημία.

Ὅσον δι' ἐθνικὰ χρήματα, κατὰ τοὺς λογαριαμοὺς τῆς ἐπεμψα ὑπὸ τὰς 6)18 τρέχοντος μὲ κάποιον Σίμον Ἰωαννίτην, μόνον κολονάτα 475, 32)100 ἀπέμυναν εἰς χύρας μου, τὰ ὁποῖα ἀφαιρῶν ἀπὸ τὰ ἀνω πληρωθέντα, μένω νὰ λαμβάνω κολ. 1114, 65, καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτου.

Τὰ ἀτοπήματα καὶ ἀταξίαι παντὸς ἡδους εἰς Ἡπειρον, αὐξάνουν παρ' ἡμέραν. διάφορα σῶματα ἐνόπλων ἀρβανιτῶν, περιφερόμενα εἰς τὰ πέριξ τῶν Ἰωαννίνων, ἐπὶ προφάσιν τῶν ἔλλυπόντων μισθῶν, γυμνῶνον καὶ καταδυναστεύουν τοὺς δυστυχῆς χριστιανοῦς. Τὰ δηρὰ ταῦτα μὲ τὴν ὑπερβολικὴν τιμὴν ἔφθασαν, διὰ τὰ σπάνιον, τὰ τρόφιμα εἰς τὰ ἐκῆ, ἔτι, μᾶλλον κατασταίνουσι τὴν θέσιν τῶν κατοίκων φρικτοτέραν. Κατήντησε εἰς τόσον ἡ ἀταξία, αὐξανομένη καθ' ἐκάστην ἡποῦ δὲν θέλυ βέβαια δυναθῆ διὰ τῶρα οἷτε ὁ ἀνίκανος ἠὶὸς τοῦ θρούμελη, οὔτε ἄλλος νὰ φέρῃ τὴν κατάπασίν της, ὡς καὶ αἱ κοινωνίαι τοῦ ἐνὸς μέρους μετὰ τοῦ ἄλλου ἄρχησαν νὰ ὑποφέρουν εἰς διακοπὰς ἐν τοσοῦτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας διαμένω.

ὁ Σὸς διὰ βίου

Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Ἀγγλῶν
 Νο 1

Κορυφὸς 15)27 Σεπτεβ. 1828

Μὲ δειλὰ γραμμάτια μου, ὅτ' ἀριθμοῦ 20, ἀπερρίθην εἰς τὴν σεβαστὴν μου ἐπιστολὴν τη, κατὰ τὰς 14 Αὐγούστου, ἀναφορικῶς εἰς τὰς περὶ τροφῶν προβλέψεις. Ὁ Μαρίνογλης, πρὸς τὸν δλοῖον, προνοῶν τὰς χοίτας, ἤχον περὶ τούτων πρωτοῦ γραφῆν, μου ἀπεκρίθη (καθὼς νομίζω νὰ κάνῃ διὰ τῆς ἐνεχομένης καὶ πρὸς τὴν ἐξοχώτητά σας) ὅτι ἔλλυπει ἂν ἐθλιακὸν χρημάτων, δὲν ἤμπροθὶ ἐξ ἰδίων του νὰ βάλῃ εἰς ἐνέργειαν τὴν πρόβλεψιν ἐνὸς μόνου φορτίου ὁποῦ τοῦ ἔγραφα νὰ ἐτοιμῶσιν. πολὺ δὲ περισσώτερον δὲν ἔβλευ δυνήθῃ νὰ ἀποκτήσῃ τὰς 20)χιλ. κοιλὴ Σιτάρι, τὸν διορίζετε οὕτως τῶν πραγμάτων ἔχοντων, κατασταίνεται ἀγενετός ἢ ὀπεσιολῆ τῶν ἀνηκόων εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου, μετρητῶν. Ὅσον διὰ τὰς τιμὰς τῶν γεννημάτων, ἐξ αἰτίας τῆς νέας ἐκδοθῆναι ἀπαγορεύσεως τοῦ νὰ μὴν εὔγουν ἀπὸ Μιύρην θάλασσαν, οὔτε ὑπ' οὐδέτερον σημαίαν, ἐπιπλέον ἠῤῥησαν. Κατὰ τὴν ἑδῶ τρέχουν, τὰ μὲν Σιτάρια πρὸς τὰλλαρι 7, τὰ δὲ Καλαμποκκι πρὸς 5, καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

Ὁ Ἑλληνικὸς στολίσκος περιπλήη πρότινων ἡμερῶν ἐκτὸς τῆς Πρεβέξης. Προχθὲς ἔγιναν παρ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἐχθρικῶν φρονησίων ἀμοιβαῖοι κανονιοβηλισμοὶ. Οἱ Τούρκοι προηδοποιηθέντες τοῦ κινήματος τούτου ἔλαβον καιρὸν νὰ ἠσιῶσουν τροφὰς καὶ δυνάμεις ἐκὴ καὶ εἰς Ἄρταν.

Περὶ τῶν ῥωσικῶν δὲν ἔχωμεν τι σημαντικὸν Ὁ Ἀθήμηστος καὶ Ἄριστος Πατριώτης Μητροπολίτης Ἰγνατιος ἀποβίωσεν εἰς τὴν 1)13 τρέχοντος. Ὁ θάνατος τοιοῦτου ἀξιοτιμήτου ἀνδρὸς ἀφῆκεν ἀπερίγραπτον λύπην εἰς ὅσους ἔλαβον αἰτίαν νὰ γνωρίσουν τὰς ἀρετὰς του.

Νο 22

30)12 8βρίου

Ἐκεῖ τὴν ἡστέρωσιν σεβαστῶν μοι γραμμάτων της νεωτέρων τοῦ κατὰ τὴν 14 Αὐγούστου. εἶμαι ἀνευ ἄλλης αἰτίας νὰ τῆς συντροφεύσω διὰ τῆς παρούσης; ἐν πλοῖκον ἀπὸ τὸ ἐν Πίζα κίριον Μόστραν καὶ ἕτερον ἀπὸ τοὺς ἐδῶ καταφυγόντας Ἡπειρώτας. ἀγνωσοῦμεν τι διατρέχῃ εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον μετὰ τὴν ἡσσοδον τοῦ ἑλληνικοῦ στολίσκου, καθὼς καὶ περὶ τοῦ (μία λέξις δυσανάγγ) ποῦ ἀπεκαταστάθη, ἐν εἰς τὴν Ἄρταν, ἢ εἰς Πρεβέξαν. ἢ (ἐν ὄνομα δυσανάγγ.) ἐλθοῦσα κατ' αὐτὰς ἐδῶ, δι' ὑπόθεσιν ἀποβλέπουσαν τὸν ἀρχηγὸν της, μετὰ ὀλίγων ὥρων στασίμοι εἰς τὰ πανιὰ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἴδια. περὶ ῥωσικῶν πραγμάτων δὲν ἔχωμεν τι θετικὸν. ὅσον διὰ τὸν αὐτοκράτορα ἀνεχώρησεν εἰς τὰς 2)βρίου ἀπὸ Ὀδέσσαν, διευθινθῆς πρὸς Βάρναν διὰ θαλάσσης. Τὰ γεννήματα ἐπιμένον εἰς τὰς αὐτὰς τιμὰς μὲ βλέψεις ἀνεβασμοῦ ἐν τοσούτῳ μὲ τὸ ἀνήκον σέβας καὶ διαμένω.

τῆς ὑμετέρας ἐξοχ.
 τατηνὸς δοῦλος
 Κωνσταντῖνος Γεροστάθης

Η ΑΡΤΑ ΕΙΣ ΤΑ ΑΡΧΕΙΑ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

1697-1787*

Κ. Δ. ΜΕΡΤΖΟΥ Α.Μ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

»Τὰ κάμνω αὐτὰ ἀπὸ ζῆλον πίστεως, ζῆλον τιμῆς, ζῆλον πρὸς τὸ ἀξίωμα μου καὶ ζῆλον χριστιανικῆς ἐλεημοσύνης... Τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετ. ἔσοχ. πρὸς τὸν Σουλεμὰν πασᾶν τὴν διαβίβασα εἰς τὰ Γιάννινα μὲ εἰδικὸν ταχυδρόμον....».

Ἄρτα 14 Φεβρουαρίου. 1761. Ὁ αὐ-

τὸς ὑποπρόξενος γράφει:

«.....ἐνεφανίσθη εἰς τὸ Προξενεῖον τοῦτο κάποιος Ἀθανάσιος Γαλανὸς καὶ εἶπεν ὅτι πρὸ τεσσάρων ἐτῶν περίπου, ὡς ὑπενουκιστῆς τοῦ Ἰχθυοτροφείου Βουλκαριά, εἶχεν ἐνοικίσει τοῦτο εἰς τὸν Ζαφεῖρην Μοῦλον κάτοικον Ἀμαξιτικοῦ καὶ ὅτι τῷ ἔμεινε χρεώστης δι' ὑπόλοιπον ἀπὸ ἑξ ἑξαιρέτων καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν Ζαφεῖρην νὰ τοῦ τὰ δώσῃ. Ὁ ἐν λόγῳ Ἀθανάσιος Γαλανὸς εἶναι τώρα Μουζακερὸς τοῦ Σελεμὰν πασᾶ. Ὁ πασᾶς οὗτος ἐτοιμάζει χιλίους καὶ πλέον ἄνδρας ἵνα τοὺς στείλῃ εἰς τὸ Ξηρόμερο κατὰ τῶν ἑξ ἀγάδων ἐκ τοῦ Μαργαριτίου, οἱ ὁποῖοι λέγεται ὅτι ἐβγήκαν εἰς τὸ Ξηρόμερο μετακομισθέντες μὲ πλοῖα τὴν Δευτέρα ἢ Τρίτην καὶ ἦσαν περὶ τοὺς 700.....».

Ἄρτα 4 Μαρτίου 1761. Ὁ ὑποπρόξενος ντὲ Λούνα γράφει:

«.....ὁ Μουσταφᾶ Ἀγᾶς υἱὸς τοῦ Ρεσοῦλ Ἀγᾶ ποῦ εἶναι φρούραρχος ἐδῶ στὸ Κιάτρο, ἔκαμιν αἰτήσιν εἰς τὸν Σουλεμὰν πασᾶν ὅτι ἔχει γαίας εἰς τὸ Κόκκινον, τὰς

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου.

ὁποίας ἐκαλλιέργησαν οἱ κάτωθι Βενετοὶ ὑπήκοοι: Νικόλας καὶ ἀδελφὸς του Κατσενέλης, Ξενδομάρκος, Βαλεντῆς, Ἀργύρης καὶ Δῆμος ἐκ Βονίτισης καὶ ἕως τῶρα δὲν τοῦ ἔδωκαν τίποτε. Παρακαλεῖται ἡ Ὑμετέρα ἐξοχότης νὰ τοὺς ἐξαναγκάσῃ νὰ πληρώσουν τὰ ὀφειλόμενα, ὅπως ἔμειναν σύμφωνα τὸν παρελθόντα Αὐγουστον μὲ τὸν ἴδιον Μουσταφᾶν Ἀγᾶν ἦτοι δύο τζεκίγια διὰ κάθε ζευγάρι δῶδια. Ὁ Σουλεμάν πασᾶς μὲ παρήγγειλε νὰ γράψω εἰς τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα ἵνα φροντίσῃ ὥστε νὰ δικαιωθῇ ὁ αἰτῶν Μουσταφᾶ Ἀγᾶς...».

Ἄρτα 3 Ἀπριλίου 1761. «... μόλις ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴν τῆς Ὑμετ. Ἐξοχότητος διὰ τὸν Σουλεμάν πασᾶν, ἐφρόντισα ἀμέσως νὰ τὴν διαβιβάσω μὲ εἰδικὸν ταχυδρομὸν εἰς τὰ χέρια του ἵνα λάβῃ καὶ ἀπάντησιν. Τὴν ἔστειλα εἰς τὸν δόκτορα Κασσότι πού εἶναι γιατρὸς τοῦ πασᾶ καὶ φίλος μου. Σήμερα ἔλαβα τὴν ἀπάντησιν τοῦ Πασᾶ τὴν ὁποίαν καὶ ὑποβάλλω συνημμένως. Τοὺς τρεῖς Τούρκους τοὺς ὑποίους ἀφήκεν ἐν ζωῇ ὁ Μπουλούκμπασης Ἄρτης, ἐνῶ ἄλλους ἐφόνευσεν, μόλις τοὺς ἐπῆγαν ζωντανούς εἰς τὸν Σουλεμάν, καὶ ἅμα ἔφτασαν ἐκεῖ, διέταξεν ὁ πασᾶς τὴν ἀποκεφάλισίν των. Εἰς μάτην προσέφερον 1500 τζεκίγια ἵνα τοὺς χαρισθῇ ἡ ζωὴ. Πολλοὶ εἰδήσεις κυκλοφοροῦν, ἀλλὰ δὲν εἶναι πιστευταὶ καὶ δὲν τὰς ἀναφέρω, ἐπιφυλασσόμενος νὰ τὰς ἐκθέσω προφορικῶς εἰς τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα...».

Ἄρτα 30 Ἰουνίου 1761. Ὁ αὐτὸς ντὲ Λούνα γράφει:
«.....τὰς τιμίας ἐπιστολάς τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος διὰ τὸν Σουλεμάν πασᾶν τῶν Γιαννίνων θὰ τὰς ἐπιδώσω ὁ ἴδιος εἰς χεῖράς του μεταβαίνων ἐκεῖ αὐριον. Δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ νεώτερον ἐνταῖθα...».

Ἄρτα 29 Ἰουλίου 1761. Ὁ αὐτὸς ὑποπρόξενος γράφει:
«...ἡ τιμία τῆς Υ.Ε. ἀπὸ 13 τρέχοντος μοὶ περιήλθε στὰ Γιάννινα τὴν 28ην μαζὶ μὲ τὴν πρὸς τὸν Σουλεμάν πασᾶν καὶ ἐτέραν πρὸς τὸν Βοεβόδαν. Μόλις ἀνέγνωσα τὸ περιεχόμενον, ἐπῆγα ἀμέσως εἰς τὸν Σουλεμάν καὶ τῷ ἐνεχείρισα τὴν ἐπιστολὴν πρῶτα καὶ πράγματι μετέβην καὶ ὕστερα ἀπὸ τὰς συνηθεῖς φιλοφρονήσεις μοῦ εἶπεν αὐτολεξεῖ: «ἐκίνο ἰνε βασιλικὸ μερὶ καὶ δὲ χάνετε» (1). Ἐγὼ τῷ ἀπήντησα λέγοντας ὅτι ἀκριβῶς εἶναι ἐκεῖνος πὸν θέλει νὰ χαθῇ τὸ βασιλικὸ μερὶ καὶ αὐτὸς τότε ἀνταπήντησεν: θὰ γράψω ἐγὼ τὴν ἀπάντησιν «μὰ τὸ βασιλικὸ μερὶ δὲν χάνετε». Ἐγὼ κατόπιν εἶπα ὅτι ἐκεῖνο τὸ ἔργον πὸν κατασκευάζεται εἰς τὴν ἐκβολὴν τοῦ ποταμοῦ Λοῦρου δὲν εἶναι κάτι πὸν πρέπει νὰ γίγῃ ὑπὸ τὴν διοίκησίν του καὶ ὅτι καὶ ἄλλες φορὲς εἶχον ἀργίσει κάτι νὰ κάμουν, ἀλλ' ὁ τότε βοεβόδας τῆς Ἄρτης Ἀβδουλά ἁγᾶς καὶ βραδύτερον ἄλλος Ἀβδουλάς, ἐπῆγαν ἐπὶ τόπου, παρουσία καὶ ἐμοῦ, καὶ εἶδαν τὴν σκανδαλώδη διαγωγὴν ἐκείνων πὸν ἤθελαν νὰ κάμουν ἐκεῖ νέον Ἰχθυοτροφεῖον καὶ ἀμέσως εἶχον δώσει διαταγὴν νὰ βγάλουν μερικὸν πασσάλους πὸν εἶχαν ἐμπῆξει καὶ εἶμαι βέβαιος, τοῦ εἶπα, ὅτι καὶ Ὑμεῖς θὰ δώσητε τὰς ἰδίας διαταγὰς, δεδομένης τῆς καλῆς καὶ εὐλικρινοῦς φιλίας πὸν ἔχουν οἱ δύο ἐλαμπρότατοι Αἰθῆνται μας. Μοὶ ἀπήντησεν ὅτι θὰ γράψῃ ὁ ἴδιος καὶ μὲ μετεχειρίσθῃ με εὐγένειαν. Τέλος ἀνεχώρησα ἀπὸ τὰ Γιάννινα καὶ ἦλθα ἐδῶ ὅπου θὰ μοῦ στείλῃ, ὡς μοῦ εἶπε, τὴν ἀπάντησιν διὰ τὴν Ὑμετ. Ἐξοχότητα. Τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν μοῦ ἔδωσε καὶ ὁ βοεβόδας...».

Ἄρτα 4 Αὐγούστου 1761. Ὁ ἴδιος Ὑποπρόξενος πρὸς τὸν Ἐκτακτον:
«...Ὑστερα ἀπὸ πολλοὺς δρόμους πὸν ἔκαμα ἐπάνω, κάτω εἰς τὸ σπῆτι τοῦ Βοεβόδα, ἀπεφάσισε τέλος οὗτος νὰ κάμῃ τὴν ἀπάντησιν εἰς τὴν τιμίαν ἐπιστολὴν τῆς Υ.Ε. τὴν ὁποίαν ἔλαβον καὶ ὑποβάλλω ἐγκλείσως. Ἀπὸ τὸν Σουλεμάν πασᾶν μέχρι στιγμῆς δὲν ἔλαβον ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τῆς Υ.Ε. πὸν τὴν ἐνεχείρισα ὁ ἴδιος εἰς τὸν πασᾶν, ὅπως εἶχα τὴν τιμὴν νὰ πληροφορηθῶ προηγουμένως τὴν Υ.Ε. Ἡ ἰδέα τοῦ Σουλεμάν πασᾶ καὶ τοῦ Βοεβόδα του, εἶναι νὰ ἀναγκασθοῦν οἱ Πρεβεζᾶνοι

1) Ὁ ὑποπρόξενος τὰς γράφει ἐλληνιστὶ τὰς λέξεις αὐτὰς.

νά ἐνοικιάσουν τὰ Ἴχθυοτροφεία. Φαίνεται λοιπὸν καθαρὰ καὶ τὸ ἐπιβεβαιώνουν καὶ οἱ πρόκριτοι Ἕλληνες τῆς Ἄρτης ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ φράγματος ποῦ κάμνουν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Λούρου, εἶναι νὰ ἐξαναγκάσουν τοὺς Πρεβεζάνους νὰ ἐνοικιάσουν τὰ Ἴχθυοτροφεία καὶ παρενσιάζουν ὡς ἀπειλὴν τὸ ἔργον ποῦ κάμνουν εἰς τὰς ἐκβολὰς. Εἶναι πολλὰ χρόνια ποῦ ἤρχισαν οἱ Πρεβεζάνοι νὰ ἐνοικιάζουν τὰ Ἴχθυοτροφεία τῶν Ὀθωμανῶν. Ὑστερα παρενσιάσθησαν ἀνταγωνισταὶ ἄλλοι Πρεβεζάνοι καὶ εἰς μίαν δημοπρασίαν τὰ ἔφθασαν 300 τζεκινία ἐτησίως, ἐνῶ πρὸ πέντε ἐτῶν τὰ εἶχαν πύρει διὰ 180 καὶ ἦσαν τότε ἐνοικιασταὶ ὁ Πᾶνος Τσαρλαμπᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Τζόγκας καὶ τὸ συμβόλαιον τούτων εὐρίσκεται κατεσχημένον εἰς τὴν Γραμματείαν τοῦ Ὑποπροξενείου...»

Πρέβεζα 1 Σεπτεμβρ. 1761. Ὁ Ἐπιθεωρητὴς Ἰωάννης Πατρικός γράφει πρὸς τὸν Ἐκτακτὸν Λευκάδος:

«... ὁ ἀρματολὸς Μπουλούκμπασης τῆς Ἄρτης Μάλλιος γράφει εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν ταύτην, ὅτι ὁ κακοποιὸς Καραβέλλος μετὰ ἄλλους ὄπαδούς του, ἐπῆραν σκλάβους Ὀθωμανοὺς ὑπηκόους καὶ ὁ Μπουλούκμπασης ζητεῖ νὰ συλλάβωμεν τοὺς συγγενεῖς τῶν κακοποιῶν, ὅπως τοὺς ἐμφανίζει εἰς μίαν κατάστασιν ποῦ συνυπέβαλεν. Ἀλλὰ ἐγὼ ἀγνωσῶ ἂν ὑπάρχουν ἐδῶ συγγενεῖς τοῦ Καραβέλλου. Ἦτο ἐδῶ ἡ γυναῖκα του, ἀλλ' εἶχεν ἐκδιωχθῆ μαζὺ μετὰ ἄλλους λεβέντες τῶν Καπεταναρῆων Γρίβα, Σταθιά, Μπουκουβίλα καὶ Καρακίτσου, κατόπιν διαταγῆς τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος...».

Πρέβεζα 15 Σεπτεμβρ. 1761. ὁ ἴδιος πατρικός γράφει:

«... ὁ Μπουλούκμπασης Μάλλιος, ὁ ὁποῖος εἶχε πηγαίνει νὰ συναντήσῃ τὸν Μπεϊλέρμπεην τῆς Ρούμελης, ἐπέστρεψε τὶς περασμένες μαζὺ μετὰ τὸν υἱὸν του πασᾶ Μούτσου Κάπα καὶ διωρίσθη ἀπὸ τὸν Μπεϊλέρμπεην Γενικός Ἐπιθεωρητὴς τῶν γειτονικῶν Ὀθωμανικῶν Ἐπαρχιῶν καὶ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξοντώσῃ τοὺς κακοποιούς. Οὗτος μετὰ 50 ἄνδρας ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ἐκτύπησε διαφόρους κλέφτες καὶ ἀρματολούς Ἕλληνας εἰς τὰ βουνὰ τοῦ Βελεντζικοῦ καὶ ὕστερα κατέβηκαν εἰς τὸν Βάλτον. Καὶ εἰς τὴν Ἄρταν εὐρίσκονται πολλοὶ Μπουλούκμπασηδες καὶ τέλος ἐν ἀπόσπασμα ἐκ 50 τοῦρκων τοῦ Σάματος Μάλλιου καὶ Μούτσο Κάπα κατέλαβον τὴν διάβασιν τοῦ Παλαιοκάστρου καὶ Φλάμπορα. Αἱ κινήσεις αὐταὶ δημιουργοῦν ἐπικίνδυνον τὴν κατάστασιν εἰς τὰ Λημόσια σύνορα καὶ ἂν τοὺς καταδιώξουν καὶ τοὺς στενοχωρήσουν τοὺς κακοποιούς Ἕλληνας καὶ θελήσουν νὰ διασωθῶν παραβιάζοντες τὰ σύνορα, τότε θὰ εὐφραδῶμεν πρὸ σοβαρῶν κινδύνων... λαμβάνω τὰ κατάλληλα μέτρα...»

Πρέβεζα Σεπτέμβριος 1761. Ὁ ἴδιος πατρικός δίδει σημειώσιν τῶν συγγενῶν ποῦ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Πρέβεζαν καὶ τῶρα εὐρίσκονται μετὰ τοὺς ἀρματολούς τοὺς ἀπελαθέντας ἐντεῦθεν: Καρακίτσον, Μπουκουβάλλαν καὶ Σταθιάν:

Τοῦ Σπύρου Πόλκα ὁ ἀδελφὸς εἶναι μετὰ τὸν Καρακίτσον

» Ἀποστόλη Καλογερά » » »

» Δήμου Σόλσκα ὁ υἱὸς » » »

» Παναγ. Μπαρμπαγιάννη ὁ ἀδελφὸς εἶναι μετὰ τὸν Σταθιάν

» Γιώργου Κρούσκου δύο υἱοὶ εἶναι μετὰ τὸν Μπουκουβάλλαν

τῆς Κολιοκοβίτενας ὁ υἱὸς εἶναι μετὰ τὸν Μπουκουβάλλαν

ὁ Δημήτριος Γεωργέλης εἶναι ταχυδρομὸς τοῦ ληστοῦ Καραβέλλου.

Ἄρτια 10 Ὀκτωβρίου 1761. Ὁ ἴδιος πρὸς τὸν Ἐκτακτὸν Ἀγ. Μαύρας:

«... ἐπὶ τέλος μετὰ τὰς νέας διαπραγματεύσεως τὰς διεξαχθείσας κατόπιν τῶν ὁδηγῶν τῆς ὑμετ. Ἐξοχότητος καὶ μετὰ καταβολὴν 20 τζεκινίων διὰ λογιωρισμὸν τοῦ Δημοσίου εἰς τὸν Βοεβόδαν, γενομένην παρὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ὑ. Ε. καὶ μετὰ τὴν ἐνοικίασιν παρὰ τῶν Πρεβεζάνων τῶν Ἴχθυοτροφείων Μάτζωμα καὶ Γρίππο — ποῦ ἐξηναγκάσθησαν πρὸς τοῦτο παρὰ τῆς Ὑ. Ε. ἀπεφάσισαν καὶ ὁ Βοεβόδας καὶ ὁ ἀνώτερός του Σουλεϊμάν Πασᾶς, νὰ προσβοῦν εἰς τὴν ὀλοσχερῆ κατεδάφισιν τοῦ νέου Ἴχθυοτροφείου, τὸ ὁποῖον εἶχον ἀνεγείρει παραπλευρῶς τῶν συνόρων τῆς Πρεβέζης εἰς τὰς ἐκ-

βολαίς τοῦ ποταμοῦ Λούρου. Τὸ νέον τοῦτο ὑπὸ κατεδάφισιν Ἰχθυοτροφεῖον θὰ ἠμπούδιζε τελείως τὸ ψόφωμα τοῦ γελιοῦ εἰς τοὺς ἡμετέρους ὑπηκόους. Καὶ ἵνα δοθῆ μεγαλυτέρα ἐπισιμότης εἰς τὸ χάλιασμα τοῦ Ἰχθυοτροφείου, ὁ Διοικητὴς ἔστειλεν ἀνθρώπους τῆς Αὐλῆς του μαζί μὲ τοὺς ψαράδες καὶ ἠθέλησε νὰ εἶμαι καὶ ἐγὼ παρών. Μετέβημεν ὅλοι μὲ τὰ πλοίστρια τοῦ Δημοσίου πού ἀπεστάλησαν ἐπίτηδες ἐκ Πρεβέζης, ἵνα ἐπιρρη ἀοράλεια γαί εἰς τὴν μετάρσιν γαί εἰς τὴν ἐπιστροφῆν, καὶ οὕτως, ὑπὸ τὰ ὄμματά μου, συντελεσθῆ ἡ κατεδάφισις τοῦ εἰρημένου Ἰχθυοτροφείου....».

Ἔγγραφα 14 Δεκεμβρίου 1761. Ὁ αὐτὸς Ντὲ Λούνα γράφει:

«... Τὰ νεώτερα εἶναι διὲνας Μούτζο Κάπα διορίσθη παρὰ τοῦ Μπεϊλέρμπεη τῆς Ρούμελης, τῆ συγκυαθέσει καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, φυλαξ ὄλων τῶν γειτονικῶν Ὀθωμανικῶν ἐπαρχιῶν, ὅτι ἐδημοσιεύθησαν ἴδη τὰ ἔγγραφα τοῦ διορισμοῦ καὶ εἰς τὴν Ἄρταν, ἀλλὰ, λέγεται, ὅτι οἱ διόφοροι Διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν δέν θέλουν νὰ τὸν διαγωνίσουν. Λέγουν ἐπίσης ὅτι εἰς τὸ ξηρόμερο ἠμπορεῖ νὰ ἔλθῃ ἄλλος Διοικητὴς ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ καὶ ὅτι ὑπάρχουν δυοαρέσκεια εἰς τοὺς Ἕλληνας Προκρίτους τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης...».

Ἔγγραφα 20 Δεκεμβρίου 1761. Ὁ ἴδιος Ντὲ Λούνα γράφει:

«... κυκλοφοροῦν γῆμαι ὅτι εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικόν ὑφίσταται ἡ πανώλης εἰς πολλὰς πόλεις καὶ εἰς ὄχι ὀλίγα χωριά... Οἱ ὑπῆκοοι Βενετοὶ ἔρχονται ἐδῶ καθημερινῶς, πηγαίνουσι ἕστερα εἰς τὰ Γιάννινα, κάμνουν τὰ ἐμπόριά των, ἐπιστρέφουσι πάλιν εἰς τὴν Ἄρταν καὶ ἀναχωροῦν, ἀλλὰ εἰς τὸ Πρωξενεῖον δέν παρουσιάζονται... (ἀκολουθοῦν τὸ συνήθη παράπονα τοῦ ὑποπροξένου).

Ἔγγραφα 6 Ἰανουαρίου 1762. Ὁ αὐτὸς ὑποπροξένος γράφει:

«... ἡ νόσος τῆς πανώλους ἐξεδηλώθη εἰς ἓνα σπίτι εἰς τὰ Γιάννινα, ὅπως ἔγραψαν διὰ φοροὶ ἐκεῖθεν εἰς τοὺς ἐδῶ ἀιταποκριτάς των.

... μία Σουλτάνα τοῦ Μεγάλου Ἐνθέντου ἀπέκτησεν ἄρρεν, ἀναμένεται ἐπιβεβαίωσις καὶ θὰ ἀρχίσουσι καὶ εἰς τὰ Γιάννινα μεγάλες γιορτές, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τῆς ἐπικρατείας...».

20 Ἰανουαρίου 1762. Ἔγγραφα. Ὁ ὑποπροξένος Ντὲ Λούνα γράφει:

«... ἐξεδόθησαν αὐστηραὶ διαταγαὶ τοῦ Σουλτανοῦ παρὰ ἀπαγορεύσεως τὴν διάδοσιν περὶ νόσον εἰς τὰ Γιάννινα, διὰ μέσου ἐπιστολῶν ἢ ἄλλως πως. Καὶ ὁ λόγος εἶναι διότι τῶρι διενεργεῖται ἡ εἰσπραξις μιᾶς ἐκτάκτου ἐπαχθοῦς φορολογίας, ἐπιβληθείσης εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τούτους. Ἡ ἴδια φορολογία ἐπεβλήθη καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἄρταν, ἀλλ' ὄχι διὰ τὸ αὐτὸ ποσόν μὲ τὰ Γιάννινα, διότι ἡ πόλις αὕτη εἶναι πολὺ μικροτέρα φθάνουσα μόλις τὸ 1,6 τῶν Γιαννικῶν ἀπὸ ἀπόψεως κατοικίων.... Μεγάλος πανηγυρισμὸς καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὰ Γιάννινα διὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἄρρενος παρὰ τῆς Σουλτάνας... εἰς τὴν Ρούμελην ἡ νόσος εἶναι διαδεδομένη εἰς πολλὰς πόλεις καὶ χωριά ἤτοι Λαρίσαν, Τύρναβον καὶ Τρίκαλα, ὁπόθεν μετεδόθη εἰς τὰ Γιάννινα, ἀλλὰ δέν κάμνει προσόουσι... Ἰσως καὶ νὰ ἀποκρίπτουσι ἐπίτηδες διὰ λόγους ποῦ ἀνέμερα παραπάνω. Ἐδῶ εἰς τὴν χωρὶς δέν ἠκούσθη τίποτε..., Ὁ Βοεβόδας Μπεκιρ Ἀγάς ἀπέθανε σήμερον...».

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΡΑΓΚΟΣ

Στις 12 του περασμένου Ίεούλη ένας πνευματικός άνθρωπος έφυγε από κοντά μας. Ο Γεώργιος Παπαγεωργίου—Ραγκός. Πρώτα ή μείρα τούκιψε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς—57 μόλις χρόνων—κι' ἀπάνω στήν πιδ τέλεια πνευματική του ἀπόδοση. Ἄπαλός, πράος, αὐτάρκης πνευματικῶν, σὲ τρόπο πύ νάχη τήν εὐχέρεια νά διαμελίξη τόν ἐαυτό του σὲ δυό και ὁ ἕνας ἐαυτός νά συνδιαλέγεται μὲ τόν ἄλλο. Διεσδευτικός σχολιαστής, διαυγῆς πύρα τρηστής. Μέλος τοῦ Συλλόγου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν ἀπὸ τὸ 1954.

Δημοσίευσε: 1) τόν «Ματωμένο ἔρωτα», μιά ποιητική μυθιστορία, τὸ 1954 2) Σὲ ποιητική μετάφραση τήν «Ίφιγένεια στήν Αὐλίδα» τοῦ Εὐρυπίδη, τὸ 1956 3) Τόν «Ἰδιόποδα τύραννο» τοῦ Σοφοκλή, τὸ 1962 και 4) τήν «Ἀνδρομάχη» τοῦ Εὐρυπίδη, τὸ 1963, σὲ ποιητική πάλι μετάφραση.

Ἄφησε πλούσια ἐργασία ἀδημοσίευτη 1) τήν «Ίφιγένεια στήν Ταυρίδα» (ποιητική, μετάφραση) τοῦ Εὐρυπίδη, 2) τόν «Πήλικα», μιά ἐξοχη συλλογή ἀπὸ ποιήματά του, 3) τὴ «Σκυθρωπή Μούσα», ἄλλη ποιητική του συλλογή, 4) τόν «Ἐλευσινιακὸ Μῦθος» (ποιητική σύνθεση), 5) τήν «Ἀποστασία»—μυθιστόρημα και 6) τὸ «Χερὸ τοῦ θανάτου», μιά τραγωδία πὸ συναγωνίζεται ἐκείνες τῶν παλιῶν δοκιμῶν τραγωδῶν.

Στὰ Σχωρέισανα—τὸν σημερινὸ Καταρράκτη—εἶδε τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Στὸ χωριὸ του και στὰ γειτονικά Ἄγναντα ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα. Στὴν Ἄρτα τέλειωσε τὸ Γυμνάσιο. Τὸ 1929 πήρε τὸ δίπλωμα τῆς φιλολογίας στήν Ἀθήνα. Δίδαξε σὲ πολλὰ Γυμνάσια. Κι' ἐπάξια ἔφτασε στὸ βαθμὸ τοῦ Β. Γυμνασιάρχου.

Ἀπ' τὰ νεανικά του χρόνια ἔγραφε. Τὰ πρωτόλειά του (ποιήματα και πεζά) δημοσίευσε μὲ τὸ ψευδώνυμο Ρήγας Περάνθης. Τὸ 1933—34 συνεργάστηκε στὸ περιοδικὸ «Ἰζουμερνώτικα και Ἄρτινα Νέα» πὸ ἐβγαίνε στὰ Γιάννινα. Ὑπήρξε ἀπὸ τὰ ἰδρυτικά στελέχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἠπειρ. Ἐστία», στυὸς τόμους τοῦ ὁποίου καταχωρήθηκαν ἕνα σωρὸ ἄρθρα και σημειώματα, εἴτε μὲ τὸν ὄνομά του, εἴτε μὲ τὸ ψευδώνυμο Γεώργιος

Ράγκος. Πολλά του χειρόγραφα κήηκαν όταν οι Γερμανοί πυρπόλησαν το χωριό του, στο οποίο είχε αποτραβηχτεί το 1943. Τα όσα όμως άφησε είναι προϊόντα φιλοσοφικής εμπειρίας. Ήψηλές έννοιες σε πυκνό λόγο. Στα ποιήματά του, χωρίς να θυσιάζει τη λυρική του, τροβάλλει σε πρώτο πλάνο το στοχασμό με κλασική λιτότητα. Στίς μεταφράσεις του μάς δίνει συνοπτική εικόνα του αρχαίου θέματος, όπου πρωτανεύει η ζωντανή παραστατικότητα κι' η κατασταλαγμένη δικαιοκρίσια.

Σεινός όπως ήταν, δέν είχε τη δύναμη της αυτοδιαφήμισης. Κι' ενώ το έργο του ήταν αξιώτερο απ' το έργο πολλών άλλων, έφυγε με το πικρό παράπονο ότι δέν προτιμήθηκε στην από σκηνης διδασκαλία. Στόν «Οιδ. Τύραννο», τήν τόσο τέλεια ποιητική απόδοση του έργου του Σοφοκλή, γράφει στο εισαγωγικό σημείωμα:

«Έπειδή όμως τέτοια έργασία καταξιώνεται μόνο με τήν από σκηνης διδασκαλία, θα θεωρούσα μεγάλη μου τιμή και εύτυχία να είω τή μετάφρασή μου ανεβασμένη στο θέατρο, από θίασο αρχαίας τραγωδίας. Είναι όμως εύλογο να ίκανοποιηθώ τέτοια φιλοδοξία σήμερα, που η προβολή ενός πνευματικού ανθρώπου της έπαρχίας δέν γίνεται μόνο με γνώμονα τήν ποιότητα της έργασίας του; Δέν ξέρω και άποφεύγω να κάμω θλιβερές διαπιστώσεις. Πρός το παρόν μου άρνεί η ίκανοποίηση ότι φέρω στη δημοσιότητα κάτι το χρήσιμο. Και παρηγορούμαι με το «Ηοιδείο εἰσός ὀλίγη τε, φίλη τε».

Δέν είχε τήν τύχη να ζήση σε μεγάλα πνευματικά κέντρα και να άναστραφή μ' εκείνους που «διευθύνουν» τήν πνευματική ζωή του τόπου. Κι' ἄ, έμεινε με το παράπονο αυτό, έφυγε με τήν ίκανοποίηση ότι άφθηκε έργο συθεμένο με γνώσια ευαισθησία, άπέριττο, γραμμένο σ' άπροσποίητη μορφή και με πρωτοφανέρωτη φαντασία.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Ο λαϊκός τρεβαδοίρος, στη ζωή του οποίου ο θάνατος έβαλε τήν κρύα του σφραγίδα στις 13 του Ἀπρίλη 1965, έφυγε από κοντά μας. Έφυγε η βλη. Μας έμεινε όμως το πνεύμα, που είναι σκόρπιο σε όλο το έργο του στοχαστή.

Της καλόκαρδης διάθεσης του δείγμα είναι το παρακάτω γράμμα του—το τελευταίο—γραμμένο από το κρεβάτι του πόνου. Βρίσκουμε σωστό να το παραθέσουμε, γιατί και πολλά μάς λέγει και σε πολλούς άναφέρεται. Θυρούμε πώς θα του κάνει έλαφρότερο το χῶμα που τόν σκεπάζει.

Ο φτωχός πραγμαδιστής που ξεκίνησεν απ' τή Βιγλα το 1899 έγινε ο διγλάτερας (παρατηρητής) της ζωής. Με τόν «Παρατηρητή» του κοθέχρονα σκόρπιζε τα δῶρα του και τα σκώμματα του (άδολα τα τελευταία). Σε δεκαπέντε τεύχη σκόρπισε τους στοχασμούς του: Τα έργα τῶν ὀλίγων μου γραμμάτων (1939), ὅσα έγραφα μακράν σου (1940), τα Νικητήρια (1946), το μαγικό μου το χωριό (1948), ταπεινά πνεύματα (1950) η κειμηλιόνη του Ζαλόγγου (1950), η πορτοκαλλιά (1954), δια τήν ιστορίαν (1956), κούτα και εϋθυμα (1957), το δαχτυλίδι (1958), έντολη (1959), η λοϊνή μου μεύσα (1960), η φωνή της καρδιάς μου (1961), έκλογή (1963). Ο ὀλιγογράμματος τρεβαδεύρος με τόν πόνο

τὸν δικό του τραγούδησε καὶ τὸν πόνου τῶν ἄλλων. Οἱ ἀνησυχίες τοῦ λαοῦ ὑπῆρξαν καὶ δικές του ἀνησυχίες. Καλόκαρδο τὸ ἔργο του ὅπως εἶναι καλόκαρδο καὶ τὸ παρατιθέμενο γράμμα του. Ἡ μνήμη του θὰ μένη. Τ' ὄνομά του θ' ἄρχεται πάντα στὰ χεῖλη τῶν ἀρτινῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν μζῶν Μουχουστιοῦ καὶ τῆς Ὁδηγήτριας, ἀνάμεσα στίς ὁπίεις πέρασε σχεδόν ὅλη του τῆ ζωῆ.

Τὸ γράμμα τὸ δίνουμε μετ' τῆ δικῆ του ὀρθογραφία: ΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ «Η ΜΕΙ ΑΔΟΧΑΡΗ» Δωρελαίου 5, Ἀθήναι κύριον ΒΠ, Ἄρταν Ἀγαπητὲ φίλε

Ἐπειτα ἀπὸ ἐδομήντα ἡμέρες πρὸ ἐδόγγισα στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου εἰς τὸ αὐτοῦ νοσοκομεῖον τῆς πατρίδος μς πρὸ ὑπῆρξε δι' ἐμὲ ἡ πκλέστρα ζωῆς καὶ θανάτου, ξεκίνηση μετὰ τὰ φτωχὰ μου λουλούδια καὶ βγῆια στὸ λιμάνι τῆς ξενιτιάς. Ἄλλο κρεβάτι μετὰ περιμένε ἐδῶ καὶ ἦταν τὸ ὕιο σὰν ἐκαὶ τῆς πατρίδος μς, ἦταν στρωμένο κι' αὐτὸ μετὰ τὸ δόγγο τοῦ πόνου πρὸ ἂν καὶ τὸ κατάλαβα ὑποχρεώθηκα νὰ γείρω στὸ προσκέφαλό του. Ἀκούμπησα βαρειά καὶ παραπονημένα, ξένος ἀνάμεσα ἀπὸ ξένους, μονάχα τὰ φτωχὰ μου λουλούδια ἔβαλα σὶδὸ προσκέφαλό μου γιὰ νὰ τᾶχα συνοδεία καὶ τὴν ὥρα πρὸ θὰ ἐκπνεύσω νὰ μὲ μοσχοβολίσουν στήν τελευταία μου πνοή μετ' τὴ μοσχοβολία τῆς πενημένης μετὰ πατρίδος Πόσον δύστυχος εἶμαι, ἀτυχος ἔζησα καὶ περιφρονημένος πεθαίνω στήν ξένη γῆ. Τὸ ἤξερα αὐτὸ ἀγαπητὲ μου Β. διὰ θὰ ἀτυχίσω καὶ εἰς τὸν θάνατον, γι' αὐτὸ ἔχω γράψει καὶ ἔχω δημοσιεύσει τὸ ποίημά μου «στήν Ἡπειρο» πρὸ μεταξὺ ἄλλων λέγει! «κι' ἂν λάχει τᾶχει ἡ μοῖρα μου, στὰ ξένα νὰ πεθάνω, νὰ μὴν τὸν πύνη χριστιανὸ, δὲ θάνη βαφτισμένος, ὁ ἄνθρωπος πρὸ θὰ ὀρθῆ, στὸ μνήμα μου σκυμμένος, νὰ μὲ σκεπάσει τὸ κορμί, τὸ βαρειοδουλεμένο, μετὰ χῶμα ἀβάσταγο βαρὺ, χῶμα ξενιτιμένο κλπ.

Ἀπερχόμενος μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ θέατρον τῆς ζωῆς διὰ τῆς ἐπιστολῆς μου αὐτῆς ἀποχαιρετῶ τοὺς ἀγαπημένους συμπατριώτας καὶ τοὺς εὐχαριστῶ ἀπὸ τὸ θάθος τῆς πληγωμένης μου καρδιάς διὰ τὴν ἰθικήν των συμπράστασιν καθ' ὅσον τὸ διάστημα τῆς ἀσθενείας μου καὶ ὅσους ἂν ὡς ἄνθρωπος ἐπίκρανα νὰ με συγχωρῶσιν, διὰ δὲ τὸν ἑαυτόν μου οὐδεὶς εὐρέθει νὰ με βλάψῃ. Τοὺς ἰατροὺς κκ. Ἐλ. Κολιάτσον καὶ Κ. Μιχάλην τοὺς εὐχαριστῶ διὰ τὰ φιλανθρωπικὰ τους αἰσθήματα, τὸ δὲ προσοπικόν τοῦ Νοσοκομείου Ἄρτης ἐπαινῶ διὰ τὸ ἐνδιαφέρον των ἀπὸ τοῦ Διευθυντοῦ μέχρι καὶ τῆς τελευταίας δοκίμου ἀδελφῆς. Μετὰ πατριωτικὸν χαιρετισμόν ὁ φίλος σου λαϊκὸς ποιητῆς Ἀποστόλης Καραπάνος.

Κύνειο ἄσμα μοιάζει τὸ γράμμα του Ὁ πόθος του νὰ ταφῆ στὸν τόπο του ἱκανοποιήθηκε.

ΒΑΣΙΑΝΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΑ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑ

ΠΡΟΣΕΞΑΤΕ

Μετὰ τὸν μικρὸ ἀπὸ μυλὸ
ἀστεία νὰ μὴν κἀνεῖς,
γιατὶ νομίζει πῶς μ' αὐτὰ
ἐτι τρανὸν τὸν φκιάνεῖς,

καὶ θ' ἀρμαθιάζει μπανταλά
πρὸ θὰ σὲ κατεβάξουν,
τὰ μάγουλά σου ἔξαφνα
χίλες βαφές θ' ἀλλάξουν.

ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ

Η ΕΠΙΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΤΕΓΗΣ

Τὸ ἓνα εκατομμύριο πὸν δόθηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τὸ 1964 στὸν «Σκουφᾶ» γιὰ τὴν ἀνέγερση τῆς Πνευματικῆς Στέγης, θὰ ἐξαντληθῆ μὲ τὴν κατασκευή τῶν ἐπιχορημιῶτων, τῶν θαλασσιῶτων, τῆς ἡλεκτροδυναμικῆς ἐγκαταστάσεως, τῶν κοιτωματιῶτων, τῆς ὄρφης καὶ τοῦ δαπέδου. Θὰ μείνουν ὁμως ἀρκετὲς ἐργασίαι ἀνεκτελεστές, ὅπως οἱ δομομαρμαρώσεις, οἱ ξύλινες ἐπενδύσεις, οἱ ἐλαιοχρωματισμοὶ. Ἐπίσης δὲν θὰ τοποθετηθοῦν σώματα καὶ λέβητες καλοριφέρ καὶ πλαφονιέρες φώτων.

Καὶ χωρὶς νὰ γίνουν αὐτὲς αἱ ἐργασίαι, μποροῦν νὰ λειτουργήσῃ ἡ Πνευματικὴ Στέγη. Ἀλλὰ χωρὶς τὰ ἀπαραίτητα ἐπιπλα, δηλαδὴ τὰ καθίσματα, τὰ τραπέζια, τὲς βιβλιοθήκες κλπ, εἶναι ἀδύνατη ἡ λειτουργία τόσο τῆς βιβλιοθήκης, ὅσο καὶ τῆς Λέσχης καὶ τῆς οἴθουσας διαλέξεων.

Γιὰ τὰ ἐπιπλα, ἔχουμε τὴ γνώμη, πὼς πρόπει νὰ ἐνισχύσουν τὸν Σύνλογο ὅλοι οἱ ἐγκαταστάται ἄρτιοι. Ἔτσι, ὥστε μὲσα στὸ καλοκαίρι τοῦ 1965 ν' ἀρχίσῃ ν' ἀποδίδει τοὺς καρπύς του τὸ μεγάλο αὐτὸ ἔργο πὸν λέγεται Πνευματικὴ Στέγη τοῦ «Σκουφᾶ» καὶ πού τόσοι κόποι χροιάστηκαν γιὰ νὰ φτάσῃ αὐτοῦ πὸν ἔφτασε.

Η ΛΕΣΧΗ ΤΟΥ "ΣΚΟΥΦΑ,"

Περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ ἑτετραγωνικὰ μέτρα θὰ εἶναι τὸ ἐμβαδὸν τῆς Λέσχης τοῦ «Σκουφᾶ» στὸ κτίριο τῆς Πνευματικῆς Στέγης. Ἐκεῖ θὰ βροῖσκε ὁ καθένας—σ' ὅλες τὲς ὥρες τῆς ἡμέρας—καθαρὸ περιβάλλον, ἡσυχία καὶ εὐκαιρία νὰ διαβάξῃ. Νὰ διαβάξῃ ὄχι μονάχα ἐφημερίδες, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ περιοδικὰ, λογοτεχνικὰ, καλλιτεχνικὰ, ἐγκυκλοπαιδικὰ, ποικίλης ὕλης. Ἔτσι θὰ δημιουργηθῆ μιὰ γωνιὰ πολιτισμοῦ πὸν μᾶς ἔλειπε μέχρι τώρα καὶ πὸν πολλές ἐπαρχιακὲς πόλεις θὰ ζηλεύουν.

Ἄς ἐλπίσουμε πὸς ὅλοι οἱ ἄρτιοι—ἰδιαιτέρως οἱ νέοι—θὰ ἀγαπήσουν τὴ λέσχῃ τους καὶ θὰ νοιώθουν περὶ φαοὶ γι' αὐτὴν. Γιατὶ, ἐπὶ τέλους, θὰ μποροῦν νὰ περῶν εὐχάριστα καὶ πολιτισμένως τῆς ἐλεύθερης ὥρας τους.

Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΦΡΟΥΡΙΟΥ

Διαβάσαμε πολλὰ τὸν τελευταῖο καιρὸ στὲς τοπικὲς ἐφημερίδες σχιτικὰ μὲ τὸ τί πρόπει νὰ γίτῃ ἢ νὰ μὴ γίτῃ στὸ χῶρον τοῦ φρουρίου μας. Καὶ τὰ πὸς πολλὰ ἀφ' ὁμοῦ τὸ ἔν πρόπει ἢ ὄχι νὰ χτιστεῖ ἐκεῖ τὸ Διοικητήριον τοῦ τομοῦ μας. Ἄς ἐπιτροπεῖ λοιπὸν καὶ σὲ μᾶς νὰ πωῖμε τὴ γνώμη μας.

Ὁ χῶρος τοῦ φρουρίου εἶναι ὁ μοναδικὸς εὐπρόσιτος πνεύμων τῆς πόλεως μας. Ἐκεῖ θὰ συρροῦν, ὅλο καὶ περισσότερον, οἱ ἄρτιοι. Καὶ οἱ ξένοι θαυμάζουν αὐτὸ τὸ ὄμορφο σύνολο, τὸ φρούριον, τὸν πευκῶνα, τὸ «Ξενία», τὸν κῆπο, μὲ τὴν ἐξαιρετικὴ γύρω θέα. Δὲν πρόπει λοιπὸν νὰ καταστρέψωμε τὸν πνεύμονα τῆς πόλεως μας, οὔτε νὰ στραπατσάρομε τὸ αἰσθητικὰ ἄρτιο αὐτὸ σύνολο, μὲ τὸ νὰ μεταφέρουμε ἐκεῖ τὴν καθημερινὴ τύβη μας. Τὸ ἐπιχειρήματα ὅτι στὰ χρόνια τοῦ Δεσποτάτου ἦταν ἐκεῖ τὸ Διοικητήριον (ἀνάκτορον κλπ), δὲν ἀντέχει σὲ σοβαρὴ συζήτηση. Τὸ Διοικη-

τήρου ἔχει τὸν χῶρον του, ἐκεῖ πὺν πολλές φορές τὸν ὑπέδειξε τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιο.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃε τίποτε μέσα στὸ φρούριον; Ἡ γνώμη μας εἶναι ὅτι καὶ πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃε. Ἄλλ' αὐτὸ πὺν θὰ γίνῃε δὲν πρέπει νὰ καταστρέφῃε ἢ νὰ ἔρχεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ δημοφρο σημερινὸ σύνολο. Καὶ νὰ τι νομίζουμε πὺς πρέπει νὰ γίνῃε: Στὴ βόρεια πλευρὰ τοῦ χώρου, ἐκεῖ πὺν τὸ καλοκαίρι ἔγιναν οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ΕΟΤ, πρέπει νὰ γίνῃε μόνιμον θερινὸν θέατρο. Οἱ ἐκχρηματώσεις—λόγω τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους—θὰ εἶναι ἐλάχιστες—χρειάζεται μονάχα ἓνα καλὸ σχέδιο (μπορεῖ νομίζουμε νὰ εφαρμοσθῇ τὸ σχέδιο τοῦ θερινοῦ θεάτρου τῆς Ἐπ. Ἡπ. Μελετῶν) καὶ... χορήματα. Στὴν ἀρχὴ μπορεῖ νὰ γίνῃε ἀπλῶς διαμόρφωση τοῦ χώρου καὶ νὰ καθίσματα νὰ εἶναι «φεριτά». Σιγὰ—σιγὰ μπορεῖ νὰ γίνον καὶ μόνιμα (κιω κῆδες). Το καλοκαίρι πείραμα ἀπέδειξε πὺς ὁ χῶρος αὐτός ἔχει ἄριστη ἠχητικὴ καὶ πὺς τὸ κοινὸ μας συρρέει πρὸνυμα. Ἄρκει τὸ θέαμα γὰναι σοβαρὸ καὶ ἀξιόλογο. Ἐκτός ἀπὸ τὸ θέατρο, μπορεῖ νὰ γίνῃε καὶ μιὰ πισίνα, στὴν ὁποία νὰ γίνονται καὶ κολυμβητικὸι ἀγῶνες. Οἱ εἰδικὸι μποροῦν νὰ καθορίουν τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς.

Αὐτὰ καὶ μόνον αὐτὰ μποροῦν νὰ γίνον μέσα στὸ φρούριόν μας. Καὶ δὲν ἔρχονται—τὸ θέατρο καὶ ἡ πισίνα—σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ μορφῇ καὶ τὸν προορισμὸ τοῦ χώρου γιὰ τὴν ἐξυπηρευτὸν πολιτιστικὸς σκοπὸς καὶ γιὰ τὴν εἶναι κτίσματα εἰς ὕψος, ἀλλὰ εἰς βάθος. Ἐνῶ τὸ Διοικητήριον μὲ τὸν δῆμο καὶ τὸ ἔψ. ε. του θᾶνοι ἢ καταστρεφῇ τοῦ χώρου, τοῦ μοναδικοῦ—δυστυχῶς—χώρου ἀναμνηχῆς πὺν διαθέτει ἡ Ἄρτα.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΑΣ

Τὰ χροῖα περιᾶν, οἱ ἀρμόδιοι ἐναλλάσσονται, οἱ ὑποχέσεις ἐπαλαμβάνονται, μὰ γιὰ τὰ σχολεῖα, πὺς δὲν γίνονται τίποτε. Τί συμβαίνει καὶ δὲν χτίζεται τὸ γυμνάσιον θηλέων ἀφοῦ λέγεται πὺς τὰ χροῖα ἐπᾶρχουν; Τί συμβαίνει καὶ δὲν προωθεῖται τὸ σχέδιον γιὰ τὸ νέο γυμνάσιον ἀρρέων, πὺς ἡ ἀρμόδια Ὑπουργοῦ ἀποφάσεις νὰ γίνῃε στὴν περιοχὴ Ἀνεμομύλων; Καὶ πὺς γίνονται ἀνεκτὸ τὰ διδασκωντὰ χιλιάδες μαθητᾶ, ὅχι γιὰ ἓνα ἢ δύο χροῖα, ἀλλὰ γιὰ δεκαετίες ὀλοκληρῆς μέσα σὲ παράγκες; Οἱ σὺλλογοι γοῶν καὶ κηδεμόνων ἀδρανοῦν ἢ ἀπογοητεύθηκαν πῶς, γιὰ τὴν τους οἱ προοπτικὲς καὶ ἐκκλήσεις δὲν βρῆκαν

ὑποπόριον; Νομίζουμε πὺς γιὰ τὸ ἔργο, μὰ αὐτὸ θᾶπρεπε νὰ κινήθουν ὅλα μαζί τὰ σωματεῖα καὶ ὁ δᾶμος ἰατὶ σήμερον, σὸ τέλος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα, ἀμφιβάλλουμε ἂν καὶ σὲς πὺς ὑποανάπτυκτες χῶρες ἢ παιδεία ξευτελίζεται κατὰ τέτοιον τρόπο, ὅπως στὴν Ἑλλάδα, ἂν πάροουμε παράδειγμα ἀπὸ τὸ τί γίνονται στὴν πόλιν μας.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Ἰπὸ πολλά χροῖα τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τοῦ νομίμου μας μεταφῆρονται ἄλλοθι, στὴν Πάτρα, Γιάννινα κ.λ.π. μὲ τὸ αἰτιολογικὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴν Ἄρτα κατὰλληλος χῶρος. Τώρα τὸ μουσεῖον διπλῶν στὴν Ἰουρηνεῖου εἶναι ἔτοιμον καὶ πιστεύομε πὺς ὁ χῶρος ἔπαρκει γιὰ νὰ δεχθῇ καὶ τὰ ἐκπατρισομένω ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τῆς Ἄρτας. Ἄλλὰ ξαίρει καρτεῖς πόου καὶ ποῦ εἶναι;

ΑΝΑΓΛΥΦΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΑΓΓ. ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Εἶναι ἡ καινούργια προσπάθεια στὸ τομέα τῆς ζωγραφικῆς τοῦ κ. Ἄγγελου Στεργίου. Τὰ ἔργα πὺν παρουοῖασι στὸ κοινὸ (Παρηγορητίσσα—Ἁγία Θεοδώρα Γεφύρι Κάστρο) δουλεμένα σὲ γύψῳ δείχνουν σχῆμα σφιχτὸ, καλοδουλεμένες ἐπιφάνειες, πλαστικὲς ἰκανότητες μεγάλες. Ἐργα πὺν ἂν καὶ εἶναι ἀνάγλυφα, μετέχουν μὲ τὸ δικὸ τους τρόπο τῆς ζωγραφικῆς.

Εἰδικὸς τεχνοκροικὸς βρῆκε πρῶτον τὴν προσπάθεια, προσπάθεια πὺν ἀνοίγει καινούργιον ὁρίζοντα. Καὶ γὰρ μὲν στὰ παλᾶ χροῖα οἱ γλύπτες χρωμάτιζαν τ' ἀγάλματα γιὰ νὰ τοὺς δώσουν ζωντάνια, πλὴν ὅμως σ' ἐκεῖνους τὸ θεμελιακὸ στοιχεῖον ἦταν ἡ γλυπτικὴ, ἐνῶ στὴν περίπτωσιν τοῦ κ. Στεργίου εἶναι ἡ ζωγραφικὴ.

Δὲν βρῖσκουμε ὅτι μπορεῖ ν' ἀποθαρρύνῃ τὸν δουλετῆ ἢ μὴ πλὴν πρὸ θνητῆ συμπαράστασιν τοῦ κοινοῦ. Ἡ τέχνη εἶναι ἡ γλώσσα καὶ ἡ τροφή τοῦ καλλιτέχνη ἢ ἀξιολόγησιν τῆς προσπάθειός του ἔρχεται μὲ τὸ χροῖον. Βρῖσκοντας ἐπαινετὴ τὴν προσπάθειάν του, ἐλπίζουμε εἰς εἰδικὸν νὰ τὴν προσέξουν. Ἡ προσοχὴ τους θᾶναι ἢ ἀμοιβῆ τοῦ καλλιτέχνη, ἀμοιβῆ ἠθικὴ, μὰ καὶ τὸ κίνητρο του δὲν εἶναι ὑλικὸ.
B. A. Π

ΠΟΔΙΠΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΕΣ

— από την 1η Μαρτίου 1965 άξιζει να σημειωθῶν οί εξής πολιτιστικές εκδηλώσεις:

— Στις 25 Μαρτίου τὸ Λύκειο καὶ τὸ Γυμνάσιο Θετλέων με χιρεντικὲς τῶν ομάδες προσέφεραν ἕνα ὑπέροχο θέαμα στο κοινὸ τῆς Ἀρτίας, στήν κεντρικὴ πλατεία Ζέρεβα.

— Μέσα στὴν Μάρτιο διοργανώθηκε κι ἄρχισε τὴν ἐκπαίδευσή τῆς ἡ μικτὴ χορωδία Ἀρτίας.

— Στις 26 Ἀπριλίου πάσα ἀνοιξὴ ἡ ἔκθεση τοῦ δασκάλου ζωγράφου κ. Γιωάννη Βαγιτὰ στήν αἴθουσα «Ἀμβρακικόν» Τὰ ἐκθέματα ἀροράστη καν ὄλα ἀπὸ φιλότεχνους.

— Στις 26 Ἀπρίλη τὸ μεσημέρι τὸ ΔΣ τοῦ «Σκουφᾶ» φιλοξένησε τὸν κ. Μιχ. Περάνθη στήν Πνευμ. Σύγγη τοῦ Σύλλογου, δπου ψήθηκε τὸ πατροπαράδοτο πασχάλινὸ ἀρνί.

— Στις 4 Μαῖον ὠργανώθηκε ἀπὸ τὸ Λύκειο Θετλέων φιλολογικὸ τέτο, με θέμα ἐδ βίος καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κάλβου· τ ἰσηγητῆς δ.κ. Ἀημ. Μαργέλος, ὀμιλήτρια ἡ καθηγήτρια Ἑλένη Βλάχου.

— Στις 25 Μαῖου γιορτάστηκαν στὸ στάδιο τῆς πόλης μας με πρωτοβουλία τῆς Νομαρχίας τὰ «Βεσιζέλια».

— Στις 14 Ἀγούστου στὰ πλαίσια τῶν ἐκδημώσεων τοῦ ΕΟΤ, τὸ «ἡλληρικὸ χοροδρόμο» κερουσίασε στὸ χῶρο τοῦ φρουρίου «Δοξαστοικὸ» καὶ «Ἐρωτοκέρυς».

— Στις 21 Ἀγούστου συτήλησε στὸ κιν[ιτρο «Ὀρφενὺς» συνέδριο τῶν κινητικῶν Μονάδων ΠΙ-ΚΠΑ.

— Στις 12 Σεπτεμβρη ἔγιναν στή Σκ υληκαρία τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ ἥρωα Γεωργ Κοραϊοκάκη.

— Στις 13 Νοέμβρη τὸ Σῶμα Ἑλλ. ὀδηγῶν ἔδωσαν στὸ «Ξετία» ἀπογ. χρορευτικὸ Τέτο.

— Στις 6—12 Δεκέμβρη ἔγιναν στήν πόλη μας, στὰ πλαίσια τῆς ἐβδομάδας τῆς νεολαίας πὸν ὠργάνωσε ἡ Νομαρχία Ἀρτίας, διάφορες ἐκδηλώσεις (ὀμιλίες, ἀγώνες κλπ).

— Στις 12 Δεκέμβρη πραγματοποιήθηκε στις αἰθουσες τοῦ Α' Δημοτικῶ Σχολείου συνέδριο τῆς τιπικῆς Ἐνώσεως Δήμων καὶ κοινοτήτων. Μίλησαν ὀ νομαρχης κ. Κοσμᾶς Ἀττωνοπουλος, ὀ δήμαρχος κ. Χρηστός Γκιζας, ὀ πρὸς δρος τῆς ΤΕΔΚ κ. Κώστας Σιδόντης κλπ.

— Στις 26 Δεκέμβρη δόθηκε στις αἰθουσες τοῦ «Ξετία» ὀ καθιερωμῆτος χριστουγεντινῆτικος χορός

τοῦ «Σκουφᾶ» με μεγάλη ἐπιτυχία

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

— Στις 21 Μαρτίου μίλησε στὸ κιν[ιτρο «Ὀρφενὺς» ὀ οἰκοομολόγος κ. Ν. Κωνσταντινίδης με θέμα: «Ἐπιπτώσεις ἐκ τῆς συνδέσεως τῆς Ἑλλάδος με τὴν Ἐθνωπαϊκὴ Ὀίκον. Κοινότητα». Τὴν διάλεξη ὠργάνωσε ὀ ἐμπορικὸς Σύλλογος Ἀρτίας καὶ τὴν παρακολούθησαν καὶ οἱ καθηγηταὶ Πανεπιστημίου κ.κ. Καλυσουράκης καὶ Κλατδ. Μπατυλούκας.

— Στις 26 Ἀπρίλη μίλησε στὸ κιν[ιτρο «Παλλάς» ὀ συμπατριότης μες λογοτέχνης κ. Μιχ. Περάνθη, με θέμα: «Ἀπὸ τὰ σχολε ἀ τῆς σκληβίας στὸ φῶς τοῦ 21». Ἰὴν ὀ ἀλέξη ὠργάνωσε ὀ Ἡπειρ. Σύλλογο. φοιτητῶν Θεολογίας.

— Στις 9 Μαῖου μίλησε ὀ καθηγητῆς κ. Χ. Ζολώτας με θέμα: «Ἡ ἠθικὴ συμπαραστάση τῆς κοινωνίας πρὸς τὰ λάσης κατηγορίας ἀνάηρη ἀτομα».

— Στις 16 Μαῖου μίλησε στήν αἴθουσα Παλλάς ὀ ἱερός κ. Θ. Μπάμπας, με θέμα Ὀι γονεὺς καὶ τὸ παιδί. Τὴν διάλεξη ὠργάνωσε ὀ «Σκουφᾶς».

— Στις 30 Ὀκτωβρη μίλησε στὸ κιν[ιτρο «Ὀρφενὺς» ὀ λυκειάρχης κ. Ἰ.τ. Ματαρόσης, με θέμα: «28η Ὀκτωβριον 1940—Γὸ μεγαλετο μιὰς ἡμέρας». Ἰὴν διάλεξη ὠργάνωσε ὀ «Σκουφᾶς».

— Στις 12 Δεκέμβρη μίλησε στὸ κιν[ιτρο «Ὀρφενὺς» ὀ ἀκηγόρ κ. Γεώρ. Βασιτυρούχας, με θέμα: «Ἡ λάμψη τοῦ Ζέρεβα στὰ σκοινάδια τῆς κωτοχῆς».

— Στις 14 Δεκέμβρη μίλησε στὸ κιν[ιτρο «Ὀρφενὺς» ἡ διευθύντρια Παιδυπύλεως Ζηρυτ καὶ καθηγήτρια δ. Μαρία Μ χαλοπούλου με θέμα: «Τὰ προβλήματα τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας χαὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῶν».

ΕΚΔΡΟΜΕΣ

Ἐ «Σκουφᾶς» πραγματοποιήθηκε ἀπ' τὴν ἀνοιξη μέχρι τέλος τοῦ 1965 τίς παρακάτω δεκαπέντε ἐκδρομῆς:

Στις 18—4—65 στὸ Μεσολόγγι. Στις 27—6—65 στήν Κόνιτσα με παρακολούθη-

ση στήν ἐπιστροφή τῆς Συναυλίας τῆς Συμφ.
Ὁρχήστρας Β. Ἑλλάδος σὲ Γιάννινα.
Στίς 4—7—65 σὲ Ζάλογγο. Στίς 18 7—
65 σὲ Μέτσοβο—κάμπιο Δεσπότη. Στίς
1—8—65 στήν Πάργα. Στίς 7 καὶ 8—8
—65 στή Δωδώνη μὲ ἀρκετὰ λεωφορεῖα,
γιὰ τὴν παροκλιούθησιν τῶν ἐκτὶ παραστά-
σεων. Στίς 22 καὶ 31—8—65 σὲ Ἦν Δευ-
κάδα, γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἐξορτῶν
λόγου καὶ Τέχνης. Στίς 11 μέχρι 15—9—
65 στή στή Θεοση γιὰ τὴ Διεθνή ἔκθεσιν —

Στίς 9 Μαΐου ἡ φιλαρμονικὴ τοῦ
«Σκουφᾶ» ἐξέδρασε σὲ Ἀργίτιο γιὰ τὰ
μειάσχη στήν τοπικὴ γιορτὴ τοῦ Ἀγίου
Χριστοφόρου.—

ΒΙΒΛΙΑ

- Παν. Ανκουρέζου: Κόδρος
- Γ. Ν. Ντόβα: Οἱ Ντοβαῖοι, Αθ 1965
- Γ. Ἀχ. Βαρέτιου: Ἡ συμβολὴ τῆς
Ἡπείρου εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐπὲρ τῆς ἐλευ-
θερίας (ἐκδ. Ἡπειρ. Ἐταιρίας Ἀθηναίων)
- Ἀνθ. Μιχαλόπουλου: Δωδωναῖα
ᾄσματα, Ἀθ. 1965
- Π. Παλαιολόγου: Τὸ ἡμερολόγιον τοῦ

- Κοσμά Παλιοκαιρινοῦ
- Παντ. Κοντομίχη: Τὸ Νεολλ. Θέα-
τρο στή Δευκάδα, Αθ 1964
- Edith Sodergran: (μετ. Ἀντ. Μυστακί-
δη) Αθ. 1958
- F.J.B. Jansen: Γύρω ἀπὸ τὴ δανικὴ λο-
γοτεχνία (μετ.— Ἀντ. Μυστακίδη) Αθ. 1959
- Phaedrus «Fabber» Srokholm 1962
- Ἀντ. Μυστακίδη: Δέφτερα ἐλεγεία,
Καίρο 1954
- Γ. Ἐλλιου (μετ. Κλ. Κύρου): Ἡ τε-
τάρτη τῶν τεφρῶν, Θεσ. 1965

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- Νέα Ἐστία (χριστογ 1965), Ἡπειρω-
τικὴ Ἐστία τχ. 163, Ἑλληνικὰ Θέματα ἀρ.
118, Δελτίον Ἀγροτ. Τραπεζίης ἀρ. 147,
Τραπεζικὴ ἀρ. 68, Πειραϊκὴ—Πατραϊκὴ τχ.
χ 122, Δελτίον ἑλλην. βιβλιογραφίας ἀρ. 11
- Bulletin de l' unesco, nov dec 65, εἰδη-
μερία φ. 10(70), Τὰ νέα βιβλία φ. 19, 20,
Δελτίον Ἰαπωνικῆς προεβείας ἀρ. 17, Κυ-
πριακὰ Χρονικὰ τχ. 50

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

- Μουσικὸς κόσμος φ. 4, Ἀραχθὸς φ. 16,
Ἑλληνικὰ Γράμματα φ. 30, Νέα Ὑπηρεσίας
Περιφ. Ἀναπτύξ. Ἡπείρου φ. 72, 73,
Νέα Ἐποχὴ (Ἀρτης), Βῆμα (Ἀρτης)

ἜΣΚΟΥΦΑΣ,,

ΙΣΤΟΡΙΑ — ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ — ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ἜΣΚΟΥΦΑΣ, ἈΡΤΗΣ

Ἐπεύθυνος Περιοδικοῦ: Γιάννης Τσοῦτσινοσ
Συντακτικὴ ἐπιτροπὴ: Κώστας Τσέτης—Τάκης Βαφιᾶσ—
Ἀγγελὸσ Στεργίου—Βασίλης Πετρόπουλοσ—Γιάννης Τσοῦ-
τσινοσ.
Ἐγλη—Ἐπιστολέσ: Γιάν. Τσοῦτσινοσ—Δικηγόροσ—Ἀριαν
Ἐμβάσματα: Βασίλην Πετρόπουλοσ—Ἀριαν

Γιὰ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου: Δωρεάν.
Τιμὴ τεύχουσ: Δραχ. 10
Συνδρομαί: Ἐτήσια 40 δραχ.
Κοινοτήτων—Νομ. Προσ. 100.